

અમદાવાદ.

પાનકારનેનાકે ધાંચીનીવાડીમા "ઝે ઝો વનાંડયુલર પિન્ટીંગ
પ્રેસ"મા નથુભાઈ રતનચંદ માસ્કેતીયાએ છાપ્યું.

પંચોપાખ્યાન.

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર.

બુકસેલર. બાલાભાઈ નમીનદાસ.

અમદાવાદ—૬. રીચીરોડ.

કીંમત રૂ ૧-૦-૦

પંચોપાખ્યાન.

રાજનિની પંચ તંત્ર.

મિત્ર ભેદ તંત્ર ૧ છું.

કથા ૧ લી-- પીંગલ સિંહી અને શંજીવક બેલ.

એક વનમાં સહી અને અગદ એઓને ગાડો માંડે ઘણી મીત્રાઇ થઈ. તે એક શીયાને પોતાના સ્વાસ્થ્ય સારે આધુ પાશુ સગવળનીને તોડી નાખી.

રાજ પુત્રો પુછવા લાગ્યા હે ગાદારાજ તે કેમ થયુ દશે વીસુંશરમા કેહે છે.

ઉત્તર દેશ મધ્ય મહીલા નામે નગર છે. ત્યાહાં વરધમાન એહેવે નામે વાણીઓ રહેતો હતો. તે ઘણો ધનવત્ હતો તોપણ તેહને એવી કાંઈકા યમ જે ધન વધારે તો સાર કહ્યું છે.

આ જગતમાં એહવું કાંઈકા નથી જે ધન વીના થાય તે માટે ડાહ્યા પુરશે ગાંઠે ધન કરવું.

જેને ગાંઠે ધન છે તેને મીત્ર ઘણા બાળ વણા જગતમાં તેજ માણસ ડાહ્યા કહેવાય છે.

પૈસાવાળો હોય તેને પારકા હોય તે પોતીકા થાય છે અને દરીદ્રીને પોતીકા હોય તે પણ પારકા થાય છે.

જેને માન ન થયે તે માન પામે છે સ્તુતી જેને નહી થયે તેની સ્તુતી કરે છે જેની પાસે જમ્મએ નહી તેની પાસે જાય છે એ સર્વ ધનનો મહીમા જાણવો.

સન ધરમથી ધન કમાવીએ એવો વિચાર કરીને વરધમાન શેઠ રૂડે મહુરતે સર્વ સમાં સંજમીની આજ્ઞા લઈને ધન કમાવા સૌર જે બળદના ગાડા ઉપર માલ ભરીને મથુરાં નગર ચાલ્યો તે બળદોનાં નામ એક તો શંજીવક બીજો નંદક આગળ જતાં એક વનમાં જમનાં નદી ઉતરના શંજીવકનો પગ જાગ્યો તેવારે વરધમાન શેઠ ધણુજ દુઃખ પામવા લાગ્યો તે વન મોટું બીકાગણું ચાર શીંદ અને વાવની બીક ઘણી તોપણ પોતાના વાહાલા બળદ સાર ત્રણ દીવમ સગળ શેઠ ત્યાં રહ્યા પણ તે સાંજે ન થયો પછી સાથ સર્વ દુઃખ પામવા લાગ્યા અને શેઠને કહ્યું જે આ વનમાં ઘણો ભંય છે. તે માટે થોડા સાર ઘણો બમાડ નહી કરીએ થોડું ગમાવી ગણુ રાખીએ એ ચતુરાઈની રીત એ પ્રમાણે લોકોની વારતા સાંભળીને વરધમાન શેઠે તે બદલ પછવાડે ચાકુર રખવાળા મુક્યા. અને પોતે સાથ સર્વ લઈ ચાલ્યો. તે કેરુથી ચાકરે વીચારયું જે બળદ તો સાંજે થાય કે નહી થાય પણ આપણે આ વનમાં એકડું કેમ રહેવાય, સાથસર્વે આલો જશે પછી મળવો કહ્યું થશે. તે માટે આપણે જઈને શેઠને કહીએ કે બળદ મરીગયો. એવું ધારીને ચાકરો લાંઘાથી ચાલ્યા તે જમને શેઠને કહ્યું જે બળદ મરી ગયો, અમે તેને રૂડી પેટે દારી આવ્યા.

હવે ચાકર ગયા પછે બળદ હળવે હળવે ઉડીપડ પાણી લેવા લાગ્યો. તે જમનાં નદીને કાંઠે ટાઢી જાંયાએ બેસે તે કેટલાએક દહાડા પછે સાંજે થઈ ઘણો જોરાવર થયો. જાણે માહાદેવનો પૈઠીઓ હોય તેમ દીસે છે બળ માએ નહી. તે વારે શીંગડેકરીને માટી ઉઠાવે, અને નીચીત થકો જમુનાંને કાંઠે ફરે કહ્યું છે.

જેહને પરમેશ્વર રાખનાર તે એકલો વનમાં હોય તોપણ બચે છે. અને જેહને પરમેશ્વર

રાખનાર નહીં તે પોતાના ધરમાં પણ અચતો નથી.

હવે તે વનનો રાજા પીંગલ એવે નામે સિંહ એક વેળાએ પાણી પીવા સાર પોતાનો પરીવાર તેડી જમુનાને કાઠે જાય છે. એવામાં શંભુવક તાડુકા ને અચાજથી કુંગર સધળો ગાળ ઉઠો. તે બચંકાર શબ્દ સાંભળી સિંહ, ક્યવાણો અને યાદાનું મીશ કરીને પાછો વળી વડ હે. ઠળ ખેઠો. મનમાં ચીંતા કરે છે. ત્યાંમાં પોતીકા પરધાનના એ પુત્ર શીઆળ હતા. એકનું નામ કરટક ખીજે દમનક તેઓને પ્રધાનપણા ઉપરથી કાઢાડ્યા હતા તોપણ તે પેટને સાર રાખતી પછવાડે ફરે. સિંહ પાછો વળ્યે જોઇને દમનક કરટકને રહેવા લાગ્યો. ભાઇ આપણો રાજા પાણી પીવાને કાળે જતો હતો તે પાછો વળી ચીતાનું જેવો ખેંઠે છે તેનું શું કારણ હશે તેને કરટક કહે છે. ભાઇ એ વાતનું શું કામ. જેને જે કામ ન થટે તે કરતા જાય તો કીધોતપાટી વાનરની પેઠે મરણ પામે. દમનક પુછે છે, તે કેમ કરટક કહે છે. ભાઈ સાંભળ

કથા ૨ જી-ખીલી ઉપાડનાર વાંદરની.

ચંદન નગરની પાસે એક વન છે ત્યાં શુદ્ધ નામે શાહુકારે માલદેવનું દેર કરાવવા માંડ્યું તેહને કાળે ઘણા સુધાર કામ કરતા હતા તે સુધાર એક મોટું લાકડું વેરવા માંડ્યું અપોર થયા ત્યારે સહુ જમવાને ગયા. એવામાં વન માંહેથી એક વાંદરાઓનું ટોળું આવ્યું તે માંહેથી એક વાંદરે લાકડું અધ વેહેરેલું હતું તે ઉપર બેસીને ખીલી ભરાવેલી હતી તે કહાડી નાંખી એવામાં પોતાની કાયા લાકડા માંહે ચંપાણી એટલે મરણ પામ્યો વાનરાને સુધારનું કામ ન થટે તે કરવા ગયો માટે નાશ પામ્યો તેમજ આપણને પરધાનપણું નથી અને જે પ્રધાનનું કામ કરવા જઈએ તો નાશ પામીએ આપણે જમવા સાથે કામ છે તો રાજા આપે છે, દમનક બોલ્યો. હે કરટક તારે તું શું પેટનીજ શીકર રાખે છે તે સાર નહીં કહ્યું છે. જે મોહોડા છે. તે રાજાને પરસન કરીને પોતાનું સાર માગનારાઓના ઉપર ઉપકાર કરે છે, અને પોતાના વેરીઓને આપદમાં નાંખે છે. પોતાનું એકલું પેટ કામગા કુતરાં પણ ભરે છે જેની પછવાડે ઘણા માગસ જીવે છે, તેહનું જીવનું સાચું જે માણસે પેદા થઈને પોતાના વંશમાં નામ નહીં કર્યું તો તેણે જનમ લઈને પોતાનું જોગન માત્ર ખગાડ્યું. તે માટે પુરૂષે છતી શક્તિએ છાનું રહેવું નહીં કરટક બોલ્યો હે દમનક તેં કહ્યું તે સાચું પણ પ્રધાન ન હોય અને પછી આપણા રાજા આગળ બોલવા જાય તો તેની પણ શોભા રહે નહીં તો આપણે કેમ બોલીએ દમનક બોલ્યો હે કરટક એમ ન કહે. જે પુરૂષ રાજાની ચાકરી કરી જાણે તે પરધાન થાય અને જે પરધાન છે પણ ચાકરી કરી ન જાણે તો પોતાનું પ્રધાનપણું ખોએ છે. જે પુરૂષ આખો દીવશ રાજાની સેવા કરે તે વડાસો લાગે રાજા કાંઈ કુળ જાત જોતા નથી રૂંડો ભુડો પણ ચાકરીવંત માણસ જીવે છે. કહ્યું છે, એક રાજા ખીજ સ્ત્રી ત્રીજી જનાવર એ ત્રણ પાસે રહે તેને વશ થાય. કરટક બોલ્યો હે બાઈ તું રાજા પાસે જઈને શું કરીશ તે કહે ત્યારે દમનક બોલ્યો હુ તેના બચનું કારણ પુછીશ કરટક બોલ્યો તે કેમ જાણું જે રાજા ખીલીનો છે દમનક બોલ્યો બાઈ એમાં શું જાણવું છે કહ્યું છે કહ્યા કહે તો જનાવર પણ જાણે છે પણ વગર કહેથી જાણે તે પડિત કહેવાય.

અંગની સુરત ઉપર, ચાલ ઉપર, બોલી ઉપર, ચેષ્ટા ઉપર આંખ અને મોહોડા ઉપરથી ઉપરથી તેના મન માંહેની વાત મેં પણ જાણી તેના બચનું કારણ જાણીને બચ ટાળવાનો ઉપાય શોધી કાઢાડીશ એટલે આપણું પરધાનપણું ખોયું છે તે વેહેલા પામશું, કરટક બોલ્યો હે ભાઈ તું રાજા પાસે જઈશ ત્યારે પેહેલું શું કહીશ રાજા પુછશે તે વારે કેવો પ્રતીકરાર દે.

શ દમનક બોલ્યો જેવું રાજા બોલે તેવો પ્રતીકતાર દેવો જેમાં આશ્રય વચન ન આવે સમોજે-
ધને બેલીએ કરટક બોલ્યો. રાજાનો આત્મ ચંચળ કહેવાય ઉંચ નીચ પુરુષ આવી મળે એટ-
લે રાજાની ખુદ્દિ ફેરવી નાખે જેને જેવી સંગ તેવી ખુદ્દિ થાય જેમ મદોરગત સિંહને સારી
નરસી ખુદ્દિ ઉપજી દમનક પુછે છે તે કેમ થયું કરટક કહે છે બાધ સાંભળ.

કથા ૩ - સિંહ અને તેના સારા નરસા પરધાનોની.

એક વનમાં સિંહ રહેતો હતો તેને એ પરધાન એક હંશ બીજે શશાર તે ધણા ધરમી
રૂડી ખુદ્દિના ધણી હતા. કોઈ સમે સિંહને ત્રણ દીવસ સુધી કાષ્ટ ખાવાનું મળ્યું નહીં. બૂ-
ખ્યા ધણુ દુઃખ પાગવા લાગ્યો તે વખતે પ્રધાનોને કહ્યું જે કાષ્ટક મારે કાળે ખાવાનું જોઈ
આવે, પછી તેઓએ વિચાર્યું જે એ ત્રણ દિવસનો અપવાસી છે કોઈ નાદાનો મોટો જીવ
મળે તો સાર નહીં તો આપણનેજ ખાશે કહ્યું છે.

બુખ્યાનો વિશ્વાસ ન કરીએ, બૂખ્યો શુ પાપ કરશે તેનો ભરસો નહી. એમ વિચારી
દીશો દીશે જેવા લાગ્યા એવામાં એક બ્રાહ્મણ ધરતો દુઃખી દળદરી એકાંત વનમાં ચાલ્યો
આવે છે. તેને દેખી હંશે વિચારું જે જો એ સિંહની નજરે પડ્યો તો માર્ગે જશે અને આ
પણુને બ્રમહત્યા લાગશે. એવું વિચારીને તેણે શારશ સાથે ગસલત કરી અને તેહને કહ્યું તું
બ્રાહ્મણ પાસે જા હું સિંહી પાસે જાઉં છું પછે શારસ જઈ બ્રાહ્મણને બોલવા લાગ્યો રે મુ-
રખ શુ તાર મરણ આવ્યું છે તું આ સિંહના વનમાં કેમ આવ્યો, બ્રાહ્મણ બોલ્યો રે બા-
પ હું શુ જાણુ જે ઇલાં સિંર રહે છે, હવે મને જીવતદાન દેવડાવ, શારશ બોલ્યો તાર મ-
રણુ તો આવ્યું પણ હારી જવું નહીં હીંમત પકડેથી સારું થશે. પછે શારશે હીમત આપી
બ્રાહ્મણને ખુદ્દિ બતાવી જે તું ગુરુ યદને ચાલ્યો આવ મારો મીત્ર હંશ શીંહની પાસે છે તે
તુંને મારવા નહીં દે તું નીચીન થકો સામો જા બ્રાહ્મણે વીચાર્યું જે મુલો તો દુખમાંથી છુ-
ટીશ શાહશીકપણું કરી સામો જાજી તો ખરો પછી રાખતાર તો પરમેશ્વર છે એવું મન ક-
ઠણું કરી હાથમાં દીપણું તથા ચદન લઈ સામો ચાલ્યો એવામાં હંશ શીંહને કથા કહેવા બેઠો
હે રાજા જે પુરુષ ત્રણ દીવસ અન્ન પાણી તજે અને એથે દીવસે પારખાં કરી પરમેશ્વરનું સ
મરણુ કરે તે વધકુંઠ પામે એવી વાત ત્યાં હંશે કરી બોલ્યો રે હંશ ? તો મારે પણ વધ-
કુંઠ જવાની ધણી ઈચ્છા છે તો હવે જવાશે તે વારે હંશ બોલ્યો હે માહારાજ પણ એક કા-
મ કરો જે આજ ગુરૂની શેવા ચાકરી કરી દાન દધ પાગણું કરો તો પુરૂ તપ થાય. શીંહ
બોલ્યો રે હંશ આપણને ગુરૂ ક્યાં મળે હંશ બોલ્યો હે માહારાજ તમારા તપનો મહીમા એ-
વો મોટો છે કે ગુરૂ પણ પોતાની મેળે આવી મળશે એમ એક વાતો કરે છે ત્યાં બ્રાહ્મણનો
શબ્દ સાંભળો હે માહારાજ તમારા તપના બળથી ગુરૂ આવે છે શીંહ બોલ્યો આ કાણું છે.
તેજ શીંહ હશીને બોલ્યો તું મારી થેકડી કરે છે એટલામાં બ્રાહ્મણ પાસે આવ્યો એટલે હંશ
કહેવા લાગ્યો રે માહારાજ ગુલો જે હું કહેતો તે સાચું થયું કે નહીં એ તપનું ફળ એવુંજ
છે. જે ચીંતકીએ તે કામ થાય પછી બ્રાહ્મણે આવી શીંહને કપાળે તીલક કાઢાડીને આશીર-
વાદ દીધો શીંહે હીંને પ્રણામ દીધો. એટલે હંશે જુને સારસ શીંહનાં વખાણ કરવા લાગ્યા
શીંહ ધણાજ હરખ પામ્યો. અને બ્રાહ્મણને ધણું માન દીધું. પછી હંશે કહ્યું કે હે માહા-
જ હવે ગુરૂજને વીદાય કરો. તે વારે શીંહે કહ્યું. રે હંસ આપણે રાજાનો પુત્ર માર્યો છે તેનાં
સરવે ધરેણી ગુરૂજને આપો પછી હંસે તેમ કહ્યું બ્રાહ્મણ સતોષ પામ્યો. જે જીવતા રજા ને
ધન પણ જડવું હવે પરદેશ શું કરવા જાઉં મહારે શીંહ સરખો જળમણ થયો. તે મારે જે

વારે ધન જોઈશે તે વારે પાછો શીંદ પાસે વતયવા આવીશ. એટલે વળી આપશે, અવું વિ-
ચારી બ્રાહ્મણ પેતાને ઘેર ગયો દીકરાને જનોઈ દીધી અને ઘર આંધ્યું અને વસ્તર પાતર
ઘણાંએક ઘરેણાં કરી વરસ બેમાં સારવે ધન ખરચી નાંખ્યું તે વારેજ જજમાનને મળવા વ
ળી વનમાં ગયો તે વળાએ શીંદે હંસ અને સારનને કાઢાડીને એક શીઆળીઓ ને બીજો
કામડો એ અને જણાને પરધાન કાઢ્યા હતા તે બ્રાહ્મણને આવતો જોઈને વીચાર કરવા લાગ્યા
જે આપણો રાજ્ય ભુખ્યો છે, તેની ચીંતા પરધરને પડી. તેણે આજજ મોઢ્યું છે હવે શીં-
દને ચેતાવીએ. જે આવતાંજ એને મારે પછી શીઆળે આવી શીંદને તમ્બારું કરી માદાડની
ઝોઠે બેસાડ્યો એટલે બ્રાહ્મણ પાસે આવ્યો તેને જોળણી શીંદ બોલ્યો અરે હું એને કેમ
મારુ ગુરુ હત્યા ન કર કેમકે એમાં મોટું પાપ છે, કહ્યું છે ગુરુહત્યા, સ્ત્રીહત્યા, બાળહત્યા,
બ્રાહ્મણહત્યા, આરહત્યા કરીએ તો નરકે જઈએ. શીઆળ બોલ્યો અરે માદારાજ આપણને
શા ગુરુ જનાવરને ગુરુ જનાવરને ગુરુ નથી જાણ્યો આપણા વડાવાઓ હત્યાજ કરતા આવ્યા
છે હવે આપણુ ન કરીએ તો લોક હસે ને ભુખે મરીએ જીવ હોંસા કરીએ તે આપણો ધર્મ
છે જેનો ધરમ તે કરે તેમાં પરમેશ્વર રાજી થાય આપણા મોહોટાં ભાગ્ય જે આજે બ્રાહ્મણ-
નો બક્ષ કરવા મળ્યો છે તે માટે મોહોડામાં આવેલો કોળીઓ નાંખી દેશે તો દુઃખ પામશે
તે સાંભળીને ભુખ્યો હતો તેથી સિંહની બુદ્ધી ફરી. પછી તેણે બ્રાહ્મણને એક થાપડ મા-
રી એટલે મરણ પામ્યો તે માટે જેની સંગત તેવી બૂદ્ધી થાય હતું છે.

નદી ૧ નખી જનાવર. ૨ શીંગી જનાવર ૩ હચીઆરી ૪ સ્ત્રી ૫ અમી. ૬ ભુંડું મા-
ણસ. ૭ અને રાજા. ૮ એટલેએનો વીરતાય ન કરીએ. દમનક બોલ્યો. હે ભાઈ. મોટા
મોટાએનાં મોહોડાંથી મેં કાઢાપણુની વાત સાંભળી છે અને રાજાની શેવા કરી જાણું છું
માટે મને કાંઈ બય નથી. કહ્યું છે. જે શેવક રાજાના વચન ઉપર જીવ આપે કરવું ન કરવું
જે જણે ને રાજાને ગમે છે. રાજાને પ્રમત કરીને ધન મેળવે તે ધન સારે ફેકણે ખરચે ને
રાજાએ આપેલું વસ્તર અથવા આભુશણ અંગપર પેહેરે તે શેવકને રાજા માને રાજાના જ-
નાનખાનાનાં લોકો સાથે તથા રાજાની સ્ત્રીઓ સાથે જે એકાંત વારતા નથી કરતો તે રાજાનો
માનીતો થાય. સત્તા નથી કરતા તે રાજાનો માનીતો થાય હું માનીતો છું એવું મનમાં લા-
વીને જે મર્મ ન કરે અને પોતાની મરમદા ન છોડે તેને રાજા આહે. રાજાના વેરીઓ
સાથે જે વેર રાખે અને તેના મીત્રની જે મીત્રાઈ કરે તે ચાકર ઉપર રાજા પરીત કરે જે
રણને પોતાકા રાગના ધર જેવું અને પરદેશને આપણા ગામ જેવું લેખે તો શેવક રાજાને
વાલો થાય જીવાને જે જમદુત સરખો જીવે ને દારને જે વીખ જેવો દેખે. ને પારકી સ્ત્રીને
પોતાકા માતા સમાન લેખે. તેને રાજા વશ થાય છે. લડાઈમાં જે રાજાની આગળ નગરમાં
જે રાજાની પાસે અને રાજાને ઘેર જે દેવડી ઉપર રહે તેવું કહું રાજા કરે. હેવા હેવા ચાક-
રીના પ્રકાર હું જાણું છું માટે હે કરટક હું જાકું છું કરકટ બોલ્યો. હેવું છે તો તું રાજા
પાસે મુખે જ તાર કલ્યાણ છે દમનક કરટકને જીહાર કરી આજ્ઞા માગીને પીંગશીંદ પાસે
ગયો દમનક આવતો દેખી શીંદ છડીદારને બોલ્યો. હે હરણ આપણા જીના પરધાનનો દીકરો
દમનક આવે છે. તેને આવવા દે. પછી દમનક આવી પીંગલ રાજાને નમસ્કાર કરી ઉભો ર-
હ્યો તે વારે રાજા તેના વાંસા ઉપર પોતાનો હાથ મેલી મુખ સાતા પુછવા લાગ્યો. હે દમનક
તારું કલ્યાણ છે. મેં તુને ઘણું દીવશે દીઠો દમનક બોલ્યો હે માદારાજ તમારી કીરપાથી કુ-
શળ છે. હે રાજા તમારે અમારો ખપ નથી. પણ અમારે તમારો ખપ ખરો. હાંત કાંત

ખેતરના વેળાએ મોટા લોકોને પણ તરખલાં સાથે કામ પડે છે. તે હાથ પમવાળા માણ-
સોનો અપ પડશે. એમાં શું કહેવું અને તમારા જુના શેવક છીએ આપણી વેળાએ અને
છોડી ન જમએ. તમારે પણ અમ સરખાને વેળા કરવા ન ધટે. કહ્યું છે. એક ધરણું, ખીજો
શેવક જ્યાં હોય ત્યાં જોઈએ, માયાનું પગે ન પેરાય, ગુણી માણસ છે તેને રાજ દીશ્યા
કામ ઉપર મુકે છે. તેમાં તે ગુણીનો વાંક નહીં. તે ખીચારો તાંજ રહે પણ તે ઉપરથી રાજ
સુરખ છે. એમ જણાએ, હે રાજ મેનાનો મણકો છે તે પગે બાંધ્યો. તેનો તેમાં વાંક નહીં.
પગે બાંધનારનો વાંક કહેવાય છે જ્યાં હોય જમણો હાથ અને ડાબો હાથ બેઉ સરખા ત્યાં
બધા માણસને રહેવું ન ધટે. જ્યાં હોય મણી રતનની ઓળખ નથી, અને પારખું નથી, ત્યાં
જવેરી શું કરે, અને રતનનું મુલ શું થાય, જોગી શું જણે મજાનો બાય, પ્રધાન વિના રા-
જનું રાજ ન શોભે તે માટે પરમેશ્વરે માંહેમાં હે અંધન કહ્યું છે. શેવક ચતુર તે રાજથી
જણાય, અને રાજ ચતુર તે શેવક જણાય જેવો રાજ તેવી પરખ જણવી. હે રાજ
એટલાં વાંતાં જે પુરૂષને હાથે ચહે તેવું મુલ થાય. એક ઘોડો જેવો અસ્વાર હોય તેવો ચા-
લે. ખીજું હથીમાર, શુરને હાથે હોય તો સંધરામમાં જીત કરે અને ત્રીજી સ્ત્રી ધરમી માણ-
સને ઘેર હોય તો ગુણવાન થાય. તે માટે હે રાજ મને શીઆળ જાણી કાઢાડો તે તમને ન
ધટે. નીચ ઉચના કુળનો વીચાર ન કરવો ચતુરાઈ જેવી. જેમ કસ્તુરી મરગની દુટીમાંથી
નીકળે છે. કાંત હાથીના મુખમાંથી નીકળે છે. ગોરૂ ચંદન ગાયના મુસ્તકમાંથી મોતી છીંપ-
માંહેથી. અગ્નિ લાકડાંમાંથી. મણી રતન સર્પના મુસ્તકમાં અને અમર મરગલાના મુખમાંથી
નીપજે છે તે માટે હે રાજ ઉંચ નીચનું શું પ્રમાણ રહ્યું. નીચ વસ્તુનો ઉત્તમ કેમણે અપ
પડે છે. તે સરવે ગુણના પરતાપ તમારે પણ ગુણ ચતુરાઈ જેવી. ઉંચ નીચ ન જેવો. પો-
તાનું સાફ કરે તેને માન ઘઈ રાખીએ. પોતાના ધરના ઉંદર હોય તે અવગણ કરે છે. માટે
તેને મારે છે અને ખીલાડી ગુણ કરે છે. માટે બહારથી લાતીને પાગે છે. જે રાજ સારો
નરસો પારકો પોતાનો ન જણે, તે રાજને જાણવી ન શકે. એ રાજ પોતાના હિતના કરનારા
છે પણ શક્તિ નથી. અથવા કામ કરવાને આળસ છે. તો તે પુરૂષને શું કરીએ. અને શક્તિ
છે. ને કશા પ્રમાણે ન આવે તે પણ શા કામનો હું તારો જુનો ચાકર છું. મારામાં શક્તિ
છે. અને તારા વચન પ્રમાણે કરીશ, તેથી મારો તિરસ્કાર ન કર. એવાં ચતુરાઈનાં વચન
દમનકના મોઢામાંથી સાંભળી સિંહ ધણેજ રાજ થયો અને બોલ્યો, હે દમનક એમ માં કહે
તું મને પારકો નથી જે તારા મનમાં હોય તે કહે, દમનક બોલ્યો રહો જે રીશ ન કરો,
અને અપરાધ ખમો તો હું કાંઈ વાત પૂછું. શીંહે કહ્યું કે સુમેથી પૂછ તમારી દમનક
બોલ્યો એકાંતે ખોલીશ. કહ્યું છે નાહાનું પણ રાજનું કામ સમા મધે બોલીએ નહીં
કેમકે જ કાને વારતા જાય એમ અવગણ થાય, તે સાંભળી સરવે જનાવર દૂર ઉડી ગયાં
પણ દમનક બોલ્યો હે રાજ આપણ પાણી પીવા જતા હતા તે પાછા ફરી મંડળી વાળી
કેમ બેસી રહ્યા. તે મને કહો. રાજ હશત મોડું કરી બોલ્યો હે દમનક કાંઈ નહીંજ બે-
શી રહો. દમનક બોલ્યો હે રાજ કહેવું ન ધટે તો ના કહો પણ કહ્યું છે. આપણી વાત
મનની હોય તે જીવના મિત્ર આગળ કહીએ રૂડી બાયડીને કહીએ તેમાં સાફ છે સંધનું
ન કહે તો થોડું પણ કહો, તે સાંભળી રાજ મનમાં વીચાર કરવા લાગ્યા. જે કંઈ મારા
મનની વાત એણે જાણી છે. ચતુર તો ખરો. તે માટે એ આગળ થોડું કહું એવું વીચારી
બોલ્યો હે દમનક આ મોટો શબ્દ નીકળે છે. તે તું સાંભળે છે. દમનક બોલ્યો સાંભળુ.

તેમાં શું છે પીંગલ બોલ્યો હું આ વન છોડવા ચાહુ છું દમનકે પુછ્યું કેમ પીંગલ બોલ્યો. આ વનમાં કોઇ નવું જનાવર આવ્યું છે. જેનો આવો મોટો શબ્દ છે. જેનો શબ્દ મોટો તેનો પ-રાકમ મોટો હશે તે માટે આ ઠેકાણે હવે રહેવાની કાંઈ મજા નથી દમનક બોલ્યો હે રાજા કેવળ સાદ સાંભળી બીહીએ અને આપણા વડાવાઓએ વશાવેલું ઠેકાણું મુકીએ એ તમને ન ઘટે શબ્દ તો ધણા પ્રકારના થાય છે. ડાહ્યોનો શબ્દ મરદંગનો શબ્દ, પાણીનો શબ્દ માટે શબ્દ સાંભળી બીહીવું નહીં ધીરજ રાખો. શું જાણીએ શબ્દ કેવો હશે કહ્યું છે ધીર પુરૂષ છે તે બ્રહ્માએ ગીવડાવ્યો તોએ પણ બીહી નહીં જેમ ઉનાળો મોટાં મોટાં તલાવોને સુકવે છે પણ સમુદ્ર તેથી બીહીનો નથી શંપતમાં જે હરખ ન માને, ત્રીપતમાં જેને ખેદ ન થાય, ર-ણમાં જે ધીરજ રાખે તે પુરૂષ સરવેને માથે બેસે માટે સ્વામી ધીરજ રાખો કહ્યું છે. જેમ એક શિઆળ શબ્દથી ભય પામ્યો પછી જઈ જુવે છે તો દાલ નજરે પડ્યો સિંહ પુછે છે તે કેમ થયું દમનક બોલ્યો રાજા સાંભળો.

કથા ૪ થી—શબ્દ સાંભળી શિઆળ બીહીનો તેની.

એક શિઆળ ભુખ્યો થયો એટલે ખાવાને કાજે વન માંહે ભગવા લાગ્યો. એહેવામાં એક મોટો શબ્દ થયો તે સાંભળી ભય પામ્યો. ને મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યો. જે એ કોહોનો શબ્દ હશે. પછી ધીરજ કરી શબ્દના સુમાર ઉપર જઈ જુવે છે તો મોટોટો ઢા-લ દીઠો તે ઝાડ હેઠળ છે. વાએ કરીને ઝાડની ડાંખળી તે ઉપર વાગે એટલે તેમાંથી શબ્દ થાય. પછે શિઆળ તે ઢાલ પાસે ગયો. તે વારે ચામડું જેમ મનમાં ઘણા ખુરી થયો. જે મારી ભુખ સારી પેટે ભાગી. એ કોઈ જનાવરનું કળેવર પડેલું છે, એમ જાણીને કરડ વા માંડ્યું એટલે માંહેથી લાકડું નજર આવ્યું પછે નીરાશ થઈને પોતાને ઠેકાણે થયો તે માટે હે રાજા શિઆળ થઈ તેણે પણ ધીરજ રાખી તો આપણે કેમ મુકીએ સિંહ બો-લ્યો. દમનક હુતો ધીરજ નથી મુકતો પણ માહારો પરીવાર ભય પામે છે દમનક બોલ્યો હે રાજા એમ માં કહો સ્વામી સરખા શેવક થાય છે. તે માટે હું જ્યાં લમણ જેમ આડું ત્યાંહાં લમણ તમે ઇલાં રહો. પછે જેમ ઘટે તેમ કરજો સિંહ બોલ્યો ત્યારે તને ત્યાંહાં જ વાની હીગત છે, દમનક બોલ્યો એમ શું પુછો છો, સ્વામિની આજ્ઞા થયા ઉપર ઉત્તમ શેવક છે તે સાપના મોહાડામાં હાથ ધાલે, સમુદ્રમાં કુદે, આગમાં પડે તો શબ્દ ઉપર જાવું. એ માં શું કહ્યું છે, સિંહ બોલ્યો ત્યારે સુખે જા, તને મારગે કુશળ થશે પછે દમનક રાજાને ન મસ્કાર કરીને શંજીવકના શબ્દ ઉપર ગયો દમનક ગયા પુઠે સિંહ મનમાં વિચાર્યું જે મેં એ સાર નહીં કીધું. જે એના ઉપર વિસ્વાસ રાખી ગાહાગ મનની વાન કહી અને પ્રધાનપણા ઉપરથી કાહાટેલો છે માટે તે વાત મનમાં લાવીને જે પેલા સાથે ગયો તો મને રાજબદ્ધ કરી શકે. માટે તે શું કરી આવે છે ત્યાંહાં લગણ હું બીજે હામ જઈ બેસું. કહ્યું.

જેનો વિસ્વાસ નહીં તે નયજો હોય તોએ પણ તેથી બીહી ને જેનો વિસ્વાસ છે. તે મ હા બળવંત છે તોએ પણ તેથી બીક નહીં એવું વીચારી રાજા બીજે હામ જઈ બેઠો. વાટ જુવે છે હવે દમનક ત્યાં ગયો ત્યારે તેણે તે બળદ દીઠો તે વારે રળીઆત થયો જે માહારે સાર થયું હવે એ જોગવાઈથી રાજા ગને વશ થશે. રાજાને જે વારે સંકટ પડે તે વારે પ્ર-ધાનને વશ થાય તે માટે પ્રધાન હોય તે રાજાને સંકટ ઇચ્છે છે. વર્ષદ રોગી પુરૂષને જેમ ઇ-ચ્છે છે એવો વિચાર કરીને દમનક ત્યાંથી પાછો ફર્યો. તેને દુરથી એકલો આવતો જેમ શીહ પેલે ઠેકાણે જઈને બેઠો. અને તેને આવતાં પુછ્યું હે દમનક તું શું જોઈ આવ્યો તે કહે. હ

મનક બોલ્યો હે રાજ તમ આગળ જુડું ન બોલાય. ક્યું છે. ગુર. ૧ દેવ. ૨ વપ્રદ. ૩ અને રાજ. ૪ એટલા આગળ જુડું નહીં બોલીએ જે બોલીએ તો પોતાના સ્વારથ બોલ્યો.

ત માટે હે રાજ તમ આગળ જેવી વાત છે તેવીજ કહું છું. હે સ્વામી તે તો માહાદેવ તો નંદકેરવર છે માદા જોવાર છે. હું માગે આંખે જોઈ આવ્યો શીંદ બોલ્યો એવું છે તો તેને માગ સ્નેહ થશે તો સાર દમનક બોલ્યો હે માદા જ તે હું કરીશ. ક્યું છે. જેની પાસે ખુદિ હોય તેને કોઈ વાત કહ્યું નથી. જે કામ હથીઆરથી તથા હાથથી તથા ઘોડાથી તથા પાવડળથી ન થાય ત કામ મુદિથી જની આવે. શીંદ બોલ્યો એમ છે તો તને એ કામ હ પર પ્રધાનવટુ આપ્યું જ પછી પીંગલની આજ્ઞા માયા જીવર ચડવી દમનક શંછવક પાસે ગયો. અને તેને કહે છે. અગે મુરખ. માદાને સ્વામી પીંગળ નને તેડે છે. આલ બીક મુકીને ધ ડી ધડી ધંદા યુગ પાડ્યા કરે છે. તે ગત સાંભળી શંછવક બીનો ને બોલ્યો રે બાઈ તારો સ્વામી પીંગળ ને કોણ છે. દમનક બોલ્યો રે તું રાજ પીંગળને પશુ નથી જાણતો. જે પુછે છે. વાર તે તારી અત-ધડા જખર લેશે. શંછવકે તે સાંભળી વિચાર્યું જે માહાર મોત તો આ વ્યું ખરૂં. પછી કાંપતો કાંપતો દમનકને પુછે છે. રે બાઈ મને જીવરાય નહીં તારો સ્વામી કોણ છે તે સાચું કહે. દમનક બોલ્યો રે સરને જનાવન્નો રાજ આ વનનો ધણી પીંગલ નામે શીંદ માગ સ્વામી છે તે પેલા વડની હેડળ બેડો છે તે વાન સાંભળી શંછવક બોલ્યો હે બાઈ તું રૂડી ખુદિના દીવ છે જે મને લઈ જાય છે તો જીવનદાન દેવરાજને દમનક બોલ્યો હે બાઈ તેને પુછ્યા વીના માદારાથી ને ન કહેવાય. ક્યું છે. પૃથ્વીનો તથા સમુદ્રનો તથા પરવ તંત્રા અંત લાગે પશુ રાજના મનનો કોઈ વેળા પાર લાગે નહીં માટે ગાનનો વિસ્વાસ નહીં તું ધંદા રેહે હું તેને પુછી આવું છું પછી દમનક શીંદ પાસે આવતાંજ શીંદે પૂછ્યું રે શું કરી આવ્યો કહે દમનક બોલ્યો હે સ્વામી મેં તેને એમ કહ્યું જે તું શીવનું વાદન છે અને માગે સ્વામી પારાતીનું વાદન છે એટલે તમારે બેડોને ગળાવી વાત છે તમો બેડ જલ્યા માં હે માંડા પ્રીત કરી રહો તો રીક.

પછે તેણે ક્યું. જાડુ ગાર તેથી હું ઘણો ખુશી છું પણ હે મહારાજ મેં તને વચન દીધું છે. તે માટે તેને વિશ્વાસ કરી માર્યો નહીં શીંદ રાજ થઈ બોલ્યો હે દમનક તુને શા આશ છે. તેં મોટું કામ ક્યું. હવે તે પણ મન મારે નહીં એવું અમય વચન લઈને તેને વેશે નેડી લાય ધણું શું કહું જેમ તુને સાર દેખાય તેમ કરવું. ક્યું છે. પ્રધાનની ખુદિ તો ને વાજ જણાય; જે વારે રાજ સાથે મિત્રાઈ કરવી હોય વધંની પારખ તે વારે થાય જે વાર મનીન રાતેવાત લિખે. એવાં ગાનનાં વચન સાંભળી દમનક શંછવક પાસે ગયો, જતાં મારગે વિચાર કરવા લાગ્યો જે ઘણજ સાં રથું હવે મારે રાજ પશ થયો કહું છું કે

શીવાગાની અગન તથા ખીરનું બોજન ત્યાં વહામ્મની બેઠ તથા રાજનું માન એ સધળાં અમરત સરખાં છે. પછે તેણે જઈ શંછવકને એમ કહ્યું રે મીત્ર તારે અર્થે રાજને ધણોજ સગમવી તું જીવતો મુંદાગ્યો છે. તે માટે હવે મુખે આલ પણ જે તું રાજની કીરપા પામી આજ પછી અમારાથી વાંકો આવીશ તો પોતાનું માન ખોઈશ જેમ દંતલવાણીએ એ રાજના ધરના એક કાકુ કરનારનું અપમાન કર્યું તો પોતીકી મોટાઈ ભોઈ. શંછવક પુછે છે તે કેમ થયું હશે. દમનક કહે છે સાંભળ.

કથા ૫ મી—દંતલવાણીયાની.

કાઈ એક વરધમાન નામે નગર છે. લાં સુરસેન નામે રાજ્ય કરતો હતો, તે નમરનો

શેડીઓ દત્તજ નામે વાણીઓ એવો ચતુર હતો, જે રાજા તથા પરજાનાં તેને આપે. કહ્યું છે કે.

જે રાજાનું હિત કરે તેને લોક લુંડા કહે છે તે જે લોકનું સાર કરે, તેને રાજા આદર નહી. માટે રાજા તથા પ્રજા એકબીજાને રાજી રાખે એવો ડાહ્યો મળવો કઠિન. એવો કારભાર કરતાં કાંઈ અવસરે દંતલે પોતાની દીકરી પરણી તે ગારે રાણી મહીત રાજાને તથા તેના પરીવારને પોતાને ઘેર જમવા સાર તેડવા પછી ઘણું માન દઈ પેરાણી કરી અને રાજાને રાજી કર્યો. તે પછી સરવે પ્રજાને પણ જમાડી સતોષ્યા એવામાં રાજાના ઘરનો ઝાડુ શદનાર ગોરબ એવે નામે હતો. તે દંતલને ઘેર આવ્યો તેને તેણે માન આપ્યું નહિ માટે તે બોલવા લાગ્યો. એટલે ધકા મારી બહાર કાઢ્યો તે દહાડાથી તે ગોરબ રાત દિવસ સુતે નહી અને મનમાં ધારે છે. જે એ વાણીયા ઉપર રાજાની રીસ થાય એવા શો ઉગામ કહી મને કાંઈ સુઝતો નથી એવી ચીંતા કરતા એક દહાડો સવારમાં રાજા સુતે છે. તે જોઈ ઝાડુ શદનાર ગોરબ એમ બોલ્યો કે ભાઈ જુવો જુવો આ દંતલની શી છાતી છે જે રાજાની

રાણી સાથે સુખ ભોગવે. તે એટલું કહી છાતો રડી ગયો તે વેળાએ રાજાને કંઈક ઉઘ હતી ન હતી રાજાએ તે વાત સામગ્રીને ગોરબને પુછ્યું આ તું બોલ્યો તે સાચું છે ગોરબે કહ્યું માહારાજ આજ રાત્રે હું જમવા ગયો તે ઉગ્ગરો થયો એટલે હમણાં ઉઘ આવી તેમાં કંઈ બોલાણું હશે તેની મને ખબર રહી નહીં માટે મારો અપરાધ ખમજો રાજાએ વિચાર્યું કે જે નજરે દીવસનું દીડું હોય તે રાતે સ્વપ્નામાં આવે તે માટે દંતલ મારા ઘરમાં પણ અણુ અટકાવે ફરે છે તે રાણી સાથે લાગ્યો. એણે દીડો હશે તે ઉઘમાં બોલી ગયો. સ્ત્રીનો શો વિશ્વાસ કહ્યું છે. કે એક સાથે બોલે, બીજાની તરફ જુવે તે મનમાં ત્રીજાને ચીતે માટે સ્ત્રીજાતી એકજ પ્રીત છે એમ કેમ કહેવાય અને બીજું પણ એક જ ઠેકાણું પરવાર અને ભોગ ભાગનાર પુરુષ એ ત્રણનો સંજોગ નથી પડતો માટે આવડી પતીવતા કહેવાય છે.

એવાં એવા ધણા પ્રકારનાં ઉપચીત લખેને રાજાએ દંતલ ઉપર દોષ ધર્યો પછી તેજ દહાડે તેને દરબાર ખેંચ કર્યો. દંતલ અચરત પામી વિચાર કરવા લાગ્યો જે મેં કંઈ રાજાનું બગાડ્યું નથી અને એ શું થયું એનું શું કારણ હશે પછી મનમાં કહેવા લાગ્યો એમાં કાંઈ નવા ધ નથી. કહ્યું છે ધન મને ગર્વ નહી થયો એવો કોણ છે. સંસારનો ભોગ ભોગવીને સુખી થયો એવા કોણ છે. સ્ત્રીઓ કાના મનને બીકાર કરતી નથી. રાજાનો મદદ માનીતો કોણ છે. કાળના હાથમાંની કોણ છુટ્યો છે બીજા માગીને કોણ, માન પામે છે. લુંડા માણમના હાથ માં પડ્યો અને સુખેથી છુટ્યો એવો કોણ છે એ કાંઈ નથી. માટે રાજા માન ઉપર એગ્રા થાઓ એમાં અચરત નથી પછી કાંઈ એક સમે દંતલ રાજાના દરવાજા આગળ રખડે છે તેને જોઈ ગોરબ મોટે સારે કરીને બોલવા લાગ્યો કે ભાઈઓ એને તમે જાણો છો. એ રાજાનો માનીતો દંતલ વાણીયો એણે મને ધકા મારી બહાર કાઢ્યો તેમ આપણે પણ એને ધકા મારીને કહાડ્યો તે સાંભળી શેઠે મનમાં તરફ કીધો. જે મને જંગલમાં નાંખવાને કારણે એજ હશે. પછી તેણે તે ઝાડુ કહાડનારને રાજાને પોતાના ઘેર તેડીને ઘણું માન દઈને જમાડ્યો અને એક લુગડું આપ્યું એટલે તે તેમાં ધણેજ રાજી થયો. કહ્યું છે. જેવી ત્રાજુવાની દાંડી થોડું નાખ્યાથી જાંચી થાય છે. અને થોડું કાહાડયાથી નીચી પડે છે. નીચ માણસની રીત પણ તેવીજ જણાવી.

પછે ગોરબ બોલ્યો હે શેઠ મેં તુને ગુન્હો માફ કર્યો. હવે તે મારું માન કીધું છે એ નો ગુણ કાલે જણાશે, પછે સવારના પોહોરમાં રાજા સુતો નહી સુતો જોઈ ઝાડુ કરે છે તે

સમે ગોરંભ બધી ગયો, ૧૨ જુવો જુવો આપણો રાજ કેમો થેલો છે. જે ઝાડે ફરતાં કાકડી ખાય છે, એટલું ખોલી પોતો રહ્યો તેને રાજ રીસ ચડતી પુછે છે રે ચંડાળ શું કેહે છે, તે ખાલ્યો હું મહારાજ આજ રાતે ભવઈયા બેવા ગયો હતો. માટે ઉગ્ગરો થયો છે તે જિ-ધમાં કઈ ખોલ્યો હઠશ દેની મને ખબર નથી. પછી રાજએ વિચાર્યું જે મેં જન્મમાં ક-દી શડાસમાં કાકડી ખાધી નથી તેમજ દંતે મારી રાણી ઉપર ખાટી નમર દુનાખી નથી મેં તેને નાહક કારભાર ઉપરથી કાલાડ્યો મારાજ રાજકાજમાં ખીગાર કીધો તેવા પુરૂષના હા-થથી એવું લુડુ કામ કદાપી થાય નહીં. એ ગોરંભ ગાંડો છે પણ રાજએ દંતલને ગરત તે-ડી માન દર્મ વળી કારભાર સુખ્યા માટે હું શંકવક કોઈ સાથે વિરોધ ન કરીએ, તો રાજ-આમા રહેવાય. પણ શંકવક ખાલ્યો અરે બાઈ તેં સાચું કહ્યું, તું કેહે છે તે પ્રમાણેજ ચા-લીશ. પછો દમનક શંકવકને લઈ રાજ પાસે ગયો. શંકવકે પીંગલને નમસ્કાર કીધો. તેણે સુખ શાતા પુછી પણ પોતાનો જમણો હાથ તેના વાંસા ઉપર મુકી એમ ખાલ્યો, હું શંક-વક તું મારો મિત્ર કેહેવાયો, હવે તુને કાંઈ ભય નહીં. તું મારી પાસે સુખે રહે. પછી પી-ંગલ રાજ શંકવકને લઈને જમના નદીને કાંઠે સરવે જનાવરને બેળાં તેડી પાણી પીને પો-તાને હામે ગયો, તે દહાડાથી શંકવકને અને સિંહને માંહો માંહે પ્રીત ધણી થઈ, પ્રતીદીન શાન્તની વારતા બેઠા કરે. અને સુખેથી કાલ કાઢે. કેટલાએક દહાડા પણ એમ થયું કે બે જણાવાનો કરે ત્યાં ખીજ કોઈને જવાની આજ્ઞા નહીં. દમનક કે કરટક રાજ પાસે બેસી ન શકે રાજ વાતના રશીઓ થયો, ડાંહે ચારો કરવા બંધ નહીં, તે માટે સરવે શેવકો સુખે મરવા લાગ્યા, એટલે તેને છોડી જતા રહ્યા કહ્યું છે કે.

ઉત્તમ કુળનો અને બેલો એવો રાજ છે. પણ જે તે પાસેથી કાંઈ પરાપત ન થાય, તો શેવક લોકો તેને છોડી બંધ, કુળ વિનાના ઝાડને જેમ પખીઓ છોડી બંધ છે. જે રા-જ આકરવું ધન ચહેલું ન્યારેને ત્યારે આપે તો તે તિરસ્કાર કરે, તોપણ તેના શેવકો તેને છોડી નથી જતા રાજ પત્ન ઉપર પેટ ભરે છે. વધદિ રોગી ઉપર, વાણીયો ધરાક ઉપર, ડા-હવા ઘેલા ઉપર ચોર બેદાશ ઉપર, મિખારી બરબારી ઉપર, વેશ્યા વસ્ત્રી ઉપર, ને સુધાર, સલાહ સઘળા જગત ઉપર પેટ ભરે છે. એક દીવશે કરટકને દમનક કેહે છે. બાઈ એતો બંધુ ખોટું થયું. એ સિંહ શંકવકને વશ થયો. આપણને પુછતો નથી, હવે શું કરીએ! ક-રટક ખોલ્યો એ તે તારે હાથે કર્યું, એમાં ખીજ કોઈનો વાક નથી. જેમ એક દેવતીરથ સંન્યાસી બાવો, આખાડજીતી નામ ધુતારાએ ધુતી લીધો. તથા એક સ્ત્રીઆળ પોતાને હાથે મ-રણ પામ્યો, વળી એક કુટણીએ પોતાનું નાક કપાવ્યું એ ત્રણે જેમ પોતાને હાથે દુખી થ-યા, તેમ તુને પણ થયું. દમનક પુછે છે તે વાત કેમ થઈ હશે, કરટક કેહે છે સાંભળ.

કથા ૬ ઠી—દેવતીરથ સંન્યાસી અને અખાલુતો ધુતારો.

કોઈ એક નગર પાસે વન હતું ત્યાંહાં દેવતીરથ એવે નામે સંન્યાસી બાવો રહેતો હતો તેને નગરના લોક લુગડાં આપતાં હતાં તે વેચીને બાવાએ ગાંડે ધન કાઢ્યું તે કોઈને ધીર ન-હી. દડો ફરી દહાડો રાત્રી કાખમાં ને કાખમાં રાખે કહ્યું છે. પછિાને મેળવતાં દુખ મેળવે-લો રાખતાં પણ દુખ આપે, ખરે દુખ આપે એવો જે પછશો તેને ધીક્ષર છે. કોઈ સમે અખાલુતી એવે નામે એક ધુતારો તે બાવા પાસે આવ્યો, તેણે બાવાની કાખમાં ધનનો દ-ડો દીધો. ત્યારે વિચાર કરવા લાગ્યો એ ધન આપણે હાથે કેમ પડશે. એના કુ મઠની બીત પથ્થરની છે તે શેડાએ નહીં! જોઈ છે માટે જાણ કાપરથી અંદર જવાય નહીં. મારી બા-

રણું પણ મળ્યુંત છે. માટે એની સાથે કાંઈ કપટ કરીશ તો હજી એમ વિચારી તે-
ણે તેનો એકો યવાનો મનસૂયો કીધો કહ્યું છે. જે પુરુષ લાલચ ન રાખે તે મોટા કારભાર
ઉપર ન જાય, રંગીલો જે નહીં તે હાક માફ ન કરે, જે પુરુષ તેનાથી કદાપી મીઠું ન જો-
લાય, અને જે સાચું બોલનાર તે કોઈને હાંપી ન શકે. પછે હુતારો બાપા પાસે જઈને બેઠો
અને પગે પડીને કહેવા લાગ્યો, હું સ્વામી આ સંસારમાં કાંઈ જીવ નથી નવીના વેગ સર-
ખું જીવીત છે વાદળાની ડાંચડી સરખા ભોગ છે છોકરાં બાપડી વગેરે જાંઠુ રાખનાર સારખું
છે. એમ મેં સારી પેઠે જાણ્યું માટે મારો ઉધાર જેમ થાય તેમ વાત કરોજી હું તમારે શ-
રણ છું તે સાંભળી આવો બોલ્યો રે દીકરા તને ધન છે. જે જીવાન ધર્મ તારી એવી જુ-
દ્ધી. કહ્યું છે કે.

પેહેલી વયમાં જે સાધુ થાય તેનેજ સાધુ કહેવો ધરડપણમાં નયળા થયા કહે તો બધા
સાધુ થાય માટે હું તને સંસાર તરવાનો ઉપાય કહું છું સાંભળ તું મહાદેવની ભક્તિ બાવે
કરીને નીત કરતો જા. એટલે મુક્ત થઈશ પછી આખાંજીવનને બાવાને સાચાંંગ નમસ્કાર
કીધો. અને બોલ્યો હું મહારાજ તમારા ઉપદેશથી હું આજ પાર પડ્યો. હવે માહારે તમા-
રાં ચરણ છોડવાં નહી. તમારી શેવા કરી પાસે રહીશ. આવો બોલ્યો તું મહારી પાસે રહીશ
તો તને રાત્રે મઠ બાહાર એકલું ધાસ ઉપર સુવું પડશે. કેમકે માહારે રાત્રે એકાંતે ધ્યાન
કરવું પડે છે. કહ્યું છે રાજા, હુદ પ્રધાનથી બગડે છે. જોગી સંગતથી છોકરો લાડથી, બ્રાહ્મ-
ણ વગર લણ્યાથી, કુળ જીરા છોકરાથી, જાત્રમણસાજ દુસ્તની સંગતથી મીત્રાજ ગવેથી, સં-
પત અનીતીથી, સ્નેહ પરથેર રહેથી, ક્ષરમ દાર પીવાથી, ખેતી વગર જોવાથી અને ધન પે-
દાશથી વધતો રાખ્યાથી એ વગર ચોકસાઈથી બગડે છે. આખાંજીવન બોલ્યો જેમ સ્વામીની
આજ્ઞા. પછી તે આખો દીવસ બાવાની શેવા કરે અને રાતનાં બહાર સુવે એમ ફેટલાએક
દહાડા ગયા પણ ધન હાથમાં આવ્યું નહીં ત્યારે વિચાર કરે એનો મારો વિશ્વાસ કરતો ન-
થી હવે હું શું કરે એને દહાડેજ તરવારથી માફ કે પીખ આવું કે મુઠીથીજ મારી નાં-
ખું એવો વીચાર કરે છે. એટલે રાત્રે આગળના ગામથી બાવાનો કોઈ શીશ હશે તે જમ-
વા સાથે નોતરે દેઈ ગયો. પછી આવો મોટા મળસકામાં ઉડી તે ગામ ચાલ્યા. મારગમાં એ-
ક નદી હતી તે ઉપર બાવાએ કાખમાંથી દડો દહાડ્યો. અને કંથામાં વીંટીને નદીને કીનારે
મુક્યો. અને નાહી સંધ્યા કરવા બેઠો છે. એવામાં જાડો લાગ્યો તે વારે આખાંજીવનને આવો
કહે છે. તું કંથાને અડીરા માં હું જાડે જઈ આવું નેટલા શુધી ખખડદારીથી રાખજે એમ
કહી આવો ફેરે ગયો એટલે હુતારો ધનનો દડો લઈને નાહો. આવો જાડે બેઠો હતો ત્યાં એક
અચરત યજું બે ઘેટા માંહેમાંહે વડતા હતા તેઓના માથામાંથી લોહી નીકળે છે તે એક શી-
આજે જ્ઞેયુ અને તેને લાલચ ધર્મ કે એ લોહી મને ચાટવા મજે તો સાચ એવામાં પેહેલા-
માંથી એક ઘેટા ટકર મારી પાછો હાલ્યો એટલે શીઆળ લાગુ પડ્યો અને ખીજા ઘેડાના મા-
થા ઉપરનું લોહી ચાટવા લાગ્યો. સન્યાસી આવો તે કડતક જામને મનમાં કહે છે એ શીઆ-
ળ શું મુરખ છે. એ હવડે મરશે. એમ કહે છે. એટલે ખીજા ઘેટાએ આવીને ટકર મારતાં-
જ શીઆળ મરણ પામ્યું તે અચરત જામને સન્યાસી હાથ પગ ઘોઈ પાછો આવ્યો ને જુ-
વે છે. તો આખાંજીવન દીખાતો નથી હાક મારી તો સાદા દેતો નથી કંથા જીવે છે તો તે-
માં દડો નથી પછી હાથહાથ કરીને બોંયપર પડ્યો અને વીત્રાપ કરે છે. અરે આખાંજીવન તે
ગુરને કેમ કહ્યો મને પ્રતીકર આખ એવું ધણા ધણા પ્રકારનું બોલીને પછી તેનો શોધ

કરતો કરતો આશ્યો પણ કાંઈ પતો લાગ્યો નહીં અને સાંજ પડી એટલામાં એક કોળી બને તેની બાયડી પાચેતા ગામમાં જતાં હતાં તેને જાણને આશ્યો અરે માઈ આ ગામમાં હુ કોળીને ઓળખતો નથી મોટે રાતની રાત પડી રહેવા તમારે ઘેર જગાં આપો તો તમને ઘણું પુન થશે. કહ્યું છે કે સાંજની રિજાએ જે આશ્યો તેની જે બરહાશ ગમે છે. તે મુલા પછે દેવતાનું સ્વરૂપ પામે છે. કોળી તો સાંભળને બાયડીને કહે છે, અરે તું આ પરોળાને ઘેર લઈ જા અને શીંતુ સામાન આપજો છું આપણે કરે દારૂ અને માંગ રોઈ આવું છું મારે બે ધડી વાર લાગશે. તે બાયડી છીનાળા હતી તેના મનની વાત થઈ પછે તે આવ્યાને સાથે લઈને હસતી હસતી ઘેર ગય છે. પશું છે કે જે છીનાળા છે તે અંધારી રાત ડેકાણું ને માંડી બાહાર ગએલો જોઈને દરખ પામે છે. જે બાયડી ચોરીથી પાગકા પુરૂષ પામે જાય છે. તેને પલંગ પર સુવું, નરમ બીજાનું ને પ્રીત કરે છે એવો માંડી એ સઘળાં ગમતાં નથી. જેનું છીનાલા કપર ચીન લાગ્યું તે બાયડી પોતાના કુળની લાજ જાય છે, લોક બુદ્ધ કહે છે, પોતાના જીવને ધોષા લાગે છે એ કાંઈ જોતી નથી. પછી ને કોળીની સ્ત્રી આવ્યાને લઈને ઘેર ગઈ અને તેણે બેસણું આપ્યું. તે કહે છે એ બાપાજી તમે અહીંયાં હોંશીઆરીથી રહેજો મારે કંઈ કામ છે તે તરત જઈ આવું છું.

એમ કહીને ઘરમાં ગઈ ને શોળે શણગાર કર્યા પછે ચારને મળવા બહારનીકળી એવામાં દારૂ પીને ખુસતો ખુસતો રસ્તામાંથી પોતાના માંડી આવે છે. તેને જોઈને નાસતી નાસતી પાછી ઘેર આવી. અને શણગાર ઉતારી નીચેને બેઠી છે. કોળીએ તેને રસ્તામાંથી નાસતી જોઈ તે વારે તેને કોષ ચડ્યો. અને ઘેર આવતાંજ વાર તેને પુછે છે કે છીનાળા ક્યાં જતી હતી. તે સાચું કહે. તે બોલી કે પાપી હું તો ક્યાંએ નથી ગઈ. તું દારૂ પીને એ શું કહે છે. કહ્યું છે કે જેને શત્રીપાત ઉપજે તેના જે જે પ્રકાર થાય છે. તે સઘળા દારૂ પીનારને થાય છે. હાથે પગે ઢીલાઈ ભોંવપર પડ્યું અને અણુઘટનું બોલવું એમ સામું બોલતાંજ વાર લાકડી લઈને કોળીએ તેને સારી પેટે શીખાડી અને ઓટલાના થાંભલા સાથે બાંધી મુકી. પછી પોતે શુવા ગયો. કેટલીક રાત થઈ, ત્યારે એક વાલંદણી કુટણી આવી. તે કોળીને કહે છે કે એન તેં એ શું કર્યું ચાર તારી રાહ જોતો ક્યારનો બેઠો છે. તો હવે તરત ચાલ તે બોલી કે એન મારી તો આ અવસ્થા છે કેમ કરું તે કહે, તેને કુટણી કહે છે હું તને છોડીને તારે ડેકાણું અને બાંધી લઉં છું. તું ચાર પાસે સુખે જઈ આવ પછે તેણે તેમ કર્યું અને કોલણ ચાર પાસે ગઈ ધડી બે ધડી થઈ એટલે કોળી ઉડ્યો અને બાયડીને કહે છે અરે રાંડ તું આવજ પછી જે બહાર નહીં જઈશ ને સામું નહીં બોલીસ તો તને છોડીશ તે સાંભળી વાલંદણી કાંઈ બોલી નહીં કે રખે મહારો શબ્દ ઓળખશે કોળી તેને ફરી ફરીને પૂછે છે પણ તે કાંઈજ નથી બોલતી તે વારે તેને ઘણી રીશ ચડી ને છરી લઈ તેનું નાક કાપી નાંખ્યું ને વળી મુલા ગયો પછી કોળણ ચાર પાસેથી પાછી આવી ત્યારે વાલંદણીને પુછે છે કે તને શુખશાતા છે તે બોલી કે એન નાક વગર સઘળું સાર છે. હવે મને અહીંયાંથી છોડાવ. કે હું મારે ઘેર જઈ, નહી તો બીજું કાંઈ બોલશ પછે કોળણે તેને છોડી અને પોતે બંધાઈ અને કોળીને હાંક મારીને કહે છે અરે મુરખ તને ધીકાર છે. જે તું હું સરખી પ્રતીવસ્તાને પણ છેડવા ચુક્યો નહી તો હું દેવતાઓ જે હું પારકો પુરૂષ મનમાં લાવી હઈશ તો મને બાળીને ભશમ કરો. નહીતો માં નાક આ દુષ્ટે કાપ્યું છે. તે વળી જેમનું તેમ કરો એમ બોલીને વળી કોળીને કહે છે કે પાપી હવે જે માર નાક તેમજ

તેમ થયું કે નહીં. તું સુરખ શું જાણે છે રે હું ચાહીશ તો તને એક પગમાં ભસ્મ કરીશ. તે વારે કોળી દીવો લઈને જીવે છે તો તેનું નાક પહેલાં સરખું દીકું ત્યારે અચરત પાખ્યો અને તેને છોડીને પગે પડ્યો ને ખોલે છે રે તું સતી છે અને કાંઈ ભરાંત રહી નહીં. તને મેં નાહક છોડી તે મને માફ કરજે ફરીથી તારી વાત નહીં કરીશ.

એ સધળું વરતમાન જોઈ સન્યાસી આવો વિસ્મય થવા લાગ્યો અને મનમાં કહે છે. જે ચતુરાઈ શુકર જાણે છે જે ચતુરાઈ, ભરેશપતી જાણે છે. તે સધળી સ્ત્રીની ચતુરાઈને પોતે નહીં તે સ્ત્રીને કોણ રાખશે. જીવું બોલવું ઉંચું કામ કરવું કપટ સુરખપણું ધણો અપવીત્ર-પણું કઠોરપણું એ સરવે અવશુણ સ્ત્રીઓની સાથે લાગ્યા રહે છે બાયડાઓની સાથે ધણો સ્નેહ રાખવો નહીં. બાયડાઓના હાથમાં ધણી સત્તા આપવી નહીં જે પુરૂષ એવું કરી બાયડી ઉપર ધણો લંપટ થાય છે તેની શોભા તે પછી રહેતી નથી. સીંહ સરખા કરાગને હાથી સરખા મોટા તેજા જે મોટા હુદાના પુરૂષને મોટા મોટા સુરા એ બધા બાઈડી પાસે લલકા થાય છે. એવો બેઠો વીચાર કરે છે તેને તે રાત ગણી કહણ ગઈ હવે તે વલંદણી કુટણી પોતાને ઘેર ગઈ અને વીચાર કરવા લાગી હવે હું શું કરું મારા ભરથારને હું શું કહું અને મોહોડું કેમ દેખાડું એ કાંઈ છુપું રહેશે નહીં એમ ચીંતા કરે છે એટલે મનસકામાં વાળંદ આહારથી આજ્ઞા. અને બારણું પાસેથીજ. બાયડીને કહે છે રે મારી કાથળી લાવ. મારે કામે જરૂર છે તે સાંભળી વાળંદણીએ એક અસ્તરો લાવી આપ્યો તે જોઈ તેને ધણી રીસ ચડી અને તે અસ્તરો તેના અંગે ઉપર ફેંકી દઈ બોલ્યો કે રાંડ મેં કાથળી માગી અને તે અસ્તરો લાવી આપ્યો એથી શું તારું નાક કાપું તે વેળાએ તે વાળંદણી ઘરમાંથી પોઠાર કરતી આહાર નીકળી અને લોકોને કહે છે રે જીવો જીવો આ પાપી-એ મારું નાક કાપું હાય હાય હવે શું કરું મને તમે એના હાથમાંથી છોડાવો નહીં તો એ મારો જીવ લેશે તે સાંભળી ને લોકો દોડ્યા ને સરકારના માણસ પણ આવ્યાં તેઓએ તે વાળંદને પેઢલાં તો સારી પેઢે સોટા બાજી કરી. પછે બાંધીને રાજા પાસે લઈ ગયા તેવારે રાજાની સભાના બેસનારા તે પૂછે છે રે દુષ્ટ તે વગર શું હોય આ બાયડીનું ચાંદ સરખું મોહું કેમ બગાડ્યું. વાળંદ આ વાતથી ચકીત થયો હતો કે એ કેમ થયું હશે તેથી તેની શુધ્ધબુદ્ધિ ઉડી ગઈ હતી માટે તેના મોંઢામાંથી જરાય નીકળ્યો નહીં એવી તેની વૃત્તવસ્થા જાણી સભા વાળા રાજાને શાસ્ત્રી કહેવા લાગ્યા હે રાજા જેના બોલવાનો સ્વર બંધ થાય છે જેનો ચંદ્રેશ બદલાયો જે મનમાં કચવાય છે. જેનો હોંશ ઊડી જાય છે. તેના હાથથી શુનો પાયો એ જાણવું. જે શું હેગાર છે. તેનાં પગલાં વાંકાં ચુકાં પડે. મોહોડું ફીકું થાય, લલાટ ઉપર પરજોવો આવે, અટકતો અટકતો બોલે, કાંપે અને ભોંયપર દ્રાટી રાખે. જે પુરૂષનું મોહોડું હસતું. મનમાં જે ખુશી, જેનું બોલવું સાફ જે તાકીતે જીવે છે. અને સભામાં જે હી-મતથી બોલે છે, જે બાહ્યરો નથી થતો તે પુરૂષ નિરપ્રાપ્ત છે એમ જાણવું. માટે વાળંદ શું હેગાર છે. એને મારવો ઘટે, પછે રાજાની આજ્ઞાથી તેને શુળી ઉપર ચડાવવા લેઈ ગયા તે શન્યાસી બાવાને અચર પડી, ત્યારે તે રાજાની સભામાં જઈને બોલ્યો, હે રાજા એ ગરીબ વાળંદ નાકક મારો જાય છે એના હાથથી શું હોય થયો નથી. સાંભળો મારી વાત. પછી તેણે ત્રણે સમાચાર બિલાડીને કહ્યા. એક પોતાનો બીજો શીયાળનો અને ત્રીજો કુટણીનો અને કહ્યું કે હે રાજા ત્રણે શુદ્ધ પોતીકા પોતે કર્યા. એમાં બીજાનો વાંક નથી તે વેળાએ સરવે સભા તે સાંભળી અચરત પાણી, વાળંદને છોડી દીધો અને બાયડીને પકડી ત્યારે સભા

વાળા શાસ્ત્રી કેહે છે. હો રાજ સાંભળો.

આટલાં જજ્ઞાને મારવાં નહીં. બ્રાહ્મણ, બાળક, બાયડી, તપસ્વી અને રાગી એના હાથ-ધી માહોટા ગુન્હે યથો હાય તોપણ તેના શરીરનું એકાદુ અંગ કાપીને છોડી દઇએ. પછી વાલંદણીનું નાક પરમેશ્વરે કાપ્યુંજ હતું, રાજાએ એક દાન કપાવી તેને છોડી દીધી, તે જો-છ પછે શનાશી બાવો પણ દડાની આશા મુકીને પોતાને હામે ગયો, એવી કથા કરટકે કહી તેને દમનક બોલ્યો, બાઈ જે થયું તે થયું. હવે એવો ઉપાય કહાડીએ કે જેથી એ શંક-વક સિંહના હાથથી માર્યો જાય, કરટક બોલ્યો બાઈ એ વાત કેમ બની આવશે, દમનક બોલ્યો બુદ્ધિથી શું નથી બની આવતું કહ્યું છે. કે. વનુશ માંહેથી જે બાણ છુટ્યો તે એ-કનો જીવ લે છે. કે નથી લેતો, પણ જે બુદ્ધિનો ધણી છે તેની પાસેથી બુદ્ધિનો બાણ છુ-ટ્યો હોય તો રાજા પ્રજા સમીત રાજનો નાશ કરે છે. જે પોતાના અંગબળથી નથી બની આવતું તે ઉપાયથી બની આવે છે. જેમ એક કાગડીએ સોનાના માળાથી એક કાળા શર-પને મારી નાંખાવ્યો. કરટક પુછે છે તે કેમ થયું હશે દમનક કહે છે બાઈ સાંભળ.

કથા ૭ મી કાગડી અને કાળો સરપ.

કોઇ એક વન માંહે માહોટા જાડ ઉપર કાગડી રહેતી હતી, તે જાડનાબખોળ માંહે એ-ક કાળો સરપ પણ રહેતો હતો. તે કાગડી જ્યારે જ્યારે ઈંડા મેહેલે ત્યારે ત્યારે તે સરપ ખાઈ જાય, એમ ધણી વાર થયું તોપણ કાગડી બીજે ઠેકાણે જાય નહીં.

એ ત્રણ અપમાન પામ્યાં હોય તો પણ પોતીકો હામ મુકે નહીં. એક કાગડો બીજને નીચ પુરુષ ને ત્રીજે પશુ પણ સિંહ, સાર માણસ, અને હાથી એ અપમાન પામે તો ઠે-કાણું મુકી જાય છે. પછે તે કાગડી બેશી સદા શોક કરે, કોઈ સમે પોતાનો મિત્ર એક શી-આળ હતો તેની પાસે ગઈ. ને તેને બધું દુઃખ તેને કહીને બોલી કે હે બાઈ. સંસારીને તાપે તપ્યો તેને આ ત્રણ વાનાં વીશરત કરે છે. એક તો બાળક બીજી કુળવંતી નાર અને તરીજી સાધુની સંગત જેની વસ્તુ નદીને કાંઠે જેની બાયડી બીજા સાથે લાગી, જેના ધરમાં સરપ રહે છે, તે પુરુષને સૂખ કેમ થાય. શીઆળ બોલ્યો રે બેહેન, કાંઈ ચીંતા ન કર એ-નો ઉપાય શોધેલ છે. તાહાએ શતર લાલચુ છે. માટે થોડી મેહેનતથી માર્યો જશે. જેમ એક બગસો ધણી લાલચ રાખીને નીચ માછલાં ખાતો હતો તે એક કરચલાને હાથે મરણ પા-મ્યો. કાગડી પુછે છે તે કેમ થયું. શીઆળ બોલ્યો તું સાંભળ.

બગસો અને કરચલો.

કોઇ એક વનમાં મોટું તળાવ હતું તે ઉપર એક બગસો રહેતો તે ધરડો થયો તેથી માછલાં મારી પેટ ભરી ન શકે એક સમે તે ભુખ્યો તળાવને કાંઠે બેશીને રડે છે. અને આંખમાંથી મોતી સરખાં જળનાં બિંદુ નાંખે છે. તે વેળાએ એક વનરનખ એવે નામે ક રચલો ધણુએક માછલાંની મંડળી સમેત તેની પાસે આવ્યો. અને તેનું દુઃખ સાંભળી તે બોલ્યો કે હે મમાજી તમે ખાવું પીવું છોડી દઇને રડતાં બેશ છો તેમાં શો અવગુણ છે. બગસો બોલ્યો રે છોકરા તું બોલે છે તે ખરું. જય મને હવે વૈરાગ થયું છે અત્યાર પછે માછલાંની હત્યા ન કરું. અને અપવાસ કરીને પોતાનો પ્રાણ ત્યાગ કરું. એવો મેં નિશ્ચય કર્યો છે હવે માહારી પાસે આવેલાં માછલાંને પણ મારીશ નહીં કરચલે પૂછ્યું એટલા વધરાગનું શું કારણ છે, બગસો બોલ્યો અરે છોકરા આજ સુધી મેં તમો ઉપર દહાડા સુખેથી કહાયા હવે તમે સઘળાં થોડે દીવસે મરી જશો. તે મને ધણું દુઃખ થાય છે. કેમકે જો તમે મુલા

તો પછે મહારે પણ ભુખે મરણું પડશે, તો વરત લઈ હમણું કેમ ના મર. કરચ્છો બોલ્યો એવું શું છે કે અમારાં સઘળાંનો નાશ થશે તે કોહો કે કંઈ ઉપાય શોધી કહાડશું બગલો બોલ્યો છોકરા અહીંયાંથી કેટલાએક કોળી જતા હતા, તે બોલ્યા કે એક દહાડો પુષ્કળ જાણા ભાવીને સઘળાં માછલાંએને લઈ જઈએ તે વાત માહારે કાને પડી ત્યાર પછી મને જે દુઃખની વેદના થાય છે. તે કહેવાતી નથી એમ સાંભળતાંજ સરવે માછલાં ગભરાઈ ગયાં અને તેને પુછવા લાગ્યાં, એનો કાંઈ ઉપાય છે કે અમારો પ્રાણ બચે, બગલો બોલ્યો એનો શો ઉપાય હું પાળી તે માણસ તે સાથે કાંઈ પુર પડાય, જો કદાચ તમે મારા ઉપર વિશ્વાસ રાખી બીજા તળાવમાં જવા ચાહશો તો તમને મારી પાંખ ઉપર બેસારીને લઈ જઈએ એ માહારે હાથ છે, માંછલાંએ બોળપણમાં તે બગલાની વાત સાચી માની, ત્યારે એક કહે છે મને લેઈ જા. બીજા કહે છે મને એમ તેને ગલે પડવા લાગ્યા. પછે બગલો એક એક માંછલાંને પાંખ ઉપર બેસાડીને જરા દુર લેઈ જાય અને એક પથરા ઉપર બેસીને સુખેથી ખાતો જાય એમ કેટલાએક દહાડા સુધી ચાલ્યું, એક દિવસે કરચ્છો કહેવા લાગ્યો હે મામાજી હવે તો મને લઈ જાઓ બગલો બોલ્યો સાર ચાલ, પછે તે કરચ્છો તેની પીઠ ઉપર બેસીને જાય છે, તેણે તે પથરા જેમને માંછલાંનાં હાડકાંનો ઢગલો પારો પડેલો દીઠો, ત્યારે બગલાને પુછે છે, મામા તે તળાવ હતું કેટલું દૂર છે. તે સાંભળી સુખી થઈશ, તે વેળા મામા હસા, અને બોલ્યા છોકરા સચુર કર, પેલા પથરા ઉપર જેમ સગળાં માંછલાં સુખ પામ્યાં તેમ તું પણ પામીશ, માટે હવે તાહારા દેવતાનું સમરણ કર, તે સમયે કરચ્છો તેનો મનસૂબો જાણીને વિચાર કરે છે, માહારે મોત આવ્યું તો ખરું. હવે બીજીનું શું કરીએ, એવે સમે કાંઈ ઉપાય ચાલે તો કર. કહ્યું છે કે.

ભયની વાતને તો એટલા સુધી બીજીનું કે જેટલા સુધી તે આવી પુગે નહી એકવાર આવી પડી ત્યારે તેને ટાળવાનેજ ઉપાય કરીએ.

માટે જેટલા સુધી એણે મને આ શીખાની ઉપર નથી મૂક્યો તેટલા સુધી મારા તીખા નખથી એની ગરદન તોડીશ તો છતીશ. પછી તે કરચ્છો તેમ કરતાં વાંતજ બગલે પ્રાણ છોડ્યા, કરચ્છો પણ કમળના દીંટ સરખી નરમ અને પોચી તેની ગરદન લેઈને પાછો તળાવ પાસે આવ્યો, અને માંછલાંને સર્વે વરતમાન કહીને બોલે છે. હવે તમે સુખેથી રહો. તે વિશ્વાસ ધાતકીને મેં માર્યો. ને તેનું શીર તમને દેખાડ્યા સાર લાગ્યો હું એ વાત કહીને શીઆગ કાગડીને બોલ્યો બેહેન હવે તને હું ઉપાય કહું છું તે કર. કોઈ એક મોટા મનુષ્યની બાયડી અંગ ધોતી ગળામાંથી રતનનો હાર કાઢાડી બાહાર મુકશે. તે તું તેલા દેખતાં લઈને ઉડી આવ, ને તે હાર તારા ઘતરના દરને મોહોડે મુક એટલે તે માર્યો જશે, પછી તે કાગડીએ તેમ કયું, ત્યારે તેની પછવાડે ચાકરો દોડી આવ્યા, ને ઝાડ ઉપરથી હાર લેવા ગયા. ત્યારે સાય દરમાંથી ધ્રુણા મારવાને લાગ્યો, તેને તરત મારી નાખીને હાર લઈ ગયા, માટે હે કરટક જેને બુદ્ધિ છે તે શું કરી ન શકો કહ્યું છે જેહને બુદ્ધિ છે. બુદ્ધિ બળ જેહને નથી. તેનું અંગ બળ કાંઈજ કામનું નહીં. બુદ્ધિબળ થઈ એક સસલાએ એક સીંહ ને મારી નાખ્યો. કરટક પુછે છે તે કેમ થયું હશે, દમનક કહે છે સાબળ બાઈ.

કથા ૯ મી શહી અને સસલો.

કોઈ એક વનમાં મંદગાત નામે સહા રહેતો હતો, તેઉ નિમતપણે કરીને જનાવરોને મારતો ફરે, એક દીવસે સરવે જનાવરો એકાં થઈ તેની પાસે ગયા. અને વિનંતી કર્યાં

લાગ્યાં. મહારાજ એ શું તમે જે એમજ જનાવરોને મારશે તો કેટલા એક દહાડા પછી બધાંનો નીરવશ થશે, પછી તમેજ બુખે મરશે, માટે તમારી બુખ જેટલું એક એક જના વર તમને અમે નીત આપતાં જઈએ. એટલે તમારું અને અમારું પણ કામ થશે કહ્યું છે જે રાજા રસાયનની પેઠે થોડું થોડું પ્રગ્ન પાસેથી લેતો જાય છે. તે સારી પુણીને પામે છે. પ્રગ્નનું પાલણ કરીને બંગરો વધારવા જેમ માલી ઝાડને પાળીને તેના પુષ્પ ફળ લે છે. અથવા ગાયનું પાલન કરીને જેમ દુધ લઈએ, તેમ રાજાએ પણ કરવું.

પ્રગ્નનું પાલન કીધાથી કીરતી વધે. ને પીડા કર્યાથી અધરમ થાય ને તે રાજા રાજ-બ્રહ્મ થાય છે. હેવાં જનાવરોનાં વચન સાંભળી સીંહએ તે વાત કમુલ કરી. પછી તે વારા પ્રમાણે દહાડી એક એક છત્ર આપતા જાય. તે ખાઈ સીંહ સુખેથી રહે. એક દહાડો એક તીવ્ર બુદ્ધિ હેવે નામે સસલો ધણો ચતુર હતો તે ઉપર વારો આવ્યો ત્યારે તેણે વીચાર્યું જે એ દુષ્ સીંહને જે મારીશ તો સઘળાં જનાવરોને સુખી કરીશ એ સરખું બીજું શું પુન્ય છે. કહ્યું છે. વ્યારા દેવજીએ અદ્ધાર પુરાણ કહ્યાં તેના શારાંશ એ છે જે પરોપકાર, જેવું બીજું કશું પુન્ય નથી.

અંબા વીચાર કરી તે સસલો સીંહનો જન્મવાનો સમો ટાળીને તેની પાસે ગયો. તેને સીંહ રીશ ચડાવીને બોલે છે. રે અધમ તું એક તો નાહાનલો, બીજું મોટું કરી આવ્યો, માટે તારાં ગુનાથી જે હું તને તરત મારું અને કાલે સઘળાં જનાવરોને પણ નાંશ કરું, તો એમાં મને કાંઈ પાપ લાગશે નહીં. સસલો પગે પડી બોલ્યો, સ્વામી ઉતાવળા માં થાઓ અને ધીરજથી મારું વચન સાંભળો આજ સ્વામીની શેવા ચુકી એમાં મારો અપરાધ નથી, અને સઘળાં જનાવરોને પણ નથી. હું તો નાંનલો માટે સઘળાંઓએ વિચાર કરી મારી સાથે બીજા ચાર સસલા મોકલ્યા તે સમે મારગમાં આવતાં વીવર માંહેથી એક સીંહ નીકળ્યો તેણે અમને અગવ્યાં અને પુછવા લાગ્યો તમે ક્યાં જાઓ છો, મેં તમારું નામ દીધું ત્યારે તેણે કહ્યું આ વનનો રાજા હું છું. મંદમતી તો ચોર છે, અને જે તે રાજા હશે તો મારે પાસે એ ચાર સસલાઓને મુકી તેને તું લઈ આવ તેના ને મારા મળી ચાર હાથ થયા પછી એમાંથી જે છત્રશે તે તમારું ભક્ષ કરશે. એમ કહી મોઢામાંથી જે તમને વાંકું બોલો છે, તે મરાથી નથી કેહેવાતું, તે સાંભળતાંજ સીંહ બોલ્યો એવું છે તો તે ચોર ક્યાં છે, તે મને અતરધડી દેખાડ જે હું તેને મારીને પ્રથ્વી પાછી લઈશ સસલો બોલ્યો સ્વામી ખરું કાહો છો, પણ તે કીલામાં છે ને કીલામાંનો શતર બળવંત કહ્યો છે. હજાર હાથીએ લાખ ઘોડાએ નથો થતું તે એકલા કીલાથી થાય છે. કીલાના બરજ ઉપર રહીને એકલો માણસ સો માણસને હેરાન કરે છે. દાદ વગરનો સાપ મંદ વગરનાં હાથી વશ થાય છે. તે મ કીલા વગરનો રાજા પણ. સીંહ બોલ્યો કે કીલાવાળો છે તો મને દેખાડ, કે જેટલા શુધી તે વધો નહી તેટલા શુધી મારી કાઢાડું કહ્યું છે. શતર તથા રોગ તથા દેવું એ વધે નહી તેટલામાંજ મારી કાઢેતો તે બળવંત છે તોએ પણ તેકના હાથથી પછી માર્યો જાય છે. સસલો બોલ્યો હેવું છે તોએ પણ તેવું બળ જાણ્યા વિના તે ઉપર જવું તમને ન લાગે કહ્યું છે.

શતરની શક્તી ન જોતાં જે ઉતાવળો થઈને તેના ઉપર જાય છે. તે પતંગ જેમ અગન ઉપર નાશ પામે છે, તેમ નાશ પામે છે. સીંહ બોલ્યો રે તું ધણી વાતો ન કર, તે ચોરને દેખાડ, તે સાંભળીને સસલો બોલ્યો સાર તો આલો દેખાડું છું પછી તે બે જણાં એક વાવડી પાસે આવ્યાં ત્યારે સસલો સીંહને કેહે છે, મહારાજ તમારા પ્રતાપ આગળ કોણ ઠરી

શકે. એતો નાશીને પોતાના કીલ્લામાં બેઠો. ચાલે આપણુ તેને ત્યાંથી શોધી કહાડીએ પછે સસલો કુવાના કાંદા ઉપર ગયો, માંદી જોઈ સંહીને તેડીને કહે છે. ચામી જોઈ લેવો. આ તમારો શતરૂ શંહી કુવા માંહે જીવે છે, ત્યારે તેણે પોતાની પડછા પાણીમાં દીડી, તેને શતરૂ એમ માની મારૂ અને કાલે સઘળાં જનાવરોનો નાશ થયો, શંહીએ આંખ ફેરવી તો તેણે પણ ફેરવી એ હાથ હલાવે તે પ્રમાણે તે પણ હલાવે. તે જોઈ રીસ કરીને શહીનું માથું ફર્યું, પછી તે કુવામાં કુદી પડ્યો ને મરણ પામ્યો. માટે હે કરટક તને કહુ છું, જેને બુદ્ધિ છે, તેને બળ છે, જે કે શહી કેટલો અને સસલો કેટલો પણ બુદ્ધિ કરીને પેલાએ પેલાનો પ્રાણ લીધો, કરટક બોલ્યો. બાઈ કાકતાલ રીતે કરીને સસલો જીવ પામ્યો, માટે તે દાખલો લઈને એકાદો નળના સાથે લાગે તો પોતાનો પ્રાણ મુકે, માટે મોટાઓની વાતમાં આપણુ પડીએ નહીં દમનક બોલ્યો એતો તારી નારશીદીની વાતો છે. જે આપણુ સાથે જેમ ચાલે તેને સાથે આપણુ તેમ ચાલીએ, નળનાએ તથા સળનાએ પણ દીલાઈ થઈને પ્રયત્ન મુકવો નહી. કહ્યું છે, જે સદા પ્રયત્ન છોડતો નથી તેનું કારણ સીધ થાય છે. પરાકરમ ઉપર ભંડો મુરખ રાખે, પરેતન કીધો ને જે કામ ન બની આવે તો પછી આપણી ઉપર ટપકો નહીં. જે એક શાલવીએ ઉદયોગ કર્યો તો રાજ કન્યા પામ્યો, તે કથા કહુ છું સાંભળ.

કથા ૧૦ મી—શાલવી અને રાજકન્યા.

ગોડ દેશમાં વિરાટ નામે નગર છે ત્યાં એક શાલવી અને બીજો સુતાર અ બેઠને માંહે માંહે મીત્રાઈ હતી. એક અવસરે કોઈ મોટું પરવ આવ્યું તે દિવસે માતાની જન્મજયે બેઠ જણુ ગયા. ત્યાં રાજ મહારાજની દીકરી દરશન કરવા આવી હતી તેને દેખીને સાળવીને કામ જાગ્યો તેથી ઘણો દુઃખ પામવા લાગ્યો તે સુતારે જોઈ ત્રાર્યો પણ તેનો જીવ કામ ન આવે. એટલે સુતારે વિચાર્યું જે કામ વીકરથી મારો મીત્ર મરી જશે તે માટે કાંઈ ઉપાય કરું. સુતાર મોટો કરખી હતો તેણે એક લાકડાનો ગરૂઢ ઘડ્યો તે ગરૂડને એવી કળ દીધી જે તે દાખ્યાથી આકાશ પયે કરીને ચીતવે ત્યાં જાય તેમજ લાકડાના હાથને શખ ચક્ર ગદા પદમ પણ બનાવ્યાં પછી તે સાળવીને શ્રી વીશનુનો વેશ લઈ ગરૂડપર બેસાડીને કળ દાખવા શીખવી તેણે કરીને તેજ રાતે તે રાજકન્યાના મેહેલ ઉપર ગયો ને ગરૂડને છાપરા ઉપર મુકીને બારી માંહેથી રાજકન્યાના પલગ પાસે આવ્યો, અને સુતી હાડીને બોલે છે હે રાજપુત્રી બચ નહી પામીશ હું વીશનુ તારો ઉધાર કરવા સારૂ વધકુંઠથી આવ્યો છું. એવું સાંભળી રાજપુત્રી જીવે છે તો બધો વીશનુનો આકાર દીઠો ત્યારે મનમાં વીચાર કરે છે કે મારું મોટું ભાગ્ય જે મારે મંદીરે શ્રી ભગવાનજી પધાર્યા એમ ઘણો દરખ પામી પછી પલગ ઉપરથી ઉતરી હાથ જોડી આગળ ઉભી રહી. એટલે સાળવી બોલ્યો હે રાજપુત્રી તું સાંભળ તારી ડરણા મને આવી. તું ગએ બવે મારી સ્ત્રી હતી, તેં મારો અપરાધ કીધો હતો, તેથી મેં તુને શરાપ આપ્યો, એટલે તું રાજપુત્રી થઈ હવે તને શરાપથી છોડવીને વળી વરના આવ્યો છું તે સઘળું સાચું માનીને રાજ પુત્રી રાજ થઈ, જે ભગવાનને તોડીને હવે બીજાની ઇચ્છા કરે, પછી તે સાળવીએ ગંધર્વ વીવાહ કરી તેજ રાતે રાજકન્યાસાથે સંસારના સૂખ ભોગવ્યાં પરગાતે ઘેર જવા લાગ્યો, એટલે રાજકન્યા બોલી અરે મહારાજ માહારો પ્રાણ ગ્રહણ કરી, હવે કેમ છોડી જાઓ છો, શાલવી બોલ્યો, રે સ્ત્રી તું મારી તા નહી કર તારી પાસે નીત્ય આવીશ; પણ કોઈ આગળ એ વાત કહીશ માં કેમકે ભોલ મને સુખે રહેવા નહી દેશે, તારા પિતાને જે વારે સંકટ પડશે તે વારે તેને કામે તારા છે.

ડયો આવીશ. એમ કહી સાલવી ગઈ ઉપર બેશીને પોતાને ઘેર આવ્યો એ રીતે તે સાલ-
વા રાજ કન્યા પાસે નીચે જાય ને તેના જોગથી રાજપુત્રી ઉપર ગરબના લક્ષણ દીસવા લા-
ગ્યાં. તે રખે તાલે દીકાં જે પુરુષ તો ક્યાંના પેશી ન શકે અને એ કેમ થયું હશે, એવું વિ-
ચારી તઆંએ રાજ આગળ જયારત વાત કહી. તેથી રાજ ચીંતાતુર થયો, તેણે રાણીને કહ્યું
રાણીએ જાણ જોયું તો રખવાળે કહી હતી તે વાત સાચી મળી. પછી દીકરીને પુછ્યું, ત્યારે
તેણે સર્વ વસ્તુમાન કહ્યું પછી માતાએ પુત્રીને કહ્યું કે અમને દરશન કરાવ, પુત્રીએ ક-
હ્યું હું પુછીને કહીશ પછી રાતે સાલવી આવ્યો, તેને સર્વ હકીકત કહી. સાલવીએ કહ્યું
જાળીમા રહી સુખેથી દરશન કરે, પછી રાજનએ તેમજ કર્યું. તે નજરે દેખી રાજ રાણી ધ-
ણા હરખ પામ્યા, જે આપણાં માટાં બાપ્ય જે બગવાન આપણા જમાજ થયા. માતા ધણી
ખુશી થઈ અને તણે રાજનએ આગળ કહ્યું પછી તે સાલવી સુખેથી ખાય પીએ ને આનં-
દ કર. એવામા રાજ વારે તે છોકરીની કીર્તી સાંભળીને તેને માગવા માણસ મોકલ્યા, તે-
આંએ રાજ મહરજનને કહ્યું જે તારી છોકરી આપ નહી તો સંગરામ કર તે સાંભળી
રાજનએ વીરના માણસોને મારી કાઢાડ્યા, તે વારે રાજ વીરને કંઠે યડ્યો ને ચતુરંગી
સેના લેઈ મહરજનનું શેરૂં વીટી વળા, એટલે પ્રજા દુઃખ પામવા લાગી. પછી રાજનએ જ-
ઈ છોકરીની પ્રાર્થના કરી ત્યારે છોકરીએ સાલવીની આગળ વાત કરી ત્યારે સાલવી વિચાર
કરવા લાગ્યો કે હવે મને બેઠ કોરથી મરણ આવ્યાં જે જીવતાં સ્ત્રી જાએ તો તેના વિજેગ
થી મરી જઈશ અને જીવ કરવા જઈશ તોએ પણ મરી જઈશ. એવું વિચારીને સાલવીએ
કહ્યું કે જા તારા બાપને કહે કે સવારે સરકર તયાર કરી લડવા માંડ, હું તને સાદાય ક-
રીશ. કાંઈ ચીંતા માં કરીશ પછી સવારમાં તે સાલવી ગઈ ઉપર ચડ્યો અંગમાં સુરાપણું
ચડ્યું છે જે મારી ચક્રુર કરે તે સમે એ વાત વિષ્ણુને જાહેર થઈ પછી વીષ્ણુએ વિચા-
ર્યું જે એના માર્ગો જશે. પણ લોકો એમ કહેશે કે રાજ વીરે વીષ્ણુને માર્યો એટલે મનુ-
ષ્ય લોકમાં મારો અપજ્ઞ શરો એવું વિચારી વિષ્ણુએ ગઈને કહ્યું હું ગઈ આજ તો મ-
નુષ્ય લોકમાં શાલવીએ આપણી લાજ ખોવાનો ઉપાય કર્યો છે તો હવે શું કરીએ માટે જી-
વમાં મરીશ તો સાજ જે મને સ્વર્ગ મળશે ગઈ બોલ્યો હે મહારાજ તેની બરદાશ કરો. જે
મ આપણી મેટાઈ રહે. પછી શ્રી વિષ્ણુએ પોતાનું નેજ સાલવીમાં મુક્યું, ને ગઈ લાકડા-
ના ગઈડમાં મુક્યું તે સમે તે સાલવીનું સ્વરૂપ વીષ્ણુનું બની રહ્યું તે કલતક ઈન્દ્રાદિક દેવતા
જોવા આવ્યા પછી શાળવીએ રાખ વગાડ્યો તેથી શતનું સરકર મુરછા પામી પડ્યું એ-
ટલે ચક્ર કર્યું તેથી ધણા ખરા સરકરના માથાં કપાણાં તે વારે રાજ વીર પોને નાહો.
અને શાળવીની હતેલ થઈ માટે હં કરટક જે તું સલાહ આપીશ તો જીવિનો ખેલ કરીને
બેઠમાં વિરોધ પાડીશ. કટક બોલ્યો એવું છે નો સુખે જા અને તારૂં મન ગમતું કર. જે
પછી શંકાક પોને પાસે નહીં. એવો સમા જોઈને દમનક પીંગળ રાજ પાસે ગયો. તે જી-
વાર કરી આગળ ઉભો રહ્યો. ત્યારે પીંગળ પુછે છે કે ક્યાંથી આવ્યો ધણે કહાડે દીકો તને
કુશળ તો છે દમનક બોલ્યો હે મહારાજ તમારે તેજ અમારૂં કાગ નથી. માટે આવતા નથી
પણ અમારે તમારૂં કંઈ અનહીત દેખીએ ત્યારે અમારે જીવ બજે છે ત્યારે તમને કલા
મગર નથી પેહેવાતું માટે આવ્યો છું કેમકે કહી છુટીએ પછી આપણા ઉપર દોશ
નહી હે સારામી મીડું બોલનારા તો ધણા મળે છે. પણ કડવું અને કિતકારી વચન બોલના-
રા તમા સાંભળનારા કહ્યું. આપણ જેવું કલ્યાણ ઈશીએ તેના સારાની વાત વખર પુછવાથી

પણ કહીએ, તેને મીઠી લાગે. કડવી લાગે અથવા માઠી લાગે. પીંગલ બોલ્યો, અરે એવું શું છે તે કહે દમનક બોલ્યો. હે દેવતા તમારો વાદાતો, જે શંખવક તે આજે ગારી પાસે એકાંત એમ બોલતો હતો કે દમનક તું માહારો મીઠ માટે તારી આમળ કહેવાની કાંઈ ચીંતા નથી હું પીંગલ પાસે આટલા દીવસ રહ્યા તેથી તેની ખુદ્દિની અને શક્તીની મને ખબર પડી. તે ઉપર મેં એમ કહ્યું છે. જે એને ગારીને હું રાજા થાઉં. તને કુલ અખતીઆરી પ્રધાન કરું. કેમ આ વખત હીક છે મેં કહ્યું હીક છે. માટે હે સ્વામી હવે તમે તમારું જોઈ લ્યો. તોહું તે વગર સરખી કહ્યું વાન સાંભળીને અચેત થયો, તે જોઈ દમનક કહે છે. હે રાજા વચન છે કે જે રાજા એકજ પ્રધાન ઉપર સધળા રાજનો કારભાર સોંપે છે તે પ્રધાનને પછે ગર્વ થાય છે અને ગરવથી તેને રાજનું વચન સેહેતું નથી માટે તેની સત્તા હેઠળ રહેવા ચાહતો નથી. પછી રાજનો નાશ કરીને રાજની છત્તા કરે છે. પીંગલ બોલ્યો રે દમનક એ તું શું કહે છે. રે તેને હું મારા જીવ સરખો ચાહ્યું તે મારા ઉપર એવી ખુદ્દિ નહીં કરશે. માટે માદારા મનમાં તેને વિશે વાંકું આવતું નથી. દમનક બોલ્યો સાચી વાત પરંતુ લક્ષણ એમજ છે, તેમાં તમારો શો વાંક, કહ્યું છે. ઘણા મગથી બરેલું એવું પણ પોતીકું શરીર પોતાને વાહાકું લાગે છે, તેમ સારો અગર માઠો પણ જે વાદાતો તે વાહાતોજ લાગશે. પણ સ્વામીએ શંખવક પાસેથી તમારે શો નફો જે તમે એટલી મમતા તે ઉપર રાખ્યો છો, એનાથી તમારા શતરૂ માર્યા જાય નહીં, તેની સગથી તમને મોઢાઈ મળશે તે પણ નહીં. અને વળી મનનો ખોટો તો એવા નીરજીની પાસે રાખવાનું શું કામ તે કહે. માહારાજ જે દુરજન તે દુરજનજ, કહ્યું છે. દુરજનની ગમે તેટલી શેવા કરો, પણ અને પોતાનો સ્વભાવ મુકે નહીં. જેમ કુતરાની પૂછડી વાકીની વાંકા દુરજન ઉપર ઉપકાર કર્યો તે ફોડત ગયો, મુરખ આગળ શુભાશીત કહ્યું તે ફોડત ગયું જે સાંભળનાર નહીં, તેને હીતની વાતો કહી તે ફોડત ગઈ. પીંગલ બોલ્યો તે વાત સાચી પણ જે મોઢેથી આપણ એક વાર જેનું સાઈ બોલ્યા તેજ મોઢેથી તેનું માડું બોલીએ નહીં. કહ્યું છે. મોટા છે હો દુરજન પર કોપતા નથી જેમ શેરડી ચકરમાં નાંખી તોએ પણ કડવો રસ નહીં આપે.

પેહેલાં કોઈ સાથે પ્રીતજ નહીં કરીએ, કીધી તો નીલ વધારતા મળ્યો. આપણ જેને વધારીએ તેને આપણ ઉતારીએ એમાં મોઢાઈ નહીં. જે આપણું સાઈ કર છે. તેની સાથે સારા ચાલ્યા તેમાં વધતું શું કહ્યું. પણ જે ભુંડું કરનારને સાઈ કર છે તેને મોટા કહે છે. માટે એ શંખવક મારું મનમાં ભુંડું ચીતે છે તોપણ હું એનું સાઈજ કરીશ. દમનક બોલ્યો માહારાજ તમે કહો છો એ વાત સાચી પણ એ રાજનો ધરમ નહીં, તેમ એની મીઠાઈથી તમારું રાજકાજ બધું ગયું, તે ગયાથી સરવે જનાવરો વેગળાં થયાં. કાંકે તમારે હાથે તેઓનું પાલણ થતું નથી, હવે તમે રાજા શાને માટે જેની સગતથી એટલો અવગણ થયો, તેને છોડીએ એમાંજ સાઈ ક્યું છે.

એકજ પાણી તે તપેલા લોટા ઉપર પડે તો ભરમ થાય, કમળનાં પાતરાં ઉપર મોતી સરખું દીસે. શીપમાં પડ્યું તો મોતી થાય પુરપને પણ તેમજ જેવી સંગત લાગે તેવો થાય માટે નીચનો શંગ છોડીએ તે જેનો આચાર સારી પેઢે નથી જાણ્યો. તેટલા સુધી તેની સંગત કરે નહીં જેમ એ જીવે માંદણનો સ્વભાવ ન જાણતાં સંગત કરી તો મરણ ખામી. પીંગલ પુછે છે તે કેમ થયું હશે. દમનક કહે છે. રાજા સાંભળો.

કથા ૧૧ મી—જી અને માંકણ.

કોઈ એક રાજના ગાદીમાં ગનન રંગાડે તેની સળ્યા હતી તેની ઉપર એક મંદગતી એ વે નામે જી રહેતી હતી તે અગરત સરખું રાજનું લોહી પીએ ને સુખેથીકાળ કાઢે એક સમે પવનને ઉડાવે દંડુક નામે કોઈ માંકણ તે સળ્યા ઉપર પડ્યો તે સંકેત અરુ જોઈ અને નરમ માંખણ જોઈ રાજની સળ્યા જોઈ ગનમાં હરખ પામ્યો તે ઉપર ઈલાંતીહાં બમે છે તેને તે જી મળી ત્યારે બોલી રે મુરખ આ રાજના ગાદીમાં આવવાનું તારું શું કામ તું અહીંથી તરત જ નહીંતો મારો જઈશ માંકણ બોલ્યો રે આઈ તું અહરય દેખાય છે. માટે એમ માં કહે કહ્યું છે.

પ્રગ્તને રાજ મોટો, છોકરાને ખાપ મોટો, ખાપડીને માંડી મોટો અને સંધાઓને પરાણો મોટો. ધરખારીનો આ ધરમ છે કે કોઈ દલકો માણસ પણ આપણે ઘેર પંડણો આવ્યો તો તેનો આદરમાનથી બોલી એમ કહેવું આવો એસો ઘણે દહાડે તમને દીકા તમે ખેમકુશળ તો છો. ઘણા નખળા દીસા છો આજ આનંદનો દીસા જે તમે મળ્યા. માટે હુંતો તારો પરાણો ને આશા બરલો આવ્યા છું જી બોલી તું શુ ચાહે છે તે બોલ્યો મેં આજ સુધી ઘણી ત-રેહના માણસનું લોહી ખાધું પણ તેમાં કાંઈ મીકાશ લાગી નહીં રાજ મીકાં મીકાં વાનાં નીલ ખાય છે તે માટે એનું લોહી અગરત સરખું હશે તેટલું મને ચખાડ તે વારતે મારી જી-લડીએ લાળ છુટે છે. કહ્યું છે. સાર ખાતુ એ કરતાં મરતુક લોકમાં મોહોટું કાંઈ સુખ નથી ખાવાને કાજ સઘળાં પ્રયત્ન કરે છે, પેટ જે ના હોય તો કાઢેનો કોઈ ચાકર થાય નહીં, કોઈનું કોઈ સાંભળે નહીં, ચાકરી કરવી ખોટું બોલવું, નીચની સંગત કરવી પ્રદેશ જવું એ સઘળાં વાનાં એકતાં પેટને કાજે. જી બોલી રે ભાઈ રાજને સારી પેઠે લંધ આવે છે ત્યારે હું તેનું લોહી પીઉ છું, જે તું ઉતાવળો નહીં યાશે ને મારી સાથે બોજન કરશે તો મારે ઈલાં રહે. તે બોલ્યો સાર એમ ને એ જણાં વાન કરે છે એટલામાં રા-જ સુવા આવ્યો તે વારે તે માંકણને ધીરજ રહી નહીં ને તેને જાંધ આવી નહીં એટલામાં જઈ ચટકા લીધો જીવે વારયો તોએ પણ તેનું માન્યું નહીં કહ્યું છે કે—

જેનો જે સ્વગાવ તે તે મુકે નહીં. પાણી તપાવ્યું તોએ પણ થડું થાય છે. તે વે-ળાએ અંગાર જેવું તેનું મોટું રાજના કોમળ શરીરને લાગતાંજ વાર તેના શરીરને અગન થઈ ત્યારે ખીજાના ઉપરથી ઉડીને શેવક લોકાને કહે છે. અરે મને શું કરડ્યું તે દીવો લાઇને જીવો, શેવક દીવો લાવ્યા તેટલામાં માંકણ તો નાશીને પલગની સાંધમાં બરાધ ગયો, ને જી દોડી શકી નહીં તે હાથ લાગી તેને તેઓએ તરત મારી નાંખી. માટે હે રાજા જીજીવકને મારશે તો સાર, નહીંતો એના કરતાં તમે મરણ પામશે.

ખીજું જેણે પોતીકા દુર કીધા ને પારકા પાસે લીધા તે નાશ પામે છે. જેમ એક ખસદુરમ રાજા નાશ પામ્યો. શંકી પુછે છે, તે કેમ થયું, દમનક કહે છે. રાજા સાંભળો.

ખસદુરમ શીઆળની.

કોઈ એક વનમાં અંદરવય એવે નામે શીઆળ હતો તે એક વેળા ભુખ્યો ભગતો ભમ-તો નમરમાં ગયો તેની પછાડે કુતરાં લાગ્યાં, એટલે ભયનો માર્યો એક રંમારાના ધરમાં બરાધ ગયો ત્યાં ગળીના રંગનો એક રીજણુ દારેસો હતો તેમાં પડ્યો ને રંજમાં રંખાણો પ-છી લાંથી નીસર્યો અને વનમાં ગયો, તેના દીલે રંમ લાખ્યો હતો તે ગયો નહીં કહ્યું છે. મુરખ ખાપડી, વાંનર, માંકણ, ગળી અને દારૂ પીધેલું માણસ એ એક વાર જે જે તેને છે-

ડતા નથી. પછી તેને જોઇ સંઢી સુધાં સઘળાં જનાવરો ખીક પામ્યાં, નહાશીને માંદો માંદો વીચાર કરવા લાગ્યાં કે એ નવું કાણુ જનાવર દશે, એને ઝોળખ્યા વીના આપણે એની સં મત કરવી ન ઘટે કહ્યું છે. જેનો આચાર, વીધા, કુળ, પ્રાકમ જાણ્યા નથી ત્યાંહાં સુધી તે ઉપર વિસ્વાસ રાખીએ નહીં.

એમ તે જનાવરો ભય પામતાં જોઈ શીઆળ તેઓને દાક મારીને કહે છે, રે ખીલીશો માં માદાર નામ અશદુરમ મને બ્રહ્મદેવે દવડેજ સરજીને તમારા ઉપર રાજ કરવા મોકલ્યો છે. તો મારી પાસેથી તમને સુખજ થશે, જનાવરોએ તે વાત સાચી માની ને તેની આજ્ઞા માં રહ્યાં. પછી તે શીઆળે શીલને પ્રધાન કર્યો, વાઘને સનાધીપતી હાથીને ચોપદાર, વાનગને છતરધાર, એ પ્રમાણે સઘુને અધિકાર આપ્યો, ને પોતીકા જતને ધમધાવીને કહાડી મુકી પછી શહી વાઘ અને ખીજાં જનાવરો જે જે જીવ મારી લાવે તે શીઆળની આગળ મુકે, એટલે તે સઘળાંઓને વેચી આપે, એમ રાજ કરતાં ઘણા એક દીવસ આનંદમાં ગયા, કોઈ એક રાતે બરફ જેવું ચાંદરણું પડેલું છે તે સમે શીઆળ રાજા બાહાર ફરવા નીકળ્યો, એટલે પોતાની જનતું ટોણું આશપાશ દશે તે ભુંકવા લાગ્યું તે સાંભળીને શીઆળને આનંદ થયો, તેથી પોતે પણ ભુંકવા લાગ્યો. તે કાને પડતાંજ વાર તે શીઆળ એમ ઝોળખીને શંઢીએ તેને મારી નાંખ્યો. માટે હે રાજા તમને કહું છું કે તમે પોતીકા દુર કરવાને પાન્કા પાસે લાવ્યા, એમાં તમારું સાઈ નહીં થશે, શંઢી બોલ્યો રે દમનકને નીશ્ચય કેમ થાશે કે તે મને મારવા આહુ છે દમનક બોલ્યો રાજા કાલે તમને મારવા એમ તેણે મારી પાસે નિશ્ચય કર્યો છે. માટે સવારમાં આવશે ત્યારે તમારા ઉપર રાતી આંખ્યો કરી જશે, શીંગડાં તૈયાર કરી રાખશે, ને કાન ચડાવશે. તે જોઈ જેમ કરવું ઘટે તેમ કરવે, એમ કહીને દમનકે રાજાને નમસ્કાર કર્યો ને ત્યાંથી નીકળ્યો, તે શંજીવક પાસે ગયો, તેને જોઈ શંજીવકે બેસાણું આપ્યું ને બેલ્યો બાઈ કેમ આવ્યો છે, તને ખેમ ખુશાળ તો છે. તારે કાંઈ જોઈતું હોય તો માગ જે નહીં આવવા જેવું હોય તે પણ આપીશ કહ્યું છે. આ જગતમાં તેજ પુરૂષને ધન કહીએ તેનેજ ઝાંઘો કહીએ ને તેનેજ કીરતીવાન કહીએ જેને ઘેર ચાર ઈંદ્ર મિત્રો આવીને પોતાના કામો કરીને ગય છે.

દમનકે બોલ્યો આદર માણસનું ખેમખુશાલ શું પુછોછો કહ્યું છે. જે રાજાના સેવક તેની દોલત ઉપર તેની સત્તા નહીં તેનું મન સ્થાય નહીં, તેને પોતીકા જીવનો પણ બારેસો નહીં. જુવો જુવો આદર કેટલા મુરખ કે શરીર સરખી વસ્તુ તે પણ પૈસાને સાઈ ખીજાને સ્વાધીન રાખે છે. પેહેલું એજ જગતમાં જન્મ એજ ભુલું દરીદ્રી થવું એ તેથી ભુલું તેમાં પણ સેવા કરીને પેટ ભરવું એ સંઘાથી ભુલું એ પાંચ જણા જીવતા મુવા કહ્યા છે દરદરી, ગેગી, મુરખ, પરશી ને જે સદા ચાકરી કરનાર. સેવક જે કહાય મરજાથી વધતું બોલે નહીં તો તેને મુગો કહું છે વધતું બોલે તો વાચાળ, જે સહે તો ખીકણો, નહીં સહે તો ભુડો, પાસે આવ્યો તો અમરજનદા દુર રહેતો ઘેલો કહે છે. માટે શેવા સરખું ખીજું કાંઈજ કહ્યું નથી. શંજીવકે પુછ્યું બાઈ દમનક તને જે કહેવું હોય તે મને સુખે કહે દમનકે બોલ્યો શું કહું પરવાનને મશલત ફેડવી ન ઘટે કહ્યું છે. જે પ્રધાન વિશ્વાસઘાત કરી રાજાની મસલત ફેડે છે તે સઘળું રાજ કાજ બગાડીને પોતે નરકમાં જાય છે. જે પરધાને મસલત ફેડી તેણે વગર હથીઆરે રાજાની ગરદન કાપી એમ જાણવું. પણ તુ મદારો પ્રાણ મિત્ર મારા વીસવાસ ઉપર અહીં આવ્યો, માટે તને કહું છું કહ્યું છે. જેના વીશ્વાસ ઉપર જે મુલો તે પાપ વી-

ધાસ દેનારને લાગે છે માટે કહ્યું જે પીંગલ તને કાલેજ મારનાર છે એમ તે પોતે મારી પાસ બેલ્યો, ત્યારે મેં તેને કહ્યું સ્વામી એ તમને ઘટે નહીં એમાં મીત્રદ્રોહ થાય છે કહ્યું છે.

મહોદુ' પુન્ય ક્યાથી અહાલસના પાપથી છુટે છે પણ જે મિત્રનો ઘાત કરે છે તે ક દાપી છુટશે નહીં ત્યારે રાજા રીસે બરાયો ને ગને બેલ્યો રે તે મારો મિત્ર શનો હું માંડિસ ખાનાર ને તે ખડા ખાનાર તેનું અમારું મુળથીજ વેર છે માટે તેને મારવા એ વા મેં નીશ્ચય કીધો છે માટે હે સંજીવક તમે તમારું સુખતું કરો એવાં તે દમનકનાં વચન સંજીવક બેલે ખરાં ગાન્યાં, અને મુરજાંગત થઈને બોંય પર પડ્યો. તેને દમનક સા વધાન કરીને કહે છે, હવે ખીન શું કરો છા જે બની તે બની તેનો શો ઉપય પછી સં જીવક ઉદાશ થઈને બેલે છે ભાઈ. વનમાં રહીએ બીખ માગીએ, અથવા મળુરી કરીને પેટ ભરીએ. એ બેહતર પણ રાજાનો અધિકાર કરીને સંપત મેળવવાને આશા રાખીએ નહી, હું રાજાનો માનીતો છું એમ જે સમજે તે વગર શીગડાનો બેલ જાણવો. માટે એની સાથે રોહ કીધો એ વાત મેં ઠીક કરી નહીં. કહ્યું છે. દરણ સઘાતે દરણે પ્રી ત કરવી, બેલે બેલ સાથે, મુરખે મુરખ સાથે, અને ગલ્લાએ ગલ્લા સાથે પ્રીત કરવી.

જે બેહતી સંપત કુળ તથા જ્ઞાન બરાબર તે બેહતી મીત્રાન્ન અથવા સગાઈ કહી છે. હવે સમે શું કરે તેને જે શરણ થાઉં તોએ પણ તેનું મન નહીં મને કહ્યું છે જે ના કરોષને કંઈ નીમીત હોય તેને પ્રસન્ન કરી શકીએ, પણ જે વગર કારણ કોપે છે. તેનું થોળીએ શંદી કોપ્યો એનું કારણ જાણ્યું જે તે મારી ઉપર ઘણી પ્રીતી રાખે છે. તે પાસે નાંચોને સેહેતું નથી માટે તેજોએ ઉઝડું સુઝડું સમજાવી તેને મારા ઉપર કોપાવ્યો, દમનક બેલ્યો તો તેમાં શું છે, જે તું તેના સમજમાં વાન લાવશે તો તે સમજ જશે, સંજીવક બેલ્યો હવે શું જે એક વાર સુગલી સાંભળવા ગયો તે વળ્લ સાંભળશે. કાંડે રાજા કોઈ પોતે જોવા જતો નથી, ચાકરોની આંખથી જુવે છે. અને ઘણું કરીને ચાકર માણસ એક ખીજાની અદેખાઈથી રાજાની સાચી વાત કહેતા નથી. માટે રાજા પાસે દુરજનોની અછ- ત નથી પડતી, ને દુરજન છે તે આદારથી સાધુ સરખો આચાર દેખાડે છે. માટે આ- જાખતા નથી કહ્યું છે.

જે દુરજન છે તે પણ પણ નગરદ્વાર કરે છે આવ્યો તેને જોઈ કબો રહે, પુગા- ડવા જાય. પ્રીત દેખાડે હંતથી આત્મીયન કરે, મીઠું બોલે, સ્તુતિ કરે, ને આદરું કરીને પણ અતે પોતાનું કરમ કરવા ચુકે નહીં જેમ ઘણા દુરજનોએ મળીને કપટ કર્યું ને એક ખીચારા ઉંટનો પ્રાણ લીધો દમનક પૂછે છે તે કેમ સંજીવક કહે છે સાંભળ.

કથા ૧૩ મી ઊંટ જેને દુરજનોએ મરાવ્યો

કોઈ એક વનમાં કરાળક એવે નામે શીહ રહેતો હતો તેના ત્રણ પ્રધાન એક વાઘ ખીજો શીઆળ, લીજો કાગડો, એ ત્રણ પ્રધાન સમેત તે શીહ એક સમે જંગલમાં ફરે છે તેણે એક ઉંટ દીકો તે જીવાર કરતો કરતો શીહ પાશે આવે છે. શંદીએ તેને પુછ્યું તું કોણ છે. ઉંટ બેલ્યો મહારાજ હું તમારો શરણાંગત છું. મારો સમાચાર સ- ભજોજી મારો ઘણી ધનશેડ એવે નામે મોટો વેપારી છે. તેણે મારા સમેતે ચાલીશ જિંટે ઉપર માલ ભર્યો ને ભાગાનગરથી અમને મણીપુર લેઈ નગરે ચાલ્યો હતો, ભાર ઘણો થયો તેથી હું દખાઈ ગયો હતો. ને આ વન પાસે આવ્યો ત્યારે માલવાની સકિત રહી નહીં. માટે મેડો ત્યારે મને તેણે ઘણા પ્રકારથી મારીને ઉઠાડવા કર્યું પણ શું કરું હું

થાક્યો તે મારથી કહ્યું નહીં તે સમે મારા ઉપરથી માલ જિતારી મને નાખી દઇ ગયા, તે ચાર દીન સુધી હું ખેડે ઠેકાણે હતો પછી મહારાજ તમારા વનમાં વાગેલા લાગતાં લાગતાં મને લગીર હેડીઆરી આવી ત્યારે તમારું શન કરવા આવ્યો. મારું નામ વિકટ એમ કહે છે. તે સાંભળી શોંઠને દયા ઉઘાળી ને કહ્યું કે આપથી તું માર નહીં કહાવ મારી પાસે નિરખે રહે ને તારી પ્રતિષાળક કરીશ. તે વેળાએ કાગડો લસીને કાને લાગ્યો ને કહે છે સ્વામી તમે એ શું કહ્યું એ આપણો શનર વગર મહેનતે આપણી પાસે ચાલી આવ્યો તો જોને મારીને બોજન કરીએ સિંહ બોલ્યા, હું જોને માર નહીં કહ્યું છે કે, શનર છે પણ આપણા ઉપર વીધાસ રાખી ને આપણે ઘેર આવ્યો તેને મારીએ તો બહુદલ્યાનું પાપ કાગે છે.

પછે તે જિંટ સિંહ પાસે સુખથી રહ્યો. એક દહાડો સિંહ લાથી સાથે લડતાં લાથીના દાંત લાગ્યા, તેથી ઘણા જખમી થયો. કહી શકે નહીં ત્યારે પ્રધાનોને બોલ્યો કે કાંઈ જનાવરો બોળી લાવો કે તે મારી બોજન કરીએ, ત્યારે પ્રધાનો ઉંટ સમેત રાતમાં ઘણા કૃપા પણ કાંઈ મળ્યું નહીં તે સમે ઉંટને એક દાગ રાખીને શીઆળ બીજા એ પ્રધાનોને બોલે છે, આપણે એમ સતાર ખેડી શું કરીએ ઉંટને મારી આવજો દહાડો કહાડી લઈએ તો સાર. તેને કાગડો કહ્યું રે શું કહે છે સિંહ તેને અભય આપ્યું છે તો તેને કેમ મરાય ત્યારે શીઆળે જુગિત બતાવીને કહ્યું હું સિંહ પાસે જઈ દીકરું છું. તમે અડીઆ મરો. પછે શીઆળ સિંહ પાસે ગયો ને જુદાર કરી બોલ્યો, મહારાજ આમે રખડી રખડી થાક્યા પણ કાંઈ મળ્યું નહીં તો આપણી પાસે જિંટ છે ને સાની પેડે બનેલો છે, આજા કરશો તો મારીને તેનાં માંશથી આવજો દહાડો કહાડી લઈશું સિંહ રીશ કરી બોલ્યો રે પાખી મેં જેને અભય આપ્યું છે તેને મારીને શું મારા ઉપર પ્રાચીત નાંખવા ચલાવો છો કહ્યું છે કે, ગાયદાન બોંધદાન, અનર્દન, એ સઘળાં દાન અભેદાનથી ચરાયરી કરે નહીં. શીઆળ બોલ્યો સ્વામી તમે કહો છો તે ખરું પણ જો પોતે આવીને મારો કહેશે તો મારશો કે નહીં, સ્વામીએ પણ લીધું જાણીએ, ને ચાકર ચાકરે સ્વામીને કામે ન આવીએ તો બચીને શું કરવું છે. સ્વામીના જીવને કાંઈ થયું તો પછવાડે અમારે ચરવુંજ પડશે. તો હવે સેરામાંજ કેમ પ્રાણ નહીં મૂકીએ. કહ્યું છે કે જે કુળમાં જે મોટો છે તે સંધાને મલી રાખવા ઘટે કેમ કે તેનો નાશ થયો તો સઘળાનો થયો જેમ ચક્રતે નાબી પુટ્યો તો પછે આરાં નથી ચાકતાં તે સાંભળી સિંહ બોલ્યો એમ દશે તો તને જેમ સાકં દીશે તેમ કર. પછી શીઆળ પાછો વાઘ અને કાગડા પાસે આવ્યો ને ઉંટને તેડીને કહેવા લાગ્યો રે ચાલો ચાલો હવે કાંઈ જનાવર શોધી લઈ જવું એટલી અવધી રહી નથી જુખથી સિંહ ગમરાણો છે તો આપણામાંથી એક જણને પ્રાણ આપીને જો નહીં અચાપશું તો તરત ને મરી જશે પછી આપણે શેવક શા કામના કહ્યું છે પોતાનો જીવ આપ્યાથી રાજ બચે છે અથવા રાજનું કલ્યાણ થાય છે જો-વે સમે જે શેવક જીવ નથી આપતો તે નરકે જાય છે એમ શીઆળના બોલ સાંભળી સરવે દુખી થયાં ને સિંહ પાસે ગયા ને જોને સિંહ પુછે છે રે કાંઈ લાભ આવ્યા ત્યારે કાગડો બોલ્યો સ્વામી આમે ઘણો પ્રયત્ન કર્યો પણ કાંઈ મળ્યું નહીં માટે હવે મને મારો તો સ્વામીને કાગે લાશું ને સ્વરએ જાઈ કહ્યું છે.

જે શેવક સ્વામીના કામ ઉપર પ્રાણ મૂકે છે તે મુવા પછી સ્વરએ જાય છે કે જે ઠેકાણે ધરડા પણ નહીં રોગ અથવા મરણ એ પણ કાંઈ નહીં તે કાગડાનું વચન સાંભળીને શીઆળ બોલ્યો અરે ભાઈ કાગડા તારું શરીર નાનું ને ખાઈને સિંહ રાજનું પેટ નહીં બ-

સારી કહ્યું છે. પેહેલાં કાગડાનું માંડિસ અપવીત્ર તે વળી કૂતરાનું એકું તે પણ થોડું ને મળતું કહ્યું એવું મેળવીને જો ખાધું તો નરપતી નહીં થાય ને પાપ માતર લાગે માટે કાગડા તું વેગળો થા પછે શીઆળા બોલ્યો લો સ્વામી મને મારી કહ્યું છે સ્વામીના સંકટ સમે પોતાના પ્રાણને ધન જે ચાકર તેને આપે છે તે સ્વરગમાં અમે અવાશ રહે છે. તે સાંભળી વાઘે શીઆળાને કહ્યું ર તું દુર થા તે પોતીકા અસલામ દેખાડી એટલામાંજ તુને સ્વરગ મળશે. પછી સિંહને બોલ્યો હે સ્વામી શીઆળાનું માંડિસ ખાવા બેગ તથી અને નાનો પણ છે માટે મને ખાવો કહ્યું છે.

જે શેવક સ્વામીના કાળ ઉપર ખુશીથી મરણ પામે તે સ્વરગ લોકમાં વાસ કરે તે કીર્તી પૃથ્વી ઉપર અમે રહે.

એમ વાંચના વચન સાંભળી ઉટે વિચાર કર્યો કે આ સધળાઓએ સાગી સારી વાતો કરી પણ સિંહે કોઈ ને માર્યો નહી તે મને પણ નહીં મારે પછી પોતે આગળ થયો ને વાંધને કહ્યું ર તું દુર થા હું કંઈ સ્વામીની વીનતી કરું છું પછે સિંહને બોલ્યો માહારાજ એ વાંધ નથી છે ને તમે પણ નથી છો માટે એક જનના દર્યા કહ્યું છે જે કોઈ આપણી વતનું મારું કરવા ચાહે છે. તે આ લોકમાં ને પર લોકમાં પણ દુઃખી થાય છે. માટે સ્વામી મને મારો કહ્યું છે જે ગતી ધ્યાન કીધાથી નથી મળતી જોગીને પરાપત્ન થાય તે ગતી સ્વામી કાળે મુવા તેને પ્રાપ્ત થાય છે. એવાં વચન ઉંઠના મોંડામાંથી નીકળતાંજ વાર વાંધ અને શીઆળા તેનું પેટ ફોડ્યું કાગડે આંખ ફોડીને મારી તાંખ્યો માટે હે દમનક રાજા પીંગલ પાસે એવા દુરજનો છે. તે કાંઈ દહાડે માહારો ઘાત કરશે. જે રાજા સારો છે પણ તેની પાસેના લોક સારા નથી. તેની પાસે નહીં રહીએ. ને જે રાજા ભુડો છે પણ તેની પાસેના સારા છે તો તેની પાસે રહીએ તો અવગુણ થાય પણ જહાં યુગલી કરનારા છે તહાંજ નહીં રહીએ કહ્યું છે. યુગલી કરનાર છે તે સાપથી પણ ભુડો કાંક સાપતો અડકનાર અથવા મારનારનજ ડખ કરે છે પણ જે યુગલી કરનાર તે એ કાંઈ જોતો નથી તેના સ્વભાવજ કે ખીમતનું ભુંડું કરવું માટે એ હવે સમે જુધ કરું કે દેશ મુકીને જાઉં તે મને કહે તું મારો માત્ર જાણીને પુછુછું દમનક બોલ્યો જુધ કરવું એ મને સાર દીસે છે. કહ્યું છે. આપણો ગુરુ છે પણ જો અકર્મ કરવા લાગ્યો ને સાંભળતો નથી તો તેનું પારપત્ત કરીએ. બાકી તું દેશાંતર જઈશ તો તહાં પણ સુખ નહીં પમીશ કહ્યું છે કે. મોટા સાથે વેર પડ્યું હોય તો તે દેશાંતર પણ નડે છે માટે જુધ કરવું એજ સારું. કહ્યું છે કે જુધ કરતાં જે મુત્રા તે સ્વર્ગે જાય છે. બચ્ચો તેની કીરતી વધે છે, માટે મુરાઓને એ બેઠ વાતમાં ટોટો ન થાય. તપશ્શ કરનારાને અથવા દાન કરનારાને જે લોકની પ્રાપ્તિ થાય છે ને જુધમાં મુવો તેને તેથી ઉલ્લાકની પરાપ્તિ થાય છે. સંજીવક બોલ્યો બાઈ તું રાત્રું કહે છે પણ જે જુધ કરવા નિસરે છે તે પેહેલાં શતરને મારીશ એમ ઉમેદ રાખે છે તે હું કેમ રાત્રું હું બેલ તે સીંહ હું તેને મારી શકીશ એ વાત મારા સ્વપ્નામાં પણ નહી આવે માટે જુધ કેમ કરું દમનક બોલ્યો એમ ના કહો જે સધળો પોતાના ઉનમત પણે કરી નબળાને નડે છે તે સમે જો તે નબળો હીમત પકડી લડવા ઉભો રહે તો તહેને પરમેશ્વર સહાય થઈ સધળાપર જીત આપે છે જેમ એક દીટાડીએ સમુદ્રને જીત્યો ત્યાં સંજીવક પુછે છે તે કેમ દમનક બોલ્યો સાંભળ.

કથા ૧૪ મી દીટાડાને સમુદ્ર.

કાંઈ એક ઠેકાણે સમુદ્રને કાંઠે દીટાડ પખીનું જોડું રહેતું હતું એ સમે દીટાડ પેટથી

રહી ત્યારે દીટીડાને કહે છે હે સ્વામી મારા જણવાના દહાડા પાસે આવ્યા માટે કંઈ રકું ઠેકાણું આગળથી જોઈ રાખો તો સાર દીટીડો બોલ્યો એ સ્ત્રી આ સમુદ્રને કીનારે તું ઈંડા મેલ તે બોલી પુનઃમને દીવસે પાણી ચડે ત્યારે મારા ઈંડા સમુદ્ર લઈ જશે તે બોલ્યો રે એ શું કહે છે શી તાકાત છે કે મારા છોકરાને સમુદ્ર લઈ જશે માટે તું ઈંડા અહીંજ મેલ કદયું છે, જે નર બીજાની બીલકથી પોતાનું ઠેકાણું મુકી નવ્ય છે તે નરની માતાને જો પુંજ વંતી કહીએ તો વાંઝણી કોને કહીએ.

માટે કંઈ ચીંતા નથી સમુદ્ર શું કરનાર છે તે સાંભળી સમુદ્ર મનમાં અચરત પામીને કહે છે કે આ દીવ્ય નેટરો પંખી પણ શું ગરવ રાખે છે.

સુતી વેળાએ દીટીડ પંખી એ પગ ઉપર રાખે છે કે જો આકાશ દુટી પડે તો પગે ઝાલીશ માટે પોતપોતીકા તે પોતાને મોટા કોણ કરતો નથી. તો હું રમતન વાસ્તે એના ઈંડા લેઉં છું ને જોઉં છું, જો એ શું કરે છે. કેટલાક દહાડા પછી દીટીડીએ ઈંડા મેલ્યાં ને પૂનઃમને દીવસે સમુદ્ર ધસરડી લઈ ગયો ત્યારે દીટીડી દીટીડાને કહે છે રે મુરખ મેં તને આગળથી જ કદયું હતું પણ તે ગરવ કર્યોને મારે સાંભળ્યું નહીં હવે રડ તારા અંદરને કદયું છે.

જે આવશ્યું સારું ઇચ્છે છે તેનું વચન સાંભળીએ નહીં ? લાકડીથી છુટી કાચળો જેમ નાશ પામ્યો તેમ નાશ પામીએ દીટીડો પૂછે છે કેમ નાશ પામીએ દીટીડો પૂછે છે તે કેમ થયું હશે દીટીડી કહે છે તે સાંભળ.

કથા ૧૫ મી કાચળો જે લાકડાથી છુટ્યો ને મરી ગયો.

કોઈ એક તળાવમાં લંબુગરીય નામે કાચળો હતો તેના મીત્ર રાંકટ અને વીકટ કરીને બે હંસ હતા તે સરોવરને કાંઠે આવીને નીત કાચળા સાથે સૂખ દુઃખની વારતા કરે. એક વરસ તે દેશમાં વરસાદ પડ્યો નહીં એટલે વાવડી તળાવના બધાં મુકામ બધાં તે સમે કાચળો હસીને કહે છે. અરે મીત્રો પાણી વીના હું મરી જાઉં છું હવે કેમ કરીએ તે બોલ્યો અરે ધીરજ નહીં મુક કદમુ છે કે મોટા ધાતની વેળા પણ જે ધીરજ નથી મુકતો તેને કપાય સુઝે છે, અને બીજું પોતાના મીત્રના કષ્ટ સમે કામે નથી આવતો તે મીત્ર શા કામનો. માટે તું કંઈ ચીંતા ન કર, અમે કાંઈ કપાય શોધી કહાડીએ છીએ પછી તે હંસોએ એક લાકડી લાવી કાચળાને કહ્યું તું આ લાકડીને મોટેથી વચમાં ગજમુન પકડ અને બે છેડા અમે બે જણા પોતાના વાંસા ઉપર મુકીને તને લઈને ઉડી જઈએ અને જહાં પાણી હશે ત્યાં મુકીએ પણ બખરદાર જો મારગ વચ્ચે મહોડું બિઘાડીસ તો તું જાણે કાચળે હા કહી ને હંસો તેને આકાશ ગયે કરી લઈ ચાલ્યા તે જોઈ એક શેહેરના માણસો એકાં થયાં અને આગળી કરીને એક બીજાને દેખાડે છે અરે જુવો જુવો શું અચરત છે. જે એક લાકડીને બે પખી વળગ્યાં છે ને વચમાં કંઈ અચરત સરખુ દાસે છે તે લોકની મંડળી જોઈ કાચળાને ધીરજ ન રહી. ત્યારે પેલા લોકો શા કાજે મળ્યાછે એમ હંસોને પૂછવા લાગ્યો એટલામાં લાકડીથી મહો છુટી ગયું કે તરતજ હેડળ પડ્યો કે લોકોએ તરત મારી નાંખ્યો. એહેવી કથા કહીને દીટીડી દીટીડાને કહે છે અરે ભર-થાર તુ પાકો મુરખ છે તે મેં સારી પેઢે જાણ્યું, જેમ એક આદ ભવીશ નામે માંછલો હશે. દીટીડો પૂછે છે તે દીટીડી કહે છે સાંભળો.

કથા ૧૬ મી—આદ ભવીશ માંછલો.

એક નદીના કોડમાં ત્રણ મોટા માંછલા હતા પેહેલાનું નામ અનાગત વીધાતા

(જે આગળથી ઉપાય કરે) બીજાનું નામ ઉત્પન્ન મતી (આંગ ઉપરથી આવી પડે ત્યારે ઉપાય કરે) ત્રીજો આદ્ય બવીશ (જે કાંઈ ઉપાય ન કરે પણ કહે છે જે યવાનું હોય તે થાય) કાંઈ સમે તે ડાહના મારગે યઈ માછલામાર જતા હતા. તેમણે કહ્યું જે અહીંયાં માછલાં ધણાં છે કાલે આવી પકડી લઈ જઈશું તે વખત પેલા માછલાઓએ સાંભળ્યું ત્યારે અનાગત વીધાતા કહે છે રે બાઈઓ માછલાં મારે શું કહ્યું છે તે સાંભળ્યું તો રાતેજ આપણે બીજે ઠેકાણે નીસરી જઈએ. એ મને સારૂ દીસે છે કહ્યું છે શતરૂ એટલો સમજો છે કે તેથી પૂરૂ ન પકડાય અને નાશી જઈએ નહીં તો કાલાનો આશરો કરીને રહીએ. મારે જાણીયાર એ હામે રેહવું આપણે ન ઘટે બીજે ઠેકાણે જઈએ કહ્યું છે.

જે પુરૂષ પન્દેશમાં પળ્યુ શોભા મેળવીને જીવવા જાણે છે તે પોતાના દેશનો ભંગને પોતીકાઓના નાશ જવા સારૂ પોતાના દેશમાં રહેતો નથી. તે સાંભળી ઉત્પન્નમતી બોલ્યો અરે તું ખરૂ કહેલું મારા ધ્યાનમાં પણ એ વાત આવી કહ્યું છે કે, જે હીજડા છે કે જેને લોભ છુટતો નથી તે જે બીજાનાં તે મરે ત્યાં સુધી પોતાનો દેશ છોડતા નથી જેમ કાગડા જનાવરો અને મુરખ માણસ.

પળ્યુ મારા બીયારમાં એમ આવે છે કે ધણા દીવસનું ઠેકાણું એકાએક છોડી નહીં જઈએ મારે જે મચ્છીમાર આવે તો પછી વખતપર નાશી જવાને શું વાગે. અદ્યબવીશ તે વાનો સાંભળીને મોહાડેયા દશીને બોલે છે તમારો મનમુખો કાંઈ કામનો નહીં માછલાંમારની વાતથીજ તમે એટલા બીના ને આપણા ધરડાઓનું ઠેકાણું મૂકી નાસવા કરોજો એ તમને ઘટે નહીં જે આપણી આવરદા બસી દશે તો બીજે ઠેકાણે પણ મરશું કહ્યું છે કે. આપણે જેનું સમજા છે તેને મહા સમુદ્રમાં પણ ચીંતા નથી અગ્નીમાં નથી સસ્તના વરસાદ માં પણ નથી.

તો આપણા ધરમાં રહેવાને શી ચીંતા છે મારે હું તો અહીંયાંથી નહીં જઈશ તમે તમારે મુજે તેમ કરો. એ વાતે બે જણના નીશ્ચય જોઈ જે અનાગત વીધાતા પોતાનું કુટુંબ લઈને નહીં માહુંથી બીજા ડાહમાં ગયો. પછી સવારમાં કોળીઓ આવ્યા તે વારે ઉત્પન્નમતી ધજરાણા એટલે પોતાનું કુટુંબ લઈ જવાની પુરસદ નહીં. મારે એકલોજ નાશી ગયો અને આદ્ય બવીશ પ્રાત્રખ્ય ઉપર વીશ્વાસ રાખ્યો તે પકડાણે મારે રે બરધાર તે પળ્યુ તે-જ કહ્યું તે સાંભળી દીરાડો કહે છે, રે બાવડી તું શું મને આદ્યબવીશ શરખો લેખે છે તો જે હવે મારૂ પ્રાક્રમ કે સમુદ્રને સુકાવી નાંખું છું. તે બોલી રે સમુદ્રની અને તારી શું બરાબરી જે તું એટલો તે ઉપર કોપ રાખે છે. તો એમાં તનેજ અવગુણ ધશે કહ્યું છે કે.

જે પુરૂષ અસમરથ છતાં કોપે છે તેનો કોપ તેનેજ બાળે છે. જેમ કાઠાનું વાસણ કાઠે બદાર નાખવા કરે છે તો તે પોતાનાજ આંગ ઉપર પડે છે. દીરાડો બોલ્યો રે અગ્ની તું એમ નહિ કહે ને હીમન રાખે તે નખજો પણ સમરથને જીતે દીલથી ધણો મોટો તથા મદથી માતેલો એવો જ્યાં તેને પણ તેથી નાનો શંકી મારે છે.

બીજી.

જે કે હાથી કેટલો ને અંકુશ કેટલો વીજળી કેટલી ને પહાડ કેટલો, દીવાની જોત કેટલી ને અંધાર કેટલું, મારે જ્યાં સમરથ રહે તે બળવાન દીલ ઉપર શું પ્રમાણ છે. મારે આ સમુદ્રને મારી ચાલે કરીને સુકા કરીશ તો હું નામનો દીરાડો. દીરાડી બોલી રે ભગવાન આ અસમજને શું કરું રે જે સુરજ, નદી, નદો, તથા સરવે જલ-

ના હામોને સુકાવે છે તે સુરજના તાપથી જે સમુદ્ર સુકાનો નથી જે મેઘ વ્રણી કરી
જ્યા જગતને ડુબાવી શકે છે તેની વ્રણીથી જે ભરાતો નથી તેને તું સરખો એક ના
નો પંખી સુકાવાની ઇચ્છા કરે છે શું કરમના ભોગ દીટોડા કહે છે, રે મારી પણ
સાંભળ કહ્યું છે, ઉદીયોગે શીઘ્રીનું કારણ છે મારી વાંચ લોઢા સરખી કહ્યું છે દર-
ડા રાત અ કાંઈ ખુટવાની નથી એટલી જોગવાઈ છે તો શું સમુદ્ર સુકા નહીં પડશે ?
દીટોડી બોલી રે મારા પ્રાણ જે તેં એમજ નિશ્ચય કર્યો છે ના એટલું પણ કર કે
સંધા પંખીઓને તેડ અને પછી તારું ધારેલું કર કહ્યું છે ધણાએક નયનાઓનો એક
જયો થયા તો મોટું કામ કરી શકે છે. જેમ ધણા તાંતાણાનું વણેલું દોરકું હાથીને પ-
ણ બાંધી શકે છે. જેમ એક ચકલી, કપ્પડખોદ, માંખી અને દેડમા એ ચાર મળીને
એક હાથીનો પણ પ્રાણ લીધો, દીટોડા પુછે છે તે કેમ દીટોડી કહે છે સાંભળ.

કથા ૧૭ મી—હાથી જેના ચારજણ મળીને પ્રાણ લીધો.

કાંઈ એક વનમાં તમાલના ઝાડ ઉપર ચઢીનું કોટું રહેતું હતું તેજે કોટું ફરી ઈડાં
મેલ્યાં તે વનમાં એક પરીમત એવે નામે હાથી હતો તે ગરમીના દરડામાં તે ઝાડની
છાયામાં ઉભો રહ્યા ને હાળ ઉપર ચઢીનું કોટું હતું તે ડાળી શુંદથી બાંગી માંખી તે-
થી હેઠળ પડીને ઈડાં પુટ્યાં તે સમે ચઢનાં શોક કરવા લાગ્યાં એટલામાં તેમનો મિત્ર
લકડખોદ પંખી તે ઠેકાણે શેહેજ આવી પુછે તે પણ તે તેનું દુઃખ જોઈ કહી થયો
અને ચઢીને કહેછે એન જે વસ્તુનો નાશ થયો જે ગાણુમ મરી ગયું. જે વાત થઈ ગ-
ઈ તેનો શોક ડાહ્યા ગાણુસ કરતાં નથી ને મુરખ કરેજે મુરખને ડાહ્યામાં એટલોજ બે-
દ સંધાવાનાં, કાંઈ સમે નાશ પામવાનાં માટે તેનું દુઃખ નહીં ફરીએ અને જે નર દુઃ
ખ કરે છે, તેને તે વીના ખીજે કંઈ લાભ થતો નથી દુઃખનોજ લાભ થાયછે ચઢી
કહેછે. ભાઈ ગયાનો શોક કું કરતી પણ જે તું મારો મિત્ર ખરો હોઈશ તો મારા
છોકરાં મારનારના મરણનો ઈર્ષ કપાય શોધી કાઢાડ જેણે કરી હું છોકરાનું દુઃખ વીસ
રી જઈશ. લકડખોદ બોલ્યો ખરી વાત અને મિત્રનો પણ એજ ધરમછે કહ્યું છે.

તેનેજ મિત્ર કહીએ જે સંકટ સમે કામ આવે તેનેજ છોકરો કહીએ કે જેને જેતાં
પીતાને આનંદ થાય તેનેજ ચાકર કહીએ જે ધણીના મન પ્રમાણે ચાલવા જાળે.

તેહેનેજ બાયડી કહીએ જે પોતાના ગુણે કરી ભરવારને મદા પ્રસન્ન રાખે છે. તો જે હવે
મારો પરાક્રમ મારી પણ મીત્ર વેણારક એવે નામે એક માંખી છે ચાલો તેની પાસે જઈએ
પછી તે એક માંખી પાસે ગયા ને બધી વાત કહી માંખીએ કહ્યું મારો મિત્ર મેઘનાદ દેડકો
છે તેની પાસે જઈએ એટલે ત્રણે જણા મેઘનાદ પાસે ગયા તેજે મીસલત માંખીને કહ્યું તું
હાથીના કાનમાં વેણાસરખો શબ્દ કર તે સાંભળી શુભે કરી હાથી આંખો મીચશે એટલે લ
કડખોદે તેની આંખો ફેડવી આંધળો થયાપછી અહીં તહીં ભમવા લાગશે એટલે હું એક ખા-
ડામાં બેશીને બોલાવીશ તેથી તે તરશે સગજશે કે અહીંયાં પાણી છે તે સુમારપર આવશે,
એટલે ખાડામાં જઈ મરી જશે. પછી તેણે પોત પોતીકું કામ સારી પેઠે કરતાંજ હાથી
ખાડામાં પડી મરણ પામ્યો. માટે હું તને કહું છું કે ધણાં નયનાઓનો જયો મોટું કામ
કરી શકે છે, દીટોડા તે સાંભળી દંશ સારસ મોર ચકરવાક અને ખીજાં સઘળી જાતનાં પં-
ખીથો પાસે ગયો અને તેઓને એકાં કરીને કહે છે રે હું પણ પંખી ને તમો પણ પંખી.
માટે હું તમારો બાળક હોયો ને મને સમુદ્ર પોતાની મોટાઈના બળે કરીને ડુબવ્યો છે એવું.

અમીમાન હવે તમને જોઈએ હું એકલો તો કાંઈ કરી શકતો નથી, જો તમે સંધા મન ક-
પર વાત લેશો તો તેને અડધી ઘડીમાં સુકા કરી નાંખીએ, પંખીઓ કહેવા લાગ્યા રે બાપા
સમુદ્ર સાથે ઝગડો કરવો એ વાત નાની નથી માટે આપણો રાગ ગરૂડ છે. તેની પાસે જ-
ઈએ તે ધરડો છે માટે તેની બુદ્ધી લઈને ચાલીએ તેમાં સારું થશે કહ્યું છે.

જેણે ઘણું સાંભળ્યું છે એવા જે ધરડા નેજીની શીખાગળ દરેક કામ વચ્ચે લેતા જઈએ
ધરડાની બુદ્ધી સાંભળીતો એક હંસનું ટાળુ પાસામાં પડેલુ હતુ તે લાંથી છુટી ગયું ટીટોડો
પુછેછે તે કેમ થયું દંસ પંખીઓ કહે છે સાંભળ.

કથા ૧૮ મી—હંસનું ટાળુ જે પાસામાં પડ્યું હતું.

કાંઈ એક વનમાં ડાળીયોના વીસ્તારથી શોખીનુ એવું મોટુ વડનું ઝાડ હતું તે ઉપર એ-
ક હંસનું ટાળુ રહેતુ હતું એક સમે કોઇ એક પારખી ત્યાં આવ્યો તેણે આશપાશ જોયુ તે
વડ ઉપર ચડવાનો નારગ મળે નહીં ત્યારે તેણે વિચાર કરીને કાંઈ વેલાનુ ખીજ લાવી વડ
હેઠળ વાળ્યું, વરસાદ પડ્યો એટલે તે જગીને વેલો વડ ઉપર ચઢવા લાગ્યો ત્યારે તેમાં એક
ધરડો હંસ હતો તે ખીજએને કહે છે બાઈઓ આ વેલા પારખીએ લગાડ્યા ને વડ ઉપર ચ-
ડતા આવે છે માટે એમાં કાંઈ અનરથ છે. ગારૂ સાંભળો તો આપણે એ ઠેકાણું છોડી જ-
ઈએ તે સાંભળી સંધા હંશેએ તેની ઠેકડી કરી અને બોલ્યા બાપાજી તમે મરણથી ધણા ખી-
હો છો એમ જણાય છે તો હવે ખીજ કેટલાએક વરસ સુધી જીવવા માગો છો તે સાંભળી
ધરડો છાનો રહ્યો, થોડા દહાડા પછી તે વેલાએ બધું ઝાડ વીંટી લીધું અને એક દીવસ દં-
શે ચારો ચરવા ગયા હતા. એવે સમે પારખી વેલા ઉપરથી ઝાડ ઉપર ગયો અને પાસ ના-
ખીને ઘેર જતો રહ્યો સાંજમા હશે આવ્યા ને ઝાડ ઉપર બેસતાંજ વાર પાસમાં ગુલાબી
ત્યારે રડવા બેઠા તે સમે ધરડો હંસ નેકને કહે છે. મૂરખો જો તમે પેહેલાંજ મારૂ સાંભળ્યું
હાત તો આજ આ સંકટમાં નહીં પડત હવે પણ કહું છું તે પ્રમાણે ચાલશો તો પાર પ-
ડશે તમે સંધા મુવાનો ઢોંગ લો. સવારે પારખી આવશે તે તમને મુવેલા જોઈને પાસામાં-
થી કઢીને બોંપ ઉપર નાખી દેશે બધા નિકળી રહ્યા એટલે હું તમને ઈશ્વરત કરીશ તે સમે
બધા એકેવેળા ઉપડી જઈને હંશે તે જુગતી પ્રસન્ન કરી સદવારે પારખી આવ્યો તેણે તેવને
મુવા જાણીને પાસામાંથી બહાર કાઢ્યા તે વારે સંધા ઉડી જતા રહ્યા માટે રે ટીટોડા એમ
કહીએ છીએ કે દરેક વાતમાં ધરડાઓના વિચાર લેતા જઈએ પછી તે સંધા પંખીઓ ગ-
રૂડ પાસે ગયા અને કહ્યા સ્વરે કરીને આંખમાંથી દુઃખનું શલ નાખતા ગરૂડને કહેવા લા-
ગ્યા માહારાજ રાખો રાખો નહીં તો હુબુહુ ખું.

પંખીનું કૂળ જે તમે માથે છતાં સમુદ્ર આ ખીચારા ટીટોડાના ઈડાં લઈ ગયો તો આ-
જ એ છે ને કાલ જીને ખીજ કોઇ અમારી પછવાડે લાગશે કહ્યું છે કે ખોટું કામ કરતું
તે દાખલો લઈને ખીજે તેમજ કરવા માગે છે લોકોનો આ સ્વભાવજ પડ્યો કે એક ખીજ-
નું દેખીને ચાલવું સારા માહાનો વિચાર કાંઈ કરતા થી.

હવે કુળની લાજ તમને હોય તો તેનો ઉપાય કરો ખીજુ તમે અમારા ધરડા તેમજ રા-
જ પથુ ખરા માટે આ અમારો પ્રતીપાળ કરવો તમને લટે છે કહ્યું છે કે જે કમ, ચોર,
અધર્મી, સહસા કરનારા, કપટી, બુદ્ધા, અહોવા લોકોને શીક્ષા કરવી અને પોતાની પ્રજા રા-
ખવી એ રાખનો ધર્મ છે.

જો રાજ કહેલી રીતે પ્રજાનો પ્રતીપાળ કરે છે તે પ્રજાના પુનમાંથી હા મામને

પામે છે અને જે પ્રતીપાળ નથી કરતો તે તેના પાપનો ભાગ્યો યાય છે પ્રજાને પીડા થઈ તે સંતાપથી કોઈ એહેવો અગ્ની ઉઠે છે કે તે રાજની સંપત્તિ તેનું કુળ તથા તેનો પ્રાણ એવો તે ભરમ કર્યા વીના દરે થતો નથી તે પોતાના ધરમથી આમે છે તે-
હને બાઈ ન હોય તો તેનો બાઈ રાજ. આંખ નહીં હોય તેહના આંખ બાપ ન હોય તેનો બાપ. અને જા ન હોય તેની મા કહેવાય છે.

જો પ્રજા અધરમી લોકો પાસેથી પીડા પામીને રાજ ઉપર બાપ સરખો વિશ્વાસ રાખે ને તે નહીં રાખશે પોતાનું દુખ કહેવા આવે ને તેહનું દુખ સાંભળતો નથી તે રાજનું કલ્યાણ યાય નહીં.

એહેવા ધણા પ્રકારના પંખીયોના વચન સાંભળીને ગરૂડ રાજનું મન પીંગળી ગયું ને તેમના દુખથી પોતે દુખા થયો ને કરોધ ચડાસે મનમાં કહે છે અરે પંખીયો સા-
ચુ કહે છે સમુદરને એવા જીલમ કરવો ન ઘટે તે પોતાના મનમાં શું સમજે છે અરે આજ શું ગરૂડ ગરી ગયો તો અતર ઘડી તેને મારી સાસી નાખીશ, ગદારી આગળ પીયારા સમુદ્રનો શો પાડ એમ કોપ કરી તપે છે એટલામાં વિષ્ણુનો ચેપદાર તેડવા આવ્યો કે આલો ભગવાનને તમારો ખપ પડ્યો છે તેને ગરૂડ બોલ્યો જવો ભગવાનજી-
ને કહ્યા કે હું આવતો નથી કોઈ બીજો રાખીને કામ કરો હું પુછ્યું બાઈ તે આ-
જદીન મુખી કોઈ સમે એમ કહ્યું નથી ને આજ શું થયું.

ગરૂડ બોલ્યો એ એમજ, ભગવાનજીને કહો કે આજથી તમારી અમારી લેણાદેણી છુટી દુત બોલ્યો રે મને કહે તો ખરો ગરૂડ બોલ્યો રે સમુદ્ર મારો બાળક જે ટીટોડો તેનાં ઈંડાં લીધાં તો હવે ગદારા નામને ને મારા પ્રાક્રમને ધીકાર છે રે બાઈ હવે હું પ્રાણ નહીં રાખુ તે સાંભળી લાઇ દુત પાછો શ્રી વીણુ પાસે ગયો ને સંધુ તેને વરત-
માન કહ્યું વિષ્ણુને કારણ આવી ને મનમાં કહે છે મારો ભગત રૂડો તો મજ વગર બીજો તેન કોણ સમજવયો કહ્યું છે જે ચાકરનો આપણા ઉપર લોભ છે જે ચાકર પ-
રાકમી ને જે ચાકર શત ધરમી ને ગુણવાન તેનું અપમાન કદાપી કરીએ નહીં જો પોતા-
નું કલ્યાણ ઈછીયે રાજ પ્રસન્ન થયો તો શેવકને વીત ગાત્ર આપે છે ને શેવકના સન-
માન કીધાથીજ પોતાનો પ્રાણ પણ આપીને રાજ ઉાર ઉપકાર કરે છે.

પછે શ્રી ભગવાનજી ગરૂડને સમજવવાને કાજે તેને ઘેર પોતે પધાર્યા તેડને જોઈને ગ-
રૂડ લજવાણાં મોં હેડું કરી નગરકાર કરી વીનંતી કરે છે માદારાજ તમારા આશરોનો
ગરવ મનમાં રાખીને સમુદ્રે માન ટીટોડાના ઈંડાં દરણ કર્યા તેથી તેણે ગાઈ અપમાન
કર્યું તો તેને સ્વામીની બીકથી તેને શુક્રો નહીં-કર્યા કહેવત છે કે કુતરાને મારીયે તો
કુતરાના ધણીને લાગે બીચું પણ જે રકમ કીધાથી લોકમાં પોતાના સ્વામીનો બોજ જ-
તો રહે અથવા જે કીધાથી સ્વામીનું મન દુઃખવે તે કરમ જે અસલ સેવક છે તેણે
પ્રાણ જતો હોય તોપણ નહીં કરવું. ભગવાન બોલ્યા રે ગરૂડ તું ખરું કહે છે ને બીચું
ચાકર અપરાધ કર્યા તેનો દંડ ધણીને જેમ યાય છે તેમજ તેણે કુકરમ કર્યું તો તેની
શરમ ધણીને યાય છે.

તો હવે ચાલ મારી સાથે આપણે સમુદ્રથી ઈંડાં લઈએ અને ટીટોડાનું મન મના-
વીએ ને મને અમરાવતીમાં ઇંદ્રના કામ સાડે જવું છે ત્યાં પણ જઈએ પછે શ્રી ભગવાનજી
પહેલાં સમુદ્રને કીનારે આવ્યા સમુદ્રને તીરકાર કરી મનુષ્ય ઉપર બાણ ચઢાવ્યું ને તેને ક-

હું છે રે ઈંડાં આપે છે કે તને સુકો કરે સમુદ્ર ખીચારો કંપવા લાગ્યો ને તરત ઈંડાં લઈ આપ્યો ને આગળ મુકીને નમસ્કાર કરી બોલ્યો માદાગજ અપરાધ ક્ષમા કરો હું ચુક્યો પછી તે ઈંડાં શ્રી બગવાનજીએ ગરડને આપ્યાં ગરડે ટીટોડને આપ્યાં ટીટોડને આપ્યાં તે સંતોખી. માટે હું સંજીવક હું તને કહું છું કે પુરૂષે ઉદ્ધવ નહીં મુકવો ને સાંબળી સંજીવક બોલ્યો વળી તેને પુછે છે બાઈ મારી નીશા કેમ યશે કે પીંગલ રાગ્ન માંડ ઉપર કુચુદી રાખે છે આજ દહાડા સુધી તેણે મને માયા દેખાડીને મારું સાર કર્યું તો હવે તેની બુદ્ધી ફર્યાનો દાખલો મને આવે તો નેને મારીને મારા બચાવની તજવીજ કરીશ દમનક બોલ્યો એ માંડું જાણીએ છે જો તને જોઈ તે આંખો રાતી કરશે અને તેના મોઢાં ઉપર કરોધના લક્ષણ દીશશે તો જાણજે કે તે તને મારવા ચાલ્યું છે નહીં તો જાણજે કે તારો મિત્ર છે હવે તું મને આજ આપશે જો હું પોતાને કામે જઈશ પણ ખજરદાર હો આ વાત કોઈને

કહીશમાં અને જોસાંજ પડ્યા પછી રાતની રાતમાં નાશીને દુર જવાશે તો તેમ કરજે. કહું છે, છોકરાં બાવડા તથા વીત એ સર્વે છોડીને પ્રાણ બચાવવો કાં જો તેઓએ તો આ સંધા વળી પ્રાપ્ત થશે. જે પુરૂષ વીત પર, તથા કુટુંબ પર લાભ્ય રાખીને પોતાનો પ્રાણ બચાવતો નથી તેનો પ્રાણ પણ જાય છે ને તે પણ જાય છે. અછતને સમે કામ આવશે માટે ધન રાખી રોજવડું એવું પણ જે ધન તે ખરચીને બાવડી છોકરાં રાખવાને પોતાનો પ્રાણ રાખવા સાર તો બાવડી, છોકરાં ધન, એ ઉપર કાંઈ જોવું નહીં તે પહેલાં રાખવો. કુળમાંથી એકને છોડીને જો સંધા કુળનો બચાવ થતો હોય તો તે કરવું એક કુળ છોડવાથી બંધુ મામ બચે છે તો તે કરવું એક ગામ છોડવાથી દેશનું કલ્યાણ થાય છે તો તે છોડવું સંધી પ્રથ્વીનું રાજ મુક્યાથી પોતાનો બચાવ થાય છે તો તે કરીને પછી શ્રીબગવાનજીને બજવો.

એ પ્રમાણે સંજીવક સાથે વાતો કરીને દમનકે તેની આજ્ઞા લીધી ને કરટક પાસે આવ્યો ને તેને કહું છે બાઈ મેં બીજ તો વાળ્યું છે હવે ફળ આપણા કરમમાં હશે તેમ ગણશે. મેં ખોટું ખોટું સગમ્મવી બેડિના મનમાં વીરોધ તો પાડ્યો જેમ તું તેને અસાર પછી એકઠાં નહીં જોશે. કરટક બોલ્યો રે સાર કામ નહીં કર્યું કે તે કેટલીએક બીજ ઉપર પ્રીત રાખતા હતા તેઉને કોપ સમુદ્રમાં નાંખ્યા કહું છે જે માણસ સંધા મારગનો ને પોતાના સુખમાં છે તેને જે દુઃખમાં નાંખે છે તે પછી જન્મ જન્મ સુધી દુખ ભોગવે છે એ નિશ્ચય જાણવું. બીજુ તેકમાં બગાડ પાડ્યો એટલામાંજ તું હરખ પાગતો હશે તો એમાં કાંઈ કરમ નહા કરો કહું છે. નીચ પુરૂષ છે તે બીજનું કામ બગાડવા શમરથ છે પણ સુધારવા સમરથ નથી જેમ ઉદર ઢાંકણું પાડે છે પણ ઉઠાવીને મુકી શકતો નથી. દમનક બોલ્યો બાઈ તું રાજનીતીના સાસ્ત્રમાં અગ્નિજ્ઞ છે માટે એવી વાત કરે છે કહું છે. શતર અથવા રોગ જેટલે સુધી વધ્યો નથી તેટલે સુધી તેનો નાશ જો નથી કરતો તે પુરૂષ મોટા સમરથ હોય તેપણ પછી તેકના હાથથી પોતે નાશ પામે છે.

બીજું.

જે જેમ આપણી સાથે ચાલે તેમ તેની સાથે ચાલીએ બલાની સાથે બલાઈથી કપટીની સાથે કપટી, ને દમની સાથે દમાઈથી. બાઈ તું જો કે બેલને શીંદ એકને જન્મથીજ વેર એવું છતાં મેં બેડમાં મિત્રાઈ કરાવીને એનું સાર કર્યું માટે તેણે મારોજ અધીકાર કહાડ્યો કહું છે. દુરજનને જો કહાય પોતાના કામદારીના કામમાં આશરો આપે તો તે આશરો આપનારના જે ઠેકાણા ઉપર બેસવાની મંજૂ રાખે છે માટે ડાહ્યા પૂરશે નીચને પાસે કરવા ન

ધટે. કહેવત છે કે છીનાળવાને ઘરમાં રાખીએ તો તે ઘરનો ધણી થઈ બેશે, માટે જે મે ઘાટ પાડ્યો છે તે સરખા પ્રાણીને ઘટારત છે બાઈ મન કહણ કરવું ને વાંચા શેરડીના રશ સરખી મીઠી કરવી પણ પોતાનું ભુંડું કરનારને મારવા માટે એ મુવા એટલે આપણને સારી પેટે ભોજન થશે પરખનવટુ મળશે અને વેરી માયા એટલે કરીને મન નું સમાધાન થશે આનર વાતનો ગુણ છતાં તું મને દોશ કેમ લગાડે છે પારકાને પીડા કરીને પણ પોતાનો શ્વાસ્થ સાધીને જેમ ચતુરક શીઆળે કર્યુ. કરટક પુછેછે તે કેમ દ મનક કહેછે સાંભળ.

કથા ૧૯ મી—ચતુરક શીઆળની.

કોઇ એક વનમાં વજરદંતટર એવું નામે સિંહ હતો તેના બે શેવક ચતુરક શીઆળા અને બીજા વકરમુખ ચીતો. એ બે શેવક શહીની સેવામાં નીત તેને પછવાડે ફરતા રહે એક સમે જણવા બેઠી છે, એવી ઉંટણ તેઓએ દીઠી તેને મારી પેટ ફાડ્યું તેમાંથી જીવતું બચ્યું નીકળ્યું તેને જોઇને શહીને દયા ઉપજી તે વારે ખોળામાં લઈને તે બચ્યાને કહે છે દીકરા તને મેં અભય આપ્યું તો હવે તને મરતુ પાસેથી પણ ધોકો નથી આજથી આ વનમાં તું તારે મનમાં આવે ત્યાં ફરતો જા, તાર નાગ શંકુકરણ રાખ્યું છે પછી તે ચાર જણ એકા જગલમાં ફરતા રહે શંકુકરણ દહાડે દહાડે વધતો ગયો. તે પ્રમાણે એ ઉપર શહીની પ્રીત પણ વધતી ગઇ પછી સધુ કરવું કારવવું તે શંકુકરણના વિચાર શીવાય થાય નહીં. એમ કેટલાએક દહાડા ગયા કાંઈ સમે એક માનેજા હાથી સાથે લડતાં શહીને તેના દાંત લાગ્યા ને ઘણો જખમી થયો ઠેકાણા ઉપરથી ઉઠાય નહીં ત્યારે સેવકને આગના કરે છે, રે કોઇ જનાવર જોઈ લાવો કે ને મારીને ભોજન કરીએ દાંત કરીને ત્રણ જણા સાંજસુધી વનમાં વિચાર કરે છે જો આ શંકુકરણ માર્યો જાય તો દશ પાંચ દહાડાની નીરાંત થાય માટે કાંઈ ખુદી ચત્રાવીએ કહ્યું છે.

ખુદીવાળો છે તેને એવુ કહણ કાંઈજ નથી કે જે કરતાં ન આવડે જે શીખાય નહીં કે જ્યાં નહીં જવાય અથવા જે નહીં સાથે માટે તેને ખુદી ચત્રાવવામાં આગસ કરવી નહીં. પછી તે શંકુકરણને કહે છે બાઇ ખાત્રા વિના આપણા સ્વામી મરી જશે તે મુવા પછી આપણે ભુખ્યા મરી જશું તો હું કાંઈ કહું છું તે સાંભળજે? શંકુકરણ બોલ્યો તરત કહે, હાવે સમે તાર સાંભળીશ ચતુરક બોલ્યો બાઇ શહી રાજનું પણ કામ કરવું જોઇએ માટે જો કદાચ તને જમાણુ શરીર મળે તો એ છે તે તુ આપણો કે નહીં જો તમને બરમો નહી આવશે તો ધર્મને જમીન આપીશ કેમ બોલ નહીં તો કોઇ બીજા કબૂલ કરશે કાંકે એકનું બચ્યું થાય છે એ વાત કોણ કબૂલ ન કરે શંકુકરણ બોલ્યો મને કબૂલ છે પછી તે બેઉ શહી પસે ગયા ને ચતુરકે શહીને સમજાવીને બોલાવ્યો કે ધરમને જમીન આપુ છું કહ્યું છે ભુખ્યા શું પાપ નહી કરે લોભીને પોતાનો ને પારકો શું, ફરને વિચાર, ને હસા કરનાર ને દયા ક્યાંથી ઉપજે.

તે સમે શંકુકરણના મોંઢામાંથી કબૂલ છે એવું વચન નિકળતાંજવાર શીઆળા અને ચીતો મળીને એવુ પેટ ફાડ્યું ને મારી નાંખ્યો પછી વજરદંતટર ચતુરકને કહે છે રે હું નહી ઉપરથી સ્નાન કરી આવુ એટલા સુધી તું અહીંયાં બેસીને અને ખબરદારીથી રાખજો પછી સિંહ નદી ઉપર ગયા પુડે ચતુરક વકર મુખને કહે છે રે તું ભુખનું હલકો છે માટે શહી આવ્યો નહીં તેટલે સુધી એમાંથી કંઈ ખામી આવશે તો હું તેને સમજાવીશ કાંઈ નહીં.

તા ન કર હું એને એનો રહુ છું ચતુરકના વચન ઉપર વીરવાસ રાખીને તેણે તેમાંથી થો-
ડું એક ખધું એટલામાં ચતુરક ખાધ્યા બાદ વેગળા થાઓ પેસો આવ્યો પછી શંદી આવીને
જુવે છે તો કંટને પ્રાથેસો દોઢો ત્યારે રીશયા આંખો ફાડી પુછે કે એ કામ કાણે કરયું તે
કહો કે તેના રાધ જેટલા કટકા કરી નાખીશ. એ સમે વકરમૂળ ચતુરકના મોઢા સામુ જુવે
છે એને ચતુરક ખોલ્યો કે હું તને કહેતો હતો કે એ કામ નહીં કર પણ તેં મારે સાંભળ્યું
નહીં હવે મારા મોઢા સામુ શું જુવ છે બોલ તારા કરમના જે દશે થશે તે એવું સાંભળતાં-
જવાર પોતાનો જીવ લઈ વકરમૂળ રાનમાં નાશી ગયો એટલામાં એક કંટનું ટેળું લઈ કાઠ વ-
જાકારો આવતો હતો ને કંટના ગળામાંની ઘંટડી વાગી એનો નાદ સાંભળી શંદી ચતુરકને પૂ-
છે છ ર એ કાણુ શબ્દ કરે છે તે જોઈ આર ચતુરક લગરીક આવ્યો જઈ આવ્યો ને હાં-
ફતાં લાફતાં શંદીને કહે છે મહારાજ એના ધરમરાજ છે તમે ખોડુજ એનું નામ કહી બી-
આરા કંટનો પ્રાણુ લીધો તો તમાન ઉપર ને કાણાણો છે. ને શંકુકરચુના આપદાઓને સા-
થે લઈ તમારાપર તેનું વેર લેવા આવે છે તો હવે તમથી નમાય ત્યાં નાસો ખીજી વાત નહી
શંદીએ તે કંટનું ટેળું દુરથી જોયું તે ચતુરકની વાત ખરી માનીને નાશી ગયો. પછી ચ-
તુરકે કંટના એક દલાડા સુધી તે કંટનું માંજિન ખાધું એણી ગમે દમનક ગયા પુઠે સજીવક વિ-
ચાર કરે છે. હવે શું કડં ક્યાં જાંજી કાં પાંગલનેજ શરણુ યાજી કે જો કદાચ તેને દયા આ-
વી તો મને શરણાગત મળીને જીવનદાન આપશે કહ્યું છે.

જે માણસ સત્ત્વરમયાં આવે છે તે તે કદાચ પ્રાલખ્યે કરીને આપદામાં પડ્યો તો જોણે
નીતી છોડવી નહીં આગથી બળે છે તેને પાણીજ થંડું કરશે આગ થંડું નહીં કરે આ જગ-
તમાં ચાણસને જે સાર અથવા માહું થાય છે તે તેના આગલા કરમ પ્રમાણે થાય છે જે થ-
વાનું તે કદાપી ટળે નહીં કરમ છે તે સાધુ અથવા અસાધુ એ કાંઈ જોળખાતું નથી સારા
કરમનું ફળ મળવાનો સમો આવ્યો છે એવે સમે જે જુડુ કરમ કરે છે તેને તે સારા કરમ-
ને લાંબે જીવ થાય છે તે ઊપરથી દેખાયાગા એમ આવે છે જે માદાં કરમને સારું ફળ થયું
અને જે નર સત્ત્વરમયાં આવે છે તે કાંઈ આગલા જુડા કરમથી આપદામાં પડે છે ત્યારે
એમ દાસે છે કે સારા કરમને માહું ફળ થયું પણ તે વાત મુળમાં તેમ નથી શંદી જુડો થ-
યો છે માટે હું જુડો ન થાજી જો મને મારશે તો ખીજા કોઈના હાથથી મરી જઈશ તેથી
શંદીના હાથથી મુત્રા તે સાર કહ્યું છે.

મોઢા સાથે લાગ્યો તે નીચ પણ શોભા પામે છે જેમ બગરો હાથીના ગંડરથળ ઉપર
સોભા પામે છે મોઢા સાથે લડતાં હારે તે શોભે છે જેમ ડુંગર ઉખેડતાં જેનાં ઘાંત પડ્યા તે
હાથી શોભે છે એવું વિચારી સંજીવક હળવે હળવે પગલાં નાખતો પાંગલ રાખના મંદિર
પાસે ગયો ને એવું તેણે બચકારી દોહું દરના શતાખસા શાપો છે જેમાં કે હેવા ગર જેવું
અથવા સધળા દુષ્ટ જનાવરો બરેલાં છે જેમાં એવા વન જેવું અથવા ઉપર કમળના ફુલથી
શોભે છે ને માહું ધણાં મધરો ફરે છે હેવાં વસાવ જેવું તેમ જે રાખના મંદીરમાં જે શં-
ખ ખોટા જે ધાતકી જે નીચ એવા માણસોની વસ્તી છે માટે જે લોકોને અનરથકારી થ-
એલું છે જે મહારાજ મન પ્રસન્ન રાખતા શેષક લોકો સદા દુઃખે છે. એવું તે રાખનું મં-
દીર જોઈ મંજીવક પાંમલ ખેઠો છે ત્યાં ગયો તે સમે દમનક જેમ કહે તો હતો તેજ પ્રમા-
ણે તેણે તેને રીશ બરેસો દેખી જુહાર કર્યા વિના પોક એક કડે જઈ ખેઠો તેણે તેમ કરતાંજ
બાર પાંગળે પણ દમનકની પાતો પરથી. તેને સત્તર સરખો માન્યો ને જઈ તેની પર કુદી પડ્યો

એટલે પછી સંજીવક પણ પીગલને ખખખી કરી મોટી મહેનતથી તેના કપોટામાંથી છુટયો ને પોતાનો જીવ ખચાવવા સાર શોધતા ઉભા કરીને તેની સામે ઘડતા ઉભો રહ્યો એમ તે બેઠ જણાં એક એકના પ્રાણ લેવા તકમાર થયા છે હેવા તેકને બેઠ કઠક દગનકને કહેછે મૂરખ તે એ સાર નહીં કરયું જે આજ સધા તનમાં હોદાકર કરી નાંખ્યો કેવી વાત કયા પરીણાગને પોચશે એનો તને કંઈ સમાર નથી અરે રાજનીતીના જાણનારોનાં વચન છે કે.

શામ (એટલે જેમાં બેક તરફ સમાધાન રહે તે ઉપાય) દામ (કાંઈ લાલચ દેખાડી શતરૂનું મન મનાવીએ તે ઉપાય) બેદ (શતરૂના માણસને લાલચ આપીને તે ઉપર ફેલાવ્યા કરીએ તે ઉપાય) દંડ (લગાઈ કરવી તેને શતરૂનો નાશ કરીએ તે ઉપાય) હેવા ચાર ઉપાય કહેલા છે તો પહેલાથી એક એક કરતાં જમ્મએ તેથી કામ ન થાય નો છેલ્લે દંડ પર આવીએ પણ દંડમાં તો ધણુંજ પાપ છે ચાલે તેટલે મુધી તે નહીં કરીએ જે વાત ઉપરથી લગાઈ કરીને શતરૂને દંડ કરવા એવી વાત છે તેજ ડાહ્યા પ્રધાન છે તે શા માનવાથીજ માંડી વાળે છે ને મૂરખ છે ને કાંઈક સ્લકી વાત ઉપરથી રાજને અને સંધી પ્રગળને મહેનતમાં નાખે છે. ડાહ્યા છે તે પેહેલાં જામનો ઉપાય કરે છે કે જેથી પડીતો અધે તરફ સમાધાન રહે છે.

સામે કરી કામ થાય તો દંડનું શું કામ ખાંડે કરીને વીન સમે તો પટાળનું શું કામ રે જાણ તું જે એમ મનમાં સમજતો હશે કે આવા આવા ખૂધિના ખેડ ન કરે તો મને ડાહ્યા કોણ કહેશે તો સાંભળ એમાં તારું કલ્યાણ નથી ઊલટી હાણ છે, જે ડાહ્યા પણ ઇન્દ્રીને પોતાના હાથમાં રાખી નથી શકતા જે ડાહ્યાપણું કરમ અકરમનથી જોગખનું જે ધરમ ઉપર વિશ્વાસ નથી રાખતું જે પુરૂષને શાંત નથી કરતું અથવા જે શત કીરતી નથી વધારતું જે ડાહ્યાપણું વચનનાજ શટકામાં દીસે છે પણ કરણીમાં દીસતું નથી તે ડાહ્યા એક નરક વીના ખીજ શા કામે પડવાનું છે જે ડાહ્યાપણું ખીજનું ખન દરણ કરવા જાણે છે જે ખીજને ઠગવા જાણે છે જે ખીજના દોશ કહાડીને તેની લાજ દરણ કરવા જાણે છે જે ખીજને ફસાવવા જાણે છે તે ડાહ્યાણું બધું.

તો તું પ્રધાનપણું ઈકેછે તે ત્યાં રાજનીતીને કાજે આ પાંચ પ્રકારને જાણેછે તેજ પ્રધાન પણ જોગ કહ્યા છે તેમાં પેહેલો તો પુરૂષ (એટલે પોતાના માણસનું બળ કેમ છે તે જાણવું જોઈએ) ખીજે દ્રવ્ય સંપન (એટલે પછસાનું બળ જાણવું) ત્રીજે દેશકાલ વિભામ (એટલે પોતાનું ઠેકાણું કહેવું છે શમે કેવો છે તે જાણીને ચાલવું) ચોથો વીના પાત પરતી કાર (એટલે જે આર્થિય આવી પડયું તેનો ઉપાય તરત સૂઝવો) અને પાંચમે કારજ સીદ્ધી (એટલે પોતાનું કામ કઈ રીતે થશે તે જાણવું) એ પાંચ પ્રકારના વિચારને જે જાણે છે તેને પ્રધાન કહેવો તો તારામાં બુદ્ધિ હશે તો આ સમે બની આવ્યું છે એનો ઉપાય કર કહ્યું છે જે વચન સમજ પાડીને એકલાં કરવા હોય તે વારે પ્રધાનના ડહાપણની પારક થાય છે.

ખીજનું કામ અગાડવામાં નીચ છે તેની બુદ્ધિ ઘણી ચાલે છે. તેવી સુધારવામાં ચાલતી નથી તો એમાં તારા એકલાનોજ વાંક નથી તું સરખા દુષ્ટનો વિશ્વાસ રાખે છે તેનો પણ વાંક ખરો કહ્યું છે કે ઘણું કરીને રાજઓ નીચના કહ્યા પ્રમાણે ચાલે છે સારા નરકની વિચાર કયા વીના પોતાની બુદ્ધિએ જે મારમ સારો કહ્યો તે મારમ ચાલતા નથી. માટે જે ને મોટા સંકટમાં પડે છે હવે તમ જેવાને સુધારવાનો શો ઉપાય કહ્યું છે કે માણસનું

નગતપણું વેગળું કરે છે એવું જે માન તેથીજ તેમાં તો તેને વધક કહાં મળવાનો છે અમરતા જનન વીજ થાય છે તેના રોગનો શો ઉપાય તો તું સરખો પ્રધાન છતાં એની પાસે જાણો કોઈ આવશે નહીં તું પોતાના સ્વાસ્થ્ય સારું રાખના પાસેળીજ કોઈને ચલાવો નથી તો તું મને રાખના શતરૂં દેખાય છે કાંકે સારાં સારાં માણસો જે પાસે નહીં હોય તો તે રાખના નાશ થાય છે કદયું છે જે વાહાલી વાહાલી વાતો કહેનારા જેવે જન્મમાં તરવાર દલાવી નથી હોવા શેવકાંત જે રાખ પાસે રાખે છે તેની સદમી તે તેના વેરીના હાથમાં જાય છે અને પીણું જે પુરુષ પોતે શરૂ થઈને શંપનને વગર મહેનતે વિદ્યા તે મુરખ જાણુવા.

તાના જેવા મુરખને એવી વાતો કહાંને શું દરેં થઈ શકે જવાનાં એક વાનરાએ વચન કહ્યું છે જે લોકડું નગવા જંગ નથી તે નહીં નમે પથરા ઉપર અતરો નહીં ચાલે શાસ્ત્રીમુખ પંખા તેમ શીશને પચ્ચ ઉપદેશ ન થાય દગનક પુછે છે બાપ આ કવી વાત છે મને સમજાવ તે વારે કરટક બોલ્યો રે બાઈ સાંભળ.

કથા ૨૦ મી શુચી મુખ પંખીની.

કોઈ પરગત ઉપર વાદનાં ટોળું હતું તે એક સમે ઘણી ટાઢ પડીને થડો પવન થાય છે તેવી દુઃખ પામવા લાગ્યું તે વારે તેમાંથી કેટલાંએક વાંદરા રાતા ચણેઠીના દણ્ણા ઝાડ હેઠળ પડેલા હતા તે એકલા કરીને તેને વસતેવ જાણીને લાકડાં લગાડી ટુંકવા લાગ્યા અને પાડીના સપા તેકની આસપાસ શેકવા ઉગા રહ્યા ત્યાં કોઈ સૂચીમુખ નામે કરી એક પંખી હતો તે તેકને કહે છે રે તમે સંધા ઘેસા કેમ થયા છો એતો મુંજના દાણા છે વાસ્તે અમરતા મહેનત નહીં દગ કોઈ એવે ઠંકણે જમ એશે કે જ્યાં વા નહીં આવે અથવા કોઈ યુક્તમાં જઈ બરાવ કે જ્યાં તમને ટાઢની પીડા નહીં થાય તે સાંભળીને તેમાંથી એક વરડો વાંદરો તે પંખીને કહે છે રે અમારી વાતમાં બોલવાનું તારે શું દાગ જો તું તારું કલ્યાણ ઈછતો હોય તો મારજો જ કદયું છે.

જેનું મનમાં ધારેલું કામ અગડા ગયું જે જીવામાં હાથો ને જેને શતરૂંએ જીત્યો તેને ડાહ્યા પુરખે છેડવો નહીં પારખી પછવાડે લાગ્યા છે અથવા મમતામાં પડીને અમરતો મહેનત કરે છે અથવા જે મુરખ છે અથવા શંકટની વેદનામાં પડ્યો છે એવાને જે પુરુષ બોલાવ્યા કરે છે તેની સોખા રહતી નથી. સૂચીમુખે તેનું ન માનતાં વળી પચ્ચ તેજીને ઉપદેશ કરવા લાગ્યો તે વારે એમાંથી એક વાંદરા જે ટુંકતાં ટુંકતાં યાદ્યો હતો એણે જમ એ પંખીને જાણ્યા અને પથરા ઉપર અકાળીને મારી નાંખ્યો. મારે રે દગનક તારી પછવાડે લાગીશ તો મને પચ્ચ આવશ્ય પશે પચ્ચ તું સુધરશે નહીં તું શું કરશે આ અસાધુનો સ્વભાવજ પડ્યો કહ્યું છે ખોડુ માણસ છે એ પીળનો નાશ કરતે સમે પોતાનું અકલ્યાણ જોતો નથી જેમ એક કપુડી હતો એણે પીળનું ધન હરણ કરતાં પીતાને મારી નાંખ્યો દગનક પૂછે છે એ કેમ કરટક કહે છે સાંભળ.

કથા ૨૧ મી—ધરમ બુદ્ધી ને કપુડી.

કોઈએક ઠંકણે ધરમ બુદ્ધિને કપુડી એરે નામે એ મિત્ર રહેતા હતા એક સમે કપુડીએ મનમાં વિચાર કે હું મુરખ છું ને ધરમ બુદ્ધિ વિદ્વાન છે તો એના મનમાં વાત બરાવીને એને પરદેશ લઈ જાણે ત્યાં એને આશરે ધન કમાવીને પછી એને પચ્ચ હયું એવું ધારીને એણે ધરમ બુદ્ધિની આર્જણ વાત કરીને કદયું બાઈ વરડો થશે ત્યારે તું પોતાનું કરટક શું સમારશે પોતાના ઇશ્વરોએ દેશાંતર જાણે નાના પ્રકારની બાચા તમા બાત બાત

ના માણસોની રીત રવેશ ને નહીં જાણીતો એણે આ પ્રથમી ઊપર જન્મ લઈ શું જાણ્યું વિદ્યા તથા ધન તથા શીલપ (એટલે સુતાર સલાટ અને ખીમી કારીગરોનું કામ) એને જેટલે સુધી ધીટ થઈને દેશો દેશ નહીં ફરીયે,

ધરમ બુદ્ધિને તે વાત ગમી ને પોતાના સગા વહાલાઓની આજ્ઞા લઈ બેઠો જણ્યા પગ-દેશ ગયા ત્યાં કબુદ્ધિએ પણ ધરમ બુદ્ધિના આશયથી ધણુંક દ્રવ્ય મેળવ્યું પછી તે બેઠો જણ્યા કરત કારજ થયા ને ગેર ક્યારે પહોંચીશું એવી ઊમેદથી પાછા દેશ આવવાની રાતે પોતાના ગામ પામે આવ્યા ત્યારે કબુદ્ધિએ ધરમ બુદ્ધિને કહ્યું કે મિત્ર મારા ધ્યાનમાં એ-મ આવે છે કે આપણે સઘળું ધન ઘેર નાવડ જવું કાંદે ભાઈઓ તથા સગાં સગાંથી આ-વીને વળગશે માટે આ ઠેકાણે દાટી મુકીએ ને થોડુંક લઈ જઈએ કેમ તારે શો વિચાર છે તે કહે કહ્યું છે.

ઠાણા પુરૂષે થોડું એ ધન પણ આદાર દેખાડવું જે માટે ધનને દેખી સન્યાસીનું પણ મન ફરે છે જે આવતો પદાર્થ છે તે જળમાં પડ્યો હોય તો તેને ગાછલાં ખાય છે ભોંયપ-ર પશુ ને આકાશમાં પંખી તેમ વીત વાળો છે તે જ્યાં ગયો ત્યાં તેને ખાય છે. ત્યારે ધ-રમ બુદ્ધી બોલ્યો સાર તો તેમ કરીએ પછી એક પાશાણ શમડોના ઝાડ હેઠળ પઈસા દાટી ને ધરમ બુદ્ધી ને કબુદ્ધિ પોત પોતાને ઘેર ગયા એક રાતે કબુદ્ધિએ તે ઠેકાણે જઈને ખાડો બિલાડી પાછો પુરી ધન ચોરી આવ્યો ને તેને કહે છે ભાઈ મને પછસાની અડચણ છે. તો ચાલ બે જણા થોડાક લઈ આવીએ પેલાએ સાર કહ્યું પછી રાતના ત્યાં જઈને ખાડો બિલાડ્યો અને જૂતે છે તો ઠામ ખાલી છે તે દેખતાંજ કબુદ્ધિ લઈ કૂટવા લાગ્યો અને ધ-રમ બુદ્ધિને કહે છે કે ચંડાળ આ દ્રવ્ય તું લઈ ગયો તો અડધો અડધ મને આપ નહીં તો સરકારમાં જઈ કહું છું ધરમ બુદ્ધી બોલ્યો કે પાપી એમ માં કહે કે હું ધરમ બુદ્ધી તે-વો નહીં કહું છું.

ધરમ બુદ્ધિવાળો પુરૂષ છે તેને પરચાલી ગાતા સમાન અને પરધન વિષ્ય સમાન છે. જે-મ પોતાનો જીવ તેમ સંધા જગતનો જીવ એમ તે જણે છે. એ પ્રમાણે તે એક વદતા વ-દતા કોટવાળ પાસે ગયા ને સંધી લકીકત કહી ને વારે કોટવાળે કબુદ્ધીને કહ્યું કે દીવર એ-ટલે તેલની કઢાઈમાં હાથ નાંખ અથવા ખખાવેલો ગોળો હાથમાં આવે) તે સઘ કબુદ્ધી કહે છે મેં એવો ન્યાય ક્યાંય દીધો નથી કહ્યું છે. એમાં વાંધો પડે છે ત્યારે પહેલાં તેના કામળ પત્ર પુછે છે પછી શાખા ને છેલ્લે દીવ.

તો વન દેવતા છે તે મારી શાયદી પુરૂષે દીવશાને કાળે કરે એમાં મને પણ કહીતક દી-સે છે તો કાલે ત્યાં જઈએ પછી કબુદ્ધીએ ઘેર આવીને પોતાના ખાપને સંધુ વર્તમાન કહ્યું અ-ને બોલ્યો હે પીતાજી હવે આપણે કુટુંબની કંઈ ચીંતા કરવી નહીં પડશે ને કહું છું તેટલું કરશે તો તમે ઝાડના ખોલમાં જઈ બેસવું ને સવારે કોટવાળ ત્યાં આવશે ત્યારે હું ઝાડ હેઠળ ઉભો રહી દેવતાની પ્રાર્થના કરીશ ત્યારે તમે માંહેથી ધરમ બુદ્ધી એટલો શબ્દ બોલવો ખાપે હા કહી ને રાત્રે ઝાડમાં જઈ બેઠા સવારમાં સંધા ત્યાં ગયા તે વારે કબુદ્ધી પ્રાર્થના ક-રે છે. હે વન દેવતા હું અનાથ હુજ્યો જાઉં છું તું અધરમ નહીં બોલે તો હવે બેમાંથી કાણ ચોર તે વારે ઝાડમાંથી પરતી ઉતર નીકળ્યો કે ધરમ બુદ્ધી તે સમે સર્વે અચરત પામ્યા ને ધરમ બુદ્ધીને પારીપત કરવું એમ કહ્યું ધરમ બુદ્ધી બોલ્યો કે મને શીક્ષા કરો પણ પેહેલાં હું ઝાડને ખાળું પછી કરો એમાં કંઈ પણ મને કપટ દીસે છે પછી તેણે કંઈ સુખ લાકડાં

જાડના ખોલમાં મુકીને ડિપર નેલ નાખી સળગાવીને જાળી દીધા એટલે જાડ માંહેથી શબ્દ થયો કે મુએરે મુએરે હું કમુદીને! પીતાએ મને અહીંઆથી કદો પછી લાકડાં હોલવીને તેને બદલ કાઢ્યો એટલા સુધી ધુમાડેથી તેની આંખો પુટી ગઈ અને થોડો પ્રાણ ગઈયો હતો તેને પુછ્યું તું અહીંઆ કેમ આવ્યો તારે તેણે કમુદીનું નામ દીધું તે પ્રાણ મુક્યો પછી તે કોટવાળ કમુદીને સુળી ઉપર દહને ધરમ કમુદીની સ્તુતી કરવા લાગ્યો ને તેને કહે છે કમુદીએ પોતાનું સાઠ ચીતું હતું કંઈ માફ ચીતું નહોતું પણ કલટું મયું જેમ એક બમલાએ સાપને મારવાનો ઉપાય ક્યો તો પોતાના કુટુંબને મારીને ખાતું ધરમ કમુદી પુછે છે તે કેમ કોટવાળ કહે છે કે સાંભળ.

કથા ૨૨ મી—બગલો જેણે પોતાનું કુટુંબ મારીને ખાતું.

કોઈ વનમાં વડના જાડ ઉપર બગલાઓનું ટોળું રહેતું હતું એ જાડના ખોલમાં એક સાપ રહેતો હતો, એ પેલા બગલાઓના બચ્ચાઓને બાંધીને પોતાનું ગુજરાન કરે એમાંથી એક બગલો બાળકના દુઃખથી ઘણા કટ્ટી થયો ને રડતો રડતો તળાવને કાંઠે આવ્યો એને એક કરચલો પુછે છે મામાજી કેમ કટ્ટી થયાએ બગલો બોલ્યો ભાઈશું કહી વડના ખોલમાં એક સાપ રહે છે.

તેણે મારા બાળકને ખાધો તેઓના કાંઈ ઉપાય સુચ્યું તો કહે. કરચલો વિચાર કરે છે કે એ મારો જન્મ વેરીને કામ પડ્યું છે માટે મને પુછ્યા આવ્યો છે તો એને કોષ એવો ઉપાય કહ્યું કે તેથી એના કુટુંબનો નાશ થશે પછી તેણે કહ્યું કે મામા એ વાત સહેલ છે કાંઈક નોળીઆનું અને ત્યાંથી તે વડના મૂળ સુધી માછલાના કડકા નાંખ તે ખાતો ખાતો નોળીઓ જાડ સુધી આવશે સાપને મારી નાંખશે બગલો તેમ કરતાંજ વાર સાપ ત્યાં માર્યો ગયો પણ પછે નોળીઆએ એક એક બગલો ખાઈને સંધાએને નદી સરખા કર્યા.

માટે ગ્રહા પૂરે કોષ ઉપાય કરતાં સમે તેમાંથી કાંઈ ઉપાય નીકળશે તેનો પણ સુમાર રાખ્યા. આ કથા સાંભળી કરટક દમનકો કહે છે ભાઈ તં પણ કમુદી સરખું ક્યું, જે પોતાના અન્નદાતાને મરણના સંકટમાં નાખ્યો આ ઉપરથી મેં તને દૃષ્ટ હેતો ઓળખ્યો હવે મારે તહારી સંગત કરવી ન થતે ને જો કહું તો જગન દત્ત બ્રહ્મણની પેઠે દુખી થાત દમનક પુછે છે એ કેમ કરટક કહે છે સાંભળ.

કથા ૨૩ મી જગનદત્ત બ્રહ્મણની.

કોષ એક નગરમાં જગનદત્ત એવું નામે બ્રહ્મણ રહેતો હશે તેહેની ખાયડી નિત્ય કહેતી હતી કે બરથાર છોકરાં જુએ મરે છે તે જોઈ તમે નિશ્ચિત કેમ બેસી રહ્યા છો તે બોલ સાંભળતાં બ્રહ્મણ બીચારો કંટાળ્યો, અને ઘર છોડીને દેશાંતર નીકળ્યો મારમે ચાલતાં એક મહોટા રાનમાં પહોંચ્યો ત્યાં તરફ લાગવાથી પાણી ખોળવા લાગ્યો. તે વારે તેણે એક કુવો દીઠો તેની માંહે જુવે છે તો વાઘ. વાનર સરખ અને માણસ એ ચાર જાણુ દીઠો તે વારે બ્રહ્મણને જોઈ પહેલો વાઘ બોલ્યો અરે ભાઈ કોષનો જીવ બચાવવામાં મોટું પુન્ય છે એવું જો જાણુતો હોય તો મને અહીંથી બહાર કહાડી જીવતદાન આપ બ્રહ્મણ બોલ્યો અરે જરૂર તને કહાડીને શું પોતાને હાથે મહારો પાત કરું વાઘ બોલ્યો હું તને વિશ્વાસ આપુછું કે મહારી તરફથી તને બધ નહીં થશે કહ્યું છે કે.

માણસ મરનાર, દારૂ પીનાર, ચોર, શેઠ અને વચન ફરમાવનાર એઓને પણ કમુદીનો ઉપાય છે પણ વિશ્વાસ પાતી શુદ્ધ નથી થતો.

મરે હું તને વિશ્વાસ આપીને નહીં મારીશ બ્રહ્મણે વીચાર્યું કે સાચ કરતાં જો માફ

થશે તો બહેતર છે પણ હું એને સારું કરું પછી તેણે વાધને બદલ કહ્યો. તે પછી વાનર સરપને કહાડ્યા તે વારે તે ત્રણ જણુ આઠાણુને કહેવા લાગ્યા અને એને તને સાચું કહીએ છીએ કે માણસ છે તે સધળી જાતના પાતકો કરતાં બીજું નથી માટે તું માણસને નહીં કહાડ અને એનો વિધાસ નહીં કરજે હો.

પછી તે વાત્ર આઠાણુને કહે છે હે મહારાજ આ સામેના પર્વતમાં ગારી ગુફા છે ત્યાં કૃપા કરીને આવજો હું તમારી સેવા કરીશ એમ કહીને પોતાને કામે ગયો પછી વાનર બોલ્યો હે સ્વામી વાધની ગુફા પાસે મારું ઘર છે ત્યાં પણ આવજો એમ બોલી તે પણ ગયો. પછી સરપ બોલ્યા હે અમદેવ તમને જ્યારે સંકટ પડશે ત્યારે મારૂં સ્મરણુ કરજો હું તે દુર કરીશ એમ બોલી તે પણ ગયો. પછી કૃપામાંથી તે માણસ બોલવા લાગ્યો કે આમણુરે આમણુ તે સંધાએને કહાડ્યા તે મેંજ તારું શું પાપ કર્યું છે જે મને નથી કાઢતો તેવારે આઠાણુને કૃપા આવી તે તેને પણ બદલ કાઢ્યો તે જાતનાં સોની હતો તેણે આઠાણુને કહ્યું મહારાજ આ પાસેનાં નગરમાં હું રહુ છું કીરપા કરી મારે ઘેર આવજો હું તમારી સેવા કરીશ એમ બોલી તે પણ ગયો.

તે વારે આઠાણુ જુઓ હતો માટે પહેલાં વાંદરાની પાસે ગયો તેણે એક રતનનો દાર આપ્યો તે બોલ્યો કાંઈ રાજાને છોકરો શીકાર કરવા આવ્યો હતો. તેને મેં ગારી નાંખ્યો હતો તે નાગલાનો અદાર છે કીરપા કરીને લ્યો તે અદાર લઈ આમણુ વિચાર કર્યો કે એ અદાર પેલા સોની પાસે લઈ જઈ તે એને વેચી મને પરસા કરી આપશે એવું ધારીને તે આમણુ પેલા સોની પાસે ગયો ત્યારે તે તેનો આદર સનમાન કરીને હાથ જોડી આગળ કબો રહ્યો તે વારે આઠાણુ તેને દાર દેખાડ્યો તે કદ્યું કે આ વેચી મને ખન કરી આપ તે દાર તેજ સોનીનો ઘડ્યો હતો તેણે આજણી મનમાં વિચાર કર્યો કે કાંઈએ રાજાના છોકરાને મારીને દાર કાઢી લીધો તે જગતર મારા હાથમાં આવ્યો છે માટે જો હું રાજાને દેખાડીશ તો મને મોટું ઇનામ રાજા આપશે પછી તેણે આઠાણુને કદ્યું મહારાજ તમે અહીંયા બેસો હું એ વેચી આવુ છું એમ કહી તેને દાર રાજાને જઈને દેખાડ્યો અને આઠાણુનું નામ દીધું તે વારે રાજાના મનમાં આવ્યું કે મારો છોકરો તેજ આઠાણુ ગાયો દશે પછી સીપાઈયાને આજ્ઞા કરી કે તે આઠાણુને પકડી લાવો અને કાલે મુળી ઉપર દો તે આ જાપર તેહએ જઈ આઠાણુને પકડ્યો તે બંધીખાનામાં નાંખ્યો તે વારે આઠાણુ મોટું દુઃખ પામી બોલવા લાગ્યા કે હું તે જતાવરોએ વાત કરી હતી તે સાંભળી પછી તેણે સાપનું સ્મરણુ કર્યું એટલે તે આવી પુછવા લાગ્યો કે શું કરું તે કહે આઠાણુ બોલ્યો બધથી છોડાવ સાપ બોલ્યો હું જઈ રાણીને કરડું છું તે વખત તારા શીવાય બીજો કાંઈ નહીં હતા-રી શકે આ પરકાર તારો છુટકો થશે પછી સાપે તે પ્રમાણે કર્યું ત્યારે રાજાએ કહેરો કે-રવ્યો કે જે રાણીને સાચું કરે તેને જે માગે તે આપું ત્યારે આઠાણુ ચોડાવાળાને બોલ્યો અને જઈ રાજાને કહે કે હું રાણીને ગુણ કરીશ ચોડાવાળાએ રાજાને કહ્યું એ સાંભળતાંજ રાજાએ આઠાણુને તેડાવ્યા તે રાણી પાસે લઈ ગયા તેણે રાણીને હાથ અડાડ્યો કે તસ્ત તિખ કતારી ગયું ત્યારે રાજા આઠાણુ ઉપર ધણો પરજન થયો તે સનમાન કરી લાક્ષીવાત પુછવા લાગ્યો આઠાણુ તે મુળથી બધી વાત કહી બતાવી એ વખત રાજાએ સોનીને પકડી મુળી ઉપર ચડાવ્યો અને આઠાણુને પરધાનવદુ આપી સંતોષ્યો.

માટે હે દમનક તારી સંગત સારી નથી તે તારાં જેવા પાંચ પાસે છે માટે તેની પા

સે પશુ મને રહેવું ન પડે એક રથકારે સોંદને કહ્યું છે. માટે તારી પાસે મરવણ એવો શીઆળ છે ને કહ્યું ચાંચ જેની એવો કાગડો છે ને માટે શીંદ હું જાડ ઉપર ચડી મેઠો કાંઈ તારા સાથીઓ સારા નથી દમનક પુછે છે આ કેવી વાત છે ને કહે કરકટ બોલ્યો સાંભળ.

કથા ૨૪ મી—દેવ ગુપ્ત રથકાર.

કાંઈ એક નગરમાં દેવગુપ્ત એવું નામે રથનો કરનાર રહેતો હતો તે રાતમાં જઈ મોટા મોટા લોકો તોડી લાવતો હતો એ વનમાં વીગળ એવું નામે એક શંદી રહેતો એના માથી એ એ જણા હતા એક શિઆળ, બીજો કાગડો ને કાંઈ સમે સંહી રાતમાં એકસો ફરે છે તેણે તે રથકારને બાઈડી સમેત દીડો રથકારે પશુ શંદીને દેખી પોતાને જાણવાની આશા છોડી પશુ તેટલામાં જ ધીરજ કરી સંદીની સામે ગયો ને તેને નગરકાર કરી કહે છે અરે મા રા મીત્ર સાર થયું જે તુ આજ મને મળ્યો હવે હું તને બીજો ઠેકાણે જમવા નહિ દઈ આ તારી બોમ્બની પશુ એજ વીનંતી છે સંદી બોલ્યો બાઈ માંસના ખાનારને અત્ર આવતુ નથી તો એ પશુ તાર મન રાખતા થોડુક બાઈશ તે વખત રથકારે ગામડામાંથી એક લાડવા કહાડ્યો ને સિંહને આપ્યો તે તાજ ધીએ ભરેલો ને ખાંડ, સાકર, લવંગ, એલચી અને જાવતીનો ઘેરો સ્વાદ આવતો હતો અહંતો લાડવા બાઈ શિંહે બીજો પશુ માગ્યો પછી રથકારની પાસેના સવળા લાડવા બાઈને ત્રપ્ત થયો ને રથકારને અભય આપી વનમાં જવા લાગ્યા તેને રથકાર કહે છે ભઈ તું રોજ અહીં આવતો રહે હું તારી સેવા કરીશ પછી તે સિંહ નીચ આવે ને લાડવા ખાતો ત્યાં કાંઈ ચારો કરવા જાય નહિ ત્યારે શીઆળને કાગડો હરરોજ જુએ મરવા લાગ્યા તેમણે એક દીવસ ગળે પડી મિંદને પુછ્યું મકારાજ દહાડે એકલા ક્યાં જાયછો ને કહે ત્યારે સિંહે સવળો સમાચાર કહ્યો તે સમે પહેલા તહેને કહે છે રાજ માણસના લોહી, માંસમાં ઘેરો સ્વાદ લાગે છે ને આગળ લાડવા કાઢજ નથી માટે ચાલો આપણુ જઈ રથકારને મારીએ શિંહ બોલ્યો અરે મેં તેને અભય આપેલું છે માટે મકારાથી તેને મરાય નહી પશુ તેની પાસેથી તમારે વાસ્તે લાડવા માગીશ.

તેમણે કહ્યું સાર પછી તે ત્રણ જણા રથકાર પાસે ગયા તેમને આવતા જોઈ રથકાર બાઈડી સમેત જાડ ઉપર ચઢ્યો ત્યારે તેને શંદી પુછે છે રે બાઈ આજ મને જોઈ જાડ ઉપર કેમ ચડ્યો રે હું તારો મીત્ર છું હેઠે કતર બીડીશમાં રથકાર બોલ્યો બાઈ તુ સારો છે પશુ તારા સોજતી સાગ નથી માટે હું જાડ ઉપર ચડ્યો હવે તું તારે મારને જા.

માટે હે દમનક પરધાન તો બળભદ્ર જેવો જોઈએ કે જેણે નંગા ગોસાઈને બાળીને રાજાને ઠેકાણે લાવ્યો ને પોતાનું કામ સાધ્યું દમનક પુછે છે તે કેમ થયું હતું કરકટ કહે છે સાંભળ.

કથા ૨૫ મી—બળભદ્ર પરધાનની.

કાંઈ પુરશોતમ એવું નામે અજોદ્ધનો રાજા થઈ ગયો તે સકળ ગુણે કરી પરીપૂર્ણ એવો હતો તેનો પરધાન બળભદ્ર એવું નામે હતો કાંઈ સમે રાજાએ બળભદ્રને શતરૂપર મોકલ્યો છે હવે સમે કાંઈ નંગા ગોસાઈ તે શહેરમાં આવી પુગ્યો તેણે જ્વરજ, મારજ, વશીકરજ, તંતર, તાતીજ, જંતર, મંતર, મંધન ધ્યાન, જોગ, ઝોશડ, જોતીશ, રમલ વીજેરે સર્વો વિદ્યાઓ એજ કરી બધુ નગર વશ કરી નાખ્યું પુરશોતમ રાજા તેની કીર્તિ સાંભળીને પોતાને ઘેર લઈ ગયો ને પુજન કર્યું પછી તે ગોસાંઈએ જરા માંહેથી પાણી કહાડ્યું હાથમાં લઈને જીભે પેટ ફાડીને સાંધી દેખાડ્યું એવાં એવાં કહીતક કરીને તેણે એ રાજાને પશુ વશ કર્યું પછી તે કહાડેથી સંધુ રાજા કાજ છોડીને રાજા નીત ગોસાંઈ સાથે વાતો કરી.

રવા એસે ને ગોસાંઈના કહ્યા પ્રમાણે ચાલે એક સમે વેળા ટાળીને ગોસાંઈ આગ્યો તેને રા-
જ્યે પૂછ્યું માદારાજને આજ કેમ આવ્યાં થયું તે જોડ્યા રાજ્ય હું દગડેજ છંદર લોકમાં આવું છું.

અને ઈંદર તપા સધા દેવતાઓએ તને ખેમ ખુશગ પૂછ્યું છે. રાજ્ય જોડ્યો તમે સ્વ-
ર્ગમાં કેવી રીતે જાવ છો ગોસાંઈ જોડ્યો હું મારા શરીરને મદમાં મુકું છું ને જીજી દીવ શ-
રીર લઇને જાવ છું પછી દેવતાએક દવાડયા ગયા જોડવામાં અગમદર છત કરી પાછો આ-
ગ્યો તેણે જોયું તો રાજ્ય પરવશ છે તે ગોસાંઈ સાથે આગ્યદમાં વાતો કરતો ખેડો છે તેણે
અગમદરને પૂછ્યું રે તું આ ગુરને જાણે છે પેલા જોડ્યો માદારાજ એકની કાર્તી દેશે દેશ
છે આપણું જાગ્ય જે આ ગુર આપણે હાય લાગ્યા હું સાભળ્યું છું જે ગુરજીવું સ્વર્ગ લોકમાં
પણ ગમન છે શું એ વાત સાચી હશે માદારાજ ગોસાંઈ જોડ્યો રાજ્ય તારા પરધાનને વી-
શ્વાસ આવતો નથી તો ચાલ તને હમણાંજ પરીત દેખાડુ એમ જોડી રાજ્યને તપા પરધા-
નને પોતાના મદમાં પાસે લઈ ગયો ને બહાર કમા કર્યા પોતે જીજી લગાડી અંદર જઈ બે-
ઠો તે વારે પરધાનને રાજ્ય કહું છે માદારાજ આ જાણી જીજી શરીર લઈ સ્વર્ગ જાય છે એ
વાત જે સાચી હશે તો એના મદને સળગાવી દહએ રાજ્ય જોડ્યો એ શું કહે છે રે પરધા-
ન તે જોડ્યો માદારાજ આપણે એવું મનુ લોકનું શરીર જાણી નાંખીએ પછે એ સ્વર્ગ લો-
કની કાપાંથી આપણને દરશન દેશે એમાં આપણને એવે પણ સાક છે રાજ્યને તે વાત ગમી
પછી તે અગમદરે મદને આગ લગાડીને ગોસાંઈને જાણી નાંખ્યો ને કુતારો દતો તેને માયો-
થી બધા જગતની પીઝ ટળી રાજ્યને સુખી કર્યો ને પોતાનાં પણ કામ કર્યું માટે હું દમન-
ક હજી પરધાન એના થાય છે નહીં તો તારા જેવા કહું છે કે જોડ્યો શનક મારો પણ મુ-
રખ મિત્ર કાગતો નહીં હજી ચોર પોતાના એકલાનો પગણ આપી પણ જરૂરને અચાગ્યા ને
મુરખ વાદરાએ રાજ્યને મારી નાંખ્યો દમનક પુછે છે તે કેમ થયું હશે કરકટ કહે છે બાધ સંજાગ.

કથા ૨૬ મી ડાચો ચોરને મુરખ વાનર.

એક રાજ્યનો છે કો, પરધાનનો છેકો અને વાળીયો વેપારીનો છેકો જે ત્રણ વચ્ચે
મિત્રાઈ થઈ પડી ને આખો દિવસ પોત પોતાનાં કાંઈ કોઈને આકા કરે રમે અને મોજ
કરતા રહે કાંઈ સમે રાજ્ય પોતાના છેકો ઉપર રીસે બરાણો અને જોડ્યો રે મને ધીક્કાર
છે કે મારે પેટ તારા જેવો મુરખ દીકરો તે વાત રાજ્યના છેકરાએ પેલા જે પાસે કરી
સારે તે જોડ્યો બાઈ આગા પિતા પણ એમજ અગને દહાડી દૂખ દેછે. રાજ્યનો છેકરો ક-
હેવા લાગ્યો રે તો હવે આ જંગમમાં રહેવું આપણને ન થાં કેઈ જીજી દેકાણુ જઈએ વા-
ણીયો જોડ્યો બાઈ તું ખરું કહે છે પણ પરદેશ વિના પરદેશમાં કેમ કરીશું માટે પહેલાં
આપણે રોડીજાયાલ પર્વત ઉપર જઈએ ત્યાંથી થોડાં એક રતન લઈને પછી મારગ ચાલીયે
રાજ્યપુત્રે કહ્યું સાક પછી તે પેલા પરવત ઉપર ગયા ત્યાં રતનની ખાણ હતી તેમાં જો-
ડ્યું ને વારે ત્રણ જણને ત્રણ રતન જડ્યાં ને લઈ વિચાર કરવા લાગ્યા કે આ રાનમાંથી
રતન લઈને જઈશું તો કાઈ ચોર કુટી લઈ જશે પરધાનનો છેકરો જોડ્યો મને એમ સહે
છે જોજન સમે રતન ગળી જઈએ ને જીગતી સહએ કમુત્ર કરીને ને પરમાણે કર્યું ત્યાં
કાંઈ માણસ કાઠ ઉપર હતો તેણે જોયું ને મનમાં કહેવા લાગ્યો રે આજ એટલા દહાડા
મહેનત કરે છું પણ મને એક રતન ન મળ્યું તો હું એની સાથે લાગ્યો જલ ને મારગમાં એ
દુગશે ને વારે એમના પેટ કાડી રતન કદાડી લઈ જઈ એમ ધારી તે તેમની પછાડે ગ-
યો અને તેમને મારગમાં ગાંડી જોડ્યો છે બાઈઓ કરવા કરી મને સંગ આપણો તો મારે

દેશ પ્રદોષીશ ને ખામડી છોકરા સાથે તમાર કલ્યાણ માગીશ તેમણે કહ્યું સાર પછી તે સ્વક સાથે ચલ્યા રતનમાં જતાં કોઈ બીજાની વસ્તી પાસે આવ્યા ત્યારે તે બીજાને આવેવાન ગ્રહેતો તેનો એક પોપટ હતો તે બીજાને સાધ કરવા લાગ્યો રે મારાં ધનીરે માગ ધણી મા-રગમા કોઈ જાણ તેકની પાસે અમુક રતન છે તો ઉતાવળા જવ ને તેકને જાણે ને સાંભળી ને બીજા ચાકરો સમેત દોડ્યા અને જાડો લઈ જીવે છે તો મારગવાળા પાસે કંઈએ મળ્યું નહીં એટલ મુકી દીધા અને પાછો આવ્યો ત્યારે ને પોપટ વળી જોલવા લાગ્યો રે તેકની પાસે રતન છેરે છે તો તેકને જવા નહીં દે ને વેળા બીજા પાછો મારગવાળા પાસે આવ્યો ને જોલવા રે જાણે ના તમારી પાસે રતન છે તો આપો નહીં તો જીવ લઈને તે જોલ્યા વળી જાડો લે બીજે વળી જાડો લીધો પણ કંઈ મળ્યું નહીં ત્યારે તેકને કહે છે રે મારાં પોપટ કદાપી જીવું નહીં જોયે તો તમારા પેટમાં રતન દશે ને કાઢવા જાણ્યે એમ કહી તેકને પકડી બં-ધા ખાનાગા નાખ્યા તે સમે પેલા ચોર વીચાર કરે છે હવે આ ત્રીજ એકના પેટ ફાડશે તે-વારે રતન જોઈ માત્ર પણ પેટ ફાડશે માટે મારે મરણ નિશ્ચે આવ્યું તો આવે સમે મને પ-રોપકાર કરવા ઘટે છે કહ્યું છે ક

આ શરીર જવાનું એ નિશચે જાણીને મરતી વેળાએ પણ જે લોક ઉપર લપકાર કરે છે તે પુરૂષ મુખે એમ નહીં જાણ્યું માટે પહેલાં હું મારે પેટ ફાડાવું તેમાં કાંઈ જડ્યું ન-હીં એટલે બીજાને દયા આવશે ને આ ત્રણ જાણને મુકી દેશે તેથી મારી કીરતી આ લોક-માં ને પરજોકમા થશે પછી સવાળા બીજા આવ્યો તેને ચોરે કહ્યું આ ત્રણ મારા ભાઈ છે માટે તું એકના પેટ ફાડશે તે હુઆ મારાથી જોવાશે નહીં તો મારા ઉપર કીરપા કરીને પ-હેલાં મારે પેટ ફાડ તે ઉપરથી બીજ તેનું પેટ ફાડ્યું ને જીવે છે તો તેમાં કાંઈ મળ્યું નહીં તે વારે એ જોલ્યા હે ભગવાન પંખીના જોલ ઉપર મેં આ શું કરમ કર્યું હવે ખીજાઓ-ની દલા નહીં કરું જેમ પટમાળી કાંઈ મળ્યું નહીં તેમ ખીજાઓના પેટમાંથી પણ મળશે નહીં એમ જોલીત ત્રણને છોડા દીધા પછી મારગ ચાલતાં તે કોઈ નગરમાં પહોંચ્યા ત્યાં જા-ડના મારગથી રોજ જગ પટમાળી રતન પડતાં હતા તેમ પાડી ત્રણે રતન વાણીઆને હ-સ્ત કરવા તેણે તેને વેચી નાણું આપીને રાજના છોકરા આગળ મુક્યું તે દ્રવ્યના પરતાપેથી એકના જે રૂપીઆ આપીને રાજના છોકરાએ ફોજ રાખીને પરધાનના છોકરાએ ખુદી જળે કરીને તે નગરના રાજ સાથે લગાઈ કરી પોતે દેશનો રાજ થયો પછી પરધાનને છોકરા ને વાણીઆનો છોકરા સધા કારભાર કર ને રાજ નાના પરકારના ભાગ ભોગવતો જાણ એક સમે રાજએ એક વાદરાનું જાણ્યું દીધું તેને લઈ પાણ્યું ને તેને તરવારના હાથ કરવા શીખ-વા તેમાં તેની કુશળતા ધણીજ દીઠી એટલે પછી તેને પોતોતો અંચરક્ષક કર્યો એક સમે સરદારના દહાડામાં રાજ આગમાં ગયો છે ત્યા રમને રમતે થાડ્યો એટલે એક જંગલામાં જઈ સળ્યાપર પડ્યો તે ઠેકાણે મદસુગધ ને શીંગળા વા વાવ છે તેથી ઉપ આરવા માંડી તે વારે વાંદરાને કહ્યું રે ખચરદારીથી રહેજે કોઈને આવવા નહીં દઈશ વાંદરે કહ્યું સારજી પછી રાજ હાથે રાજેના અંગને કેશર કરતુરીનો શેપ કર્યો હતો તેની વાસથી ભમશે આવીને તેની છતીપર બેઠો તેવારે વાંદરા રીશે ભરાણે ને તેણે ભમરાપર તરવારનો ધા કર્યો તેણે કરી ભમરાને રાજના પણ જે કટકા કર્યા માટે રે દેમનક ડાહ્યા સતરે સારો પણ મુરખ મિત્ર કાંઈ કામતો નથી.

માટે જે તું પોતાના ધણીને આપણમાં નાખવા મુક્યો નહીં તો તને અમારા સરખાની

શી પરવા માટે તારી આમ જોઈને મને પણ તારી સાથે તેમજ આલવું થટે છે કાંઈ એક વાણીઆનું વચન છે.

જેમ ખાંડી બંધ લોહોડુ ઉંદર ખાઈ જાય તેો રાજા શમ્ભવી જાણકને લગ્ન હડી જાય એ-
માં શું અચરત છે દમનક પુછેછે તે કેમ થયું હશે કચ્છ કહે છે બાઈ સાંભળ

કથા ૨૭ મી—જીરણધન અને પાલન શેઠ.

કાંઈ વસ્તીમાં એક મોટા વેપારી જીરણધન નામે કરીને રહેતા હતા તે વેપાર કરતાં અ-
ટક્યો ત્યારે પરદેશ જતો મનસુખો કરવા લાગ્યો કહ્યું છે કે જે પરદેશ મધે પોતાના પર-
તાપથી પદ્મશા મેળવીને ભોમ ભોગવેછે તે દેશ મધે તેને ઠેકાણે દળાદી થયા પછી જે રહે
છે તે અધમ પુરુષ જાણતા જે ઠેકાણે જોણે શંપતના ભરમમાં અલંકાર કરીને કાંઈને ગણ્યું
નહી તેજ ઠેકાણે તેવી ખીજ પામે જાયના કરવા લાગ્યો તો તે પુરુષને ધીકાર છે એવું જા-
ણીને પરદેશ જવા લાગ્યો ત્યારે તે વાણીયા પાસે હજાર ખાંડી લોહુ રહેલુ હતું તેની પીઠ થ-
ણી નરમ હતી માટે તેને એક ધાણણશેઠ કરીને વાણીઓ પોતાનો દોસદાર હતો તેને ઘેર તે
અનાગત રાખ્યું ને પોતે દેસાંતર ગયો ત્યાં કેટલા એક વરસ રહીને ધન કમ ધ પાછો પે તને
ગામઆવ્યો ગામમાં પેસતાંજ પહેલા મારગ ઉપર ધાણણશેઠનું ઘર હતું માટે તેને ત્યાં ઉતર્યો
ધાણણ શેઠે તેને જોઈ ધજોજ હરખ દેખાડ્યો ને શુભશાતા પુછી તે સમે જીરણધન લોહાની
વાત પણ કહાડી ત્યારે તે બોલ્યો કે બાઈ તે તો ઉંદર ખાઈ ગયા જીરણધન મનમાં સમજ
ગયો ને બોલ્યો હશે શેઠજી તો તમારો શો વાંક આ સંસારમાં વસ્તુગાતર નાશવંતજ છે
ત્યાર પછી તે વાત છોડી દધને જીરણધને ધાણણ શેઠને પુછ્યું શેઠજી હવે તમારે છોકરાં કે
ટલાં છે પેલાએ પોતાના છોકરાને તેડીને કહ્યું આ તારો સંવક એક છે તેનું હરીભાઈ રા-
ખ્યું છે જીરણધને તેને જોળામાં લીધો ને બોધી દઈને કહે છે દીકરા તે મને જોગખ્યો હું
તારો કાકો છું પછી શેઠજીને કહ્યું આજ આપો તો નદીના ટાઢા વાણીએ શનાન કરી આ-
વુંછું આપણા હરીભાઈને પણ અગોટીયુ લઈ મોકલો પાંચ સાથે લઈ આવીશ શેઠ તેના
આશીઆળા હતા માટે તેને હા કહી કહ્યુંછે કે વગર કારણે કાંઈની વાત કાંઈ સાંભળતો નથી
ખાધુ છે માટે અથવા ભયે કરીને અથવા આગળ કાંઈ કામ કરી લેવું છે માટે એકની વા-
ત ખીજે સાંભળે છે ખીજું.

જે કાંઈ પ્રીત દેખાડે કે જે પ્રીતને કાંઈ કારણ નથી તેનો વિશ્વાસ ન કરીએ તો તે
માં નફોછે પછી જાપે મોકલેલો હરીભાઈ કાકાની સાથે અગોટીયાં વાંસજી લઈ દોડતોજ આ-
લ્યો જે તે સમે જીરણધને નદી કીનારે એક ગુફા હતી તેમાં છોકરાને મેલ્યો ને તેને મોઢ
એક મોટા પથર મૂકી છોકરાને કહ્યું બાઈ હું નાહિઆવું તેટલા સુધી તું અહીંઆં રહેજે
પછી જીરણધન નાહીને પરમાર્યો ધાણણ શેઠને ઘેર ગયો તેણે પુછ્યું છોકરો ક્યાં છે પેલો
બોલ્યો તેને તો સમજી લઈ હડી મધ તે બોલ્યો એવું વળી ક્યાં બન્યું છે કે સમજી છોક-
રાને લઈ હડી જાય જીરણધન બોલ્યો તો એવું વળી ક્યાં થયું છે કે હજાર ખાંડી લોહુ
ઉંદર ખાઈ જાય એમ તે બે જણા વઢતાં વઢતાં રાજ પાસે ગયા ધાણણશેઠ મોટા સુરકાદી
બોલ્યો જુલમ છે કે મારો છોકરો આ ચોર લઈ ગયો તે આપતો નથી તે કહે છે કે સ-
મજી લઈ મધ પેલો કહેવા લાગ્યો હે રાજ આ ખરી વાત છે કે જે ખાંડી બધ
લોહુ ઉંદર ખાય તો હે રાજ શમળી જાળકને લઈ હડી જાય એમાં શી નવાઈ છે.

પછી તેણે રાજને લોહાની વાત કહી ત્યારે રાખની સમા હસીને બેઠો આમ બેઠો આ

પાવી સમાધાન કર્યું એ વાત કહી કરકટ દમનકને કહે છે રે તને કાંઈ જુઝાની સંગત હતી માટે તુ એવા અવગુણી નીસર્યો એક પોપટનું વચન છે હે રાજા એનો ને મહારો માખાપ એક પશુ ગને રૂપીયા પાળ્યા છે ને તેને કસાર્થએ તેજો રાત દહાડો કસાર્થનાં વચન સાંભળ્યાં ને મેં યાની પુરૂષના માટે એમાં તેનો દોષ નથી જેવી સંગત તેવી ખુદી થાય છે દમનક પુછેછે એ વાત કવી કરકટ કહે છે સાંભળ.

કથા ૨૮ મી. એ પોપટની વાત.

કાંઈ રાતમાં સાવરના ઝાડ ઉપર એક પોપટની માદી એ અચ્ચાં મેલી કાર્મ સમે તે માદી. ચામે કન્વા મર્મ છે એટલામાં અક જણાએ તે પોપટના અચ્ચાં પકડ્યાં ને તેમાંથી એકને કસાર્થને તાં વેચ્યું ને પીગળને કપીને ત્યાં વેચ્યું એક સમે રાજા કસાધના વાડા આગળથી શી કાર કન્વા રાનગા જાય છે તેને દેખી પોપટ બોલવા લાગ્યો અરે એને મામે, કાપો, કટકા કે રો પેટ ફૂટે જુઆછો શું વહલા થાય એ સાભળી રાજા અચ્ચત થવા લાગી જતો રહ્યો આગળ ચાલતા તેજો એક રૂપીના આશ્રમ જોયોને માંહે ગયો ત્યાં પોપટ તેને તે કહેવા સાગ્યા રાજા આપા બેસો અરે કાંઈ મીઠા ફળ ને પાળી લાવે રે હે રાજા આગમ કરો થાક્યા હશે આજ ક્લેણી ગગ કાંચા કરી ધન અમારો આશ્રમ કે યાદાં તમાગ સરખા ધરમી રાજાનાં પગલા લાગ્યાં આ સાભળી રાજા ઘણાજ પ્રસન્ન થયો ને તેદને પુછવા લાગ્યો અરે પપી આ શુ જાતી થોડેક દૂર મે એક પોપટ જોયો એ ગને જોઈ કહેવા લાગ્યો મારે કાપો અને તાન મોઢામા આપાં મીઠા વચન એ કેગ હશે પછી એ પોપટે મુળથી વાત કહીને બોલ્યો હું નામ એજો રાત દીવસ કસાર્થના વચન સાંભળ્યા ને મેં યાની પુરૂષની વાતો સાભળી માટે એમાં તેહેનો દોષ નથી ને માહરો ગુણ નથી જેવી સગ તેવી ખુદી થાય છે

માટે અરે દમનક તને સંગત સાગની નહોતી, મજબક ગિચારો ભરો માટે સિંદની પ્રીત પામ્યો ને તેને મદુ નહી સગની પછવાડે શત્રુ લાગેજોજ છે કહ્યું છે કે નીચા કુળનો છે તે કુળવનગો દવેમ કરે છે દરપખતાનો કપટી દળદી ધનધાનનો કરૂપ સરૂપનો પાપી ધરમીનો અને મુગ્ધ વિદવાનનો દવેશ કરે છે એનો ગુણ એ કેવો છે કે જેને દુરજન કાંઈ દોષ દેતો નથી તે પાપ કળ્તા પીહે છે તેમાં કહે છે કે ડહાડા પશુ નથી જે પોતાનું ધરમ કરગ કરે તેને ઢાકી કહે છે જે ચોખ્ખાઈ રાખે તેને કપટી મુરને નિરદય ક્ષમાવાન ને ઘેલા પ્રાક્રમી ને પાપી ધણ બોલવા જાણે તેને વાચાર અને જે થોડું બાલે છે તેને થડો કહે છે.

એમ તે બે જણા પાતો કરે છે એટલામાં શંકી સાથે લડતાં તેના હાથથી સંજવક મરણ પામ્યો ને ભોંય પર પડ્યો તે પારે સંધા વનમાં હાલાકાર ધર્મ ગયો તેવું પરત જોઈ પીગળને પણ દયા આવી ને તેના ગુણનું સ્મરણ કરીને બોલવા લાગ્યો રે મેં પાપીએ શું કરમ કર્યું રે જેને મેં સામે કહ્યો જેને મેં મહારો બોલાવ્યો તેનેજ મેં મારે હાથે માર્યો માટે મારા સરખો પાપી કાર્મ નથી એમ તે પીગળ સતાપમાં પડ્યો છે ને કહી થાય છે પશુ શું કરશે વાત થઈ ગઈ ને પાછી આવતી નથી કહ્યું છે.

એકાદ જુડુ કમ થઈ ગયા કેડે જેવી ખુદી થાય છે તેવી ખુદી જે પહેલાં થાય તો તે-
જાવી કાંઈ સારું કમ નીપજે છે એવા સંકીને શોક કરતાં જોઈ દમનક આગળ થયો ને
તે રાજા એક અણગમીઆને સાર તમે એટલો શોક શા માટે કરો છો કહ્યું છે કે બાપ

જાણી છોકરા અથવા મીત્ર આપણો પ્રાણ લેવા આવ્યો તો તેને મારીએ તેમાં પાપ નથી તો એ તમારો વહાલો ખરો પણ તમને મારવા આવ્યો તો એને મારવું જોગ છે એમ પીંમલને સમજાવીને તેને એની પાસેથી શસ્ત્રવક્ત્રો શોક મુકાવ્યો પછી પોતે પરધાન થઈ સંધી કારભાર કરવા લાગ્યો.

આ પ્રમાણે મીત્રભેદ તંત્ર પહેલું કહીને વીશનુશરમાં પંડીત રાજપુત્રને કહેવા લાગ્યો કે છોકરાઓ રાત્રીએ ઘણી ચેકસાધથી ચાલવું જોઈએ નહીં તો દમનક સગ્ગો કોઈ લોભી ચાડીયો રાખને રમકડું કરીને પોતાનું કામ સાધી લે છે રાજ પુત્ર કહેવા લાગ્યા સાડ મહા-રાજ તમે જે વાતો કહી તે સધી જે ધ્યાનમાં રાખશે તે કોઈ પાસેથી દગ્ગા જશે નહીં એ અમે સારી પેઠે જાણ્યું.

તત્ર ૧ હું સમાપ્ત.

મીત્ર પ્રાપ્તિ તંત્ર ખીજું પ્રારંભ.

વીશનુશરમાં પંડીત રાજપુત્રને કહે છે હવે હું તમને મીત્ર પરાપત્ની નામે ખીજું તંત્ર સં-ભળાવું છું સાવધાન ચીતે સાંભળો રાજપુત્રો કહેવા લાગ્યા હાંજી ડાગ્યા કરી કહો પછી વીશનુશરમાં કહે છે જેને કોઈ સહાય નથી પણ જાને જે જુદીવાળા અને ડાલા છે તે તેવું એક કંઈક કામ હોય તેને સાધે છે જેમ એક કાગડો જંદર હરણ અને કાચળો એકમે સાધ્યું રાજપુત્રો પુછવા લાગ્યા એ કેમ વીશનુશરમાં કહે છે સાંભળો પશ્ચાત્ત દેશમાં એક નગરી પાસે મોટું વડું ઝાડ હતું તે ઝાડને આશરે ઘણું જીવજંતુ સુખ પામતાં હતું કહ્યું છે કે તે ઝાડને ધન છે જેની છાંયામાં મશ્ત પંખી સુખ પામે છે જેના પાત્ર પાત્રે પંખીની વસ્તી છે જેના ટોલમાં કાગડાકાકા આરામ પામે છે વાંદરા જેની ડાળીઓના આશરે કરી રહેલાં છે ભમરા જેના ફુલનો મધ ખાય છે માટે જે પુરવના કાંધે પરોપકાર થતો નથી એણે જન્મ લઈ ભોંયને ભાર માતર કર્યો છે.

હેવા એ વડના ઝાડ ઉપર મધુપતન નામે એક કાગડો રહેતો હતો કોઈ સમયે તે ચારો કરવા બહાર નીકળ્યો છે એટલામાં તેણે એક પાર્શ્વી સામાં આવતાં દોઢો તે વારે વિચાર કરવા લાગ્યો કે હાથમાં પાશ અને ચોખ્ખા લઈને મારા વડ સામે જાય છે તો હું પાછો જઈ અને સધળા પંખીઓને ચેતાવું નહીં તો તેઓ કસાર્થ જશે પછી તે કાગડો પાછા વડ ઉપર આવી સધળા પંખીઓને કહે છે રે પેલા કાળો પુરુષ આવે છે તે પાર્શ્વી છે જાણુ પસારીને ચોખ્ખા નાખશે એ ત્રિપ્ત સરખા માનજો હા એમ બોલે છે એટલામાં પાર્શ્વીએ આવી જળ-માં ચોખ્ખા નાખ્યા તે પોતે દુર જઈ ગેઠો એ જોઈ વડ ઉપરથી પંખી હોંઠે આવ્યાં નહીં પણ એટલામાં ચીતર ગવરીક પોતાનો રાજ પોતાનું ટ્રાળું લઈ બહારથી ભમતો ભમતો ભાંગે આવ્યો એને લઘુપતને વાંચી તો પણ એનું મન રહ્યું નહીં તે આધાની લાલચે એ મંડળી શ-મેત જળમાં લઈ પકડાણે કહ્યું છે.

જ્યાં માણસનો કપાય નહીં એવા જળમાં જેની વસ્તી એવો પણ માંછલો જ્યારે જીભને સ્વાધીન થાય છે ત્યારે શહેજ મલામાં માર્યા જાય છે એ વાર પાર્શ્વી મનમાં હરખ પામ્યો તે લાકડી લઈ તેને મારવા દોડ્યો એટલામાં ચીતર ગરીવ રાજ કપોતાઓને કહે છે માણસો

દેવે બીહીને શું કરીએ હીમત કરશે તો આગળે દગ્ગર જણા દીએ એક જોર કરીને આ પાસે જળ સમેત ઉડી જઈએ. પછી સકળે એમ કહ્યું તે વારે જળ સુધાં આકાશ પથે ઉડી ચાલ્યા તંગની પછવાડે કેટલાક દૂર લગણુ પારધાં પણ ગયા પછી યાકોને પાછો વળી કહે છે.

જે થયાનું તે નથી થતું તે જે ન થયાનું તે શેજ થાય છે એ પરમેશ્વરની ઈચ્છા કહીએ અરે મારું પેટ ભરવાનું હતું તે પણ ગયું હે ભગવાન દેવે હું શું કરું એણી ગમે ચીતરગરીવે જાયું કે પારધી દીસતો નથી ત્યારે પંખીએને કહે છે કે ચાલો પેલા પર્વતની પાસે ત્યાં એક હીમળુ નામે કરી મારો મિત્ર છે તે જાણની માંડ તોડીને આપણને છુટા કરશે કહ્યું છે કે શંકર સમ મિત્રને સોંપતા જઈએ કેમકે મિત્ર વીના બીજો કામ્ય સદાય થશે. પછી તે સઘળી હીરણ્યકના સ્થાનક પાસે ગયા તેના બીજને મોઢે લેતા રહીને ચીતર ગરીવ તેને સાદ કરવા લાગ્યો કે મારા મિત્ર હીરણ્યક હું મોટા મોટા શંકરમાં છું તું બહાર આવીને મને છોડાવ તે સાંભળતાં જ હીરણ્યક બાહર આવ્યો કહ્યું છે.

જેના જામ્ય હોય તેને ધર ઈષ્ટ મિત્ર આવે છે તે પોત પોતીકું કામ કરી જાય છે હીરણ્યક ચીતર ગરીવને પૂછ્યું બાઈ એવી તારી અવસ્થા કેમ થઈ તે બોલ્યો બાઈ અમારી જીજ્ઞાસાએ અગતે વેદનામાં નાખ્યા તે સાંભળી હીરણ્યક કહે છે જાણ પ્રાસખ્યના આમળ કોઈનો ઉપાય નથી જે પંખી ખાવાની વસ્તુ દુરથી જુવે છે તેને પાસેજ પાસ છે તે દીસતો નથી એ શું અચરત મુરજ ચંદને ધરણી પીડા હાથી માપ તથા પંખી સરખાએને બંધન ને ડાહ્યા પુરુષને દગ્ગર જોઈ મને પ્રાસખ્ય છે એ જણવાન દીસે છે.

એમ કહી ઉદર પહેલાં ચીતર ગરીવનો પાસ નોડવા લાગ્યો ત્યારે એણે કહ્યું બાઈ મારા પહેલાં શેવકોને છુટા કર પછી મને હીરણ્યક બોલ્યો કે પહેલાં પછીને પચી ચાકર એવી રીત છે પેલાએ કહ્યું ખરી વાત પણ જો હું એમને માન આપ્યું તો એમાં મારું કલ્યાણ છે કહ્યું છે કે રાજ પોતાના શેવકનું માન વધારે એટલેથી જ તે રાજના કામમાં પ્રાણ આપવા આમળ પાછળ જોતા નથી બીજું માદારા બંધન છોડતાં તારા હાંત બામ્યા ગથયા પારધી આવી પુજો તો પછી તે બીજારા તેમજ રહેશે ને મને નરકે જવું પડશે કહ્યું છે.

જે રાજ પોતાને શેવકોને તથા પ્રજાને દુઃખમાં જોઈને પેતે દુઃખ નથી ધરતાં એ આ લોકમાં ને પરલોકમાં પણ દુખી થાય છે એ સાંભળી હીરણ્યક સંતોષ પામીએ ને બોલીએ બાઈએ હું જાણ છું. પણ તારી અશીલાર્જની પારખ જોઈ કહ્યું છે.

જે રાજ શેવકો ઉપર કીરપા રાખે છે તે પોતાની દોષતામાં તેને ભાગીઆ કરે છે એ રાજ તરણુલાનું રાજ કરવા સમરથ થશે એમ જાણતું માટે હે ચીતર ગરીવ તું ધણાં વરસ લગણુ કપોતાનો રાજ રહેશે એમ કહી હીરણ્યક સરવેનાં બંધન તોડી નાંખીઆ ને આ માં લઈ પોતાના બીજમાં ગયો કપોતા પણ પોતાને સ્થાનકે જતો રહ્યો કહ્યું છે જેને મિત્ર છે એનાં કામ બની આવે છે માટે, ડાહ્યા પુરુષે મિત્ર કરી રાખવા આ પરકારે એક કપોતા છુટી બામ્યા એ મને લઘુ પતન કામડાએ જોવાને અચરત પામ્યો કે હીરણ્યકની શું જુદી હોય તો હું એને મારો મિત્ર કરી લઉં એમ ખારી તે હીરણ્યકના બીજ પાસે ગયો ને એને સાદ કરવા ભાગીએ કે હીરણ્યક બહાર આવ બહાર આવ હીરણ્યકે પૂછ્યું તું કામ્ય છે એમ બોલ્યો હું લઘુપતન કામડો છું ને તારારી મીલાઈ કરવા આવ્યો છું એ બોલ્યો તારી મારી મીલાઈ થાય નહીં માટે તું સાંધી જા કહ્યું છે કે જે બેઠીની સંપત્તી સમાન ને જે

ઉત્તુ ફળ સરખું ને જેહોતો સ્વભાવ મળતો તેજોતો તેહની મીત્રાર્થ અથવા સંગાર્થ થાય છે કાગડો બોલ્યો અરે ગમે તેમ હોય પણ જો તું મારો મીત્ર નહીં થશે તો હું તારા પર મારો પ્રાણુઘાત કરીશ. ઉંદર બોલીઆ બાઈ તુ મારો વેરી તારી સાથે હું મીત્રાર્થ કેમ કરું કાગડો બોલીઓ અરે મેં તને જન્મમાં દીડો નહીં ને તાહરું મદારું વેર કરે દહાડે પડીયું એ શું આણુવટતું કહે છે ઉંદર બોલીઓ બાઇ વેરી જો પ્રકારનાં છે એક વેરી ને એક થયેલો વેરી તુ મદારો જન્મી વેરી છે કોઈ સમે થયેલું વેર મટે છે પણ જનમ વેરી પ્રાણુ લીધા વીના મૂકતો નથી જેમ ખડખાનારા અને માસ ખાનારા પશુ ને વેર જળ ને અમનતું દેવ ને દુર્દેસનું અલાઈને ઉંદરનું શોકણું શોકણું દળદરી ને ધનવાનનું પારખી અને પંખીનું પડીત અને મુરખનું પતીવ્રતા અને છીનાળનું ભુંડા માણસ અને સાધુનું વેર સદાકાળ ચાલતુ આવ્યું છે કાગડો બોલ્યો બાઈ તેં ખરી વાત કહી પણ તારી મીત્રમગા મને સ્વાદ થાય છે મારે તાહરો નાશ નહીં કરીશ ઉંદર બોલ્યો અરે જો વીશે શાસ્ત્રમાં શું કહ્યું છે

તે તુ જાણે છે ? નહીં તો સાંભળ શનર કાગ જેટલી મીત્રાર્થ રાખે છે કાગ શોખ્યા પછી ઘાત કરવાને સુકનો નથી તું કહેશે કે આપણુ પોતે જો ગુણુવત છીએ તો આપણુને કાણુ નડશે તો સાંભળ ઘાતકી છે તે ગુણુ અવગુની જોતા નથી કહેયુ છે કે વ્યાકરણુજ્ઞે જે કરયું એવો ગુણુ જે પાણુની તહેને સીંહે મારી નાંખ્યો મીગાસ શાસ્ત્રનો કરનાર જે જૈમીની તહેને હાળીએ માર્યો છદ શાસ્ત્રનો કરનાર જે પીગળ તેને મરથે માર્યો જેને સારા માહાની સમજણુ નહીં એ શું કરશે એ કહેવાતું નથી.

કાગડો બોલ્યો એમ છે ખરું તો પણ સાંભળ કહ્યું છે કે એક બીજા ઉપર ઉપકાર કીધાથી માણસ માણસમાં મીત્રાર્થ પડે છે કોઈથી પણ ને પંખીમાં બય થવા લોમથી પંડીતને મુરખા અને દરસન માત્રથીજ સાધુ સાધુમાં મીત્રાઇ પડે છે મારે અરે ઉંદર આપણુ જો સાધુ છીએ તો આપણી મિત્રાર્થમા ફેર નહીં પડશે બીજાનું હું સોગન લઈને પણ તમને નીરભય કરે છું ઉંદર બોલ્યો શનરના શોગનનો વિશ્વાસ નહીં કરીએ કહ્યું છે કે

શનર છે તે પહેલાં નાના વશે કરીને પ્રવેશ કરે છે પછી હળવે હળવે જોગવાઇ જોતો જોતો મહોટો થઈ સઘળોજ નાશ કરે છે જેમ પાણીનું પૂર તે સાંભળી લગુપતન કાગડો મનમાં કહે છે અરે આ શું ડહાપણુ છે એવો નીતીશાસ્ત્રનો જાણુનાર મેં જાણ્યો નહોતો પછી તે ઉંદર ને કહે છે બાઈ જો તને મદારો વિશ્વાસ નહીં આવતો હોય તો તું તારા બીજાને મોડે બેસીને પણ મારી સાથે વાતો કરે હું તો તારી મિત્રાર્થનો ભુખ્યો છું તે સાંભળી હીરણુકનો પેલા ઉપર વિશ્વાસ આવ્યો ને તેને કહે છે બાઇ એમ છે તો તારી મારી મીત્રાર્થ મીત્રાર્થ થઈ પણ ખજરદાર એ મારા બીજા ઉપર તાહરો પગ નહીં લગાડ દુર રહી વાત કરજે પછી એ અને શુભાખીત વાર્તા નીત કરે ને એક બીજા ઉપર ઉપકાર કરી સુખેથી દહાડા કાઢે કાગડો બહાર ફરવા જાય અને એમાં નાંખેલાં હોય તેમાંથી માંસ સુખડીના કડકા ઉંદરને કાજે લાવતો જાય ઉંદર પણ કોઈના ધરમાંથી કાગડા મારે ચોખાના દાણુ અને બીજા ખાવાની વસ્તુ લાવી કાગડાને આપે કહ્યું છે કે.—

જ્યાં પ્રીત પડી ત્યાં જ પ્રકાર દીશે છે આપણું, લેણું, સુખ દુઃખની વાતો, કષ્ટ-વી, સાંભળવી, ખાણું, અને ખવડાવણું. આ જગતમાં એક બીજા ઉપર ઉપકાર કરી વગર પ્રીત થતી નથી દેવને પણ કાંઈ અરપણુ કરીએ ત્યારે તે આપણી દામના પૂરી કરે

આપ્તાતું પણ મદાતમ છે તે જુઓ કે શતરૂનો પણ મીત્ર કરે છે ખીચડો આગળ મુક્યા-
થી બેસા દોવા દેહે માટે આ પણ જાતનું પણ આપનાર છોકરાથી વહાંતા લાગે છે એમ ને
મંજુની પ્રાંત પડી પછી તે ઉંદર કાગડાની પાખલા ઘુસી જઈને બેસે ને વાતો કરે કાંઈ સમે
કાગડો તેને કહે છે બાઈ આ દેશ પર મારું મન હવે રમતું નથી કંદરે પુછ્યું તે શું કાગ-
ડો બાઈએ બાઈ આપના વરસમા દુકાળ પડ્યો છે તેથી લોક જ્યાં આ જુએ મરે છે માટે
મને કાંઈ ખાવાતું જડતું નથી અને જાન નહીં માટે જ્યાં જોકોનો પંખીન કાલવા સાથે
જળાં તૈયાર કરેલાં છે માટે હવે હું આ દેશ છોડીને જાઉં છું ઉંદરે પુછ્યું તું ક્યાં જશે ને
બાઈએ દક્ષિણ દેશ મધે માહા વનમા એક તળાવ છે તેમા મારો મીત્ર એક કાચબો છે તેની
પાસે જઈશ ને આપણે જો સારા છીએ તો મીત્ર થશે તો કહ્યું છે કે.

મોટો છે તેને કશો બાર નથી વેપારીને કાંઈ દૂર નથી વીંધાવાન જ્યાં જાય ત્યાં તેનો
દેશ ને મીઠું બોલનારને શતરૂ કાંઈ નથી હીરણ્યક બોલ્યો એવું છે તો મને પણ ત્યાં લઈ
જાઈશ મને દુઃખ છે તે તને દુઃખ પછી કહીશ કાગડો બોલ્યો તો ધન મારે બાએગ કે તારી
પણ શગત મને થશે પછી તે ઉંદરને પોતાના વાશા ઉપર મેલી કાગડો પેલા તળાવ પાસે
ગયા અને મથર કાચબાને શાદ કરા લાગ્યો તે સાંભળી મથર જળમાંથી બહાર નીસર્યો
અને લઘુપતનને આલીંચન કર્યું ને સમે બેઠાં આંખમાંથી આશુદેકરી આંસુની ધાર ચાવી છે.
એવા તે બેક મીત્રનો મેળાપ થયા પછી તે જો એક ખીજને મુખ શાતા પુછી હીરણ્યક
પણ મંથરને પ્રજ્વાલ કરી કાગડા પાસે બેઠો તેને જોઈ કાચબાએ કાગડાને પુછ્યું બાઈ આ
કાચ છે તે બોલ્યો આ મારો મીત્ર હીરણ્યક મોટો ગુણી છે પણ કારણે કરીને ઉદાસ થઈ
મારી સાથે આ ઠેકાણે આવ્યો છે પછી કાગડો ઉંદરને કહે છે રે બાઈ તારું દુઃખ છે તે
હવે મને કહે તે વારે હીરણ્યક બોલવા લાગ્યો સાંભળ.

કુથી. ૧ તામરચુડ શંખાશી અને હીરણ્યક ઉંદર.

પશ્ચીમ દેશ મધે રમણ્યક નામે નગર તેની પાસે એક મઠમા તામરચુડ એવે નામે શં-
ખાશી બાવો રહેતો હતો તે નીત ગામમાં જઈ બીજા ગામી રાતે ખાવ અને ખાખી રહેલું
અન ખુડી ઉપર શીકામા ઢાકી મુકે કાંઈ સમે મારા સેવક તે જોઈ મને બોલાવા લાગ્યા હે
સ્વામી તમ વીના તે સાથે અંત અમને કાણ ચખાડશે માટે તમે ત્યાં ચાલો પછી તેમના
કબા ઉપર હું સવજો પરીવાર લઈને ત્યાં ગયો ને શીકા ઉપર કુદી ખાવાતું મુક્યું હતું તે
પોતે ખાઈ શંખા શેવકોને પણ ખવાડ્યું ને તરપત ક્યાં એ પ્રમાણે નીત કરતો જાઉં તેથી
શંખાશી બાવો કાચર થયો પછી તેણે એક જુના વાંસની લાકડી લાવીને શુભે ત્યારે શીકા
ઉપર મારતો જાય તે ધાકથી હું શીકા પાસે જાઉં નહીં પણ શંખાશીને હુંગ આવી એટલે
મારું કાગ સાંધ્યું કાંઈ સમે તે મઠમાં કાઈ બ્રહ્મપતી નામે કરી ખીજને શંખાશી આવ્યો તે
જે જણા સુતા ત્યારે પેરણે શંખાશી તામરચુડને ધરમ કયા કહેવા લાગ્યો તામરચુડ ઉંદ-
રને કાંકો હતો માટે તેને મીત્ર લગાડીને સાંભળ્યું નહીં ત્યારે પેરણને કરોષ આવ્યો ને
કહેવા લાગ્યો રે તામરચુડ હું અતાર ધડી અહીંયાંથી જાઉં છું કહ્યું છે આપણે આવતા
જોઈને ધરનો ધણી એણી ગમે પેલી ગમે જોવા લાગે છે અથવા આપણ વચન પરીતથી
સાંભળતો નથી એવાને ધેર જાય છે તે વમર શીમડાનો બેલ કહેવાય જે ધેર આપણું માન
પણ નથી અથવા જ્યાં આપણી સાથે કાંઈ સુખ દુઃખની વાતો કરતો નથી તે ધેર જાઉં નહીં.
એમ તેને કરોષ આવ્યો તે જોઈ તામરચુડ તેને કહે છે સ્વામી તમારી વાતો પર મારું

ચીત કેમ રહેશે જાંચા શીકા ઉપર આંન મુક્યું છે તો પણ ત્યાં આ જિંદગી રહેવા દેનો નથી ને આખી રાત મને દુઃખ દેછે બ્રેસપતીએ પુછ્યું તું એનું ખીલ ક્યાં છે તે જાણે છે પેલો બોલ્યો નહીં બ્રેસપતી બોલ્યો આ જ્યાં રહે છે ત્યાં ધન છે મારે એટલા કુદ છે ધન પાશે રહ્યાં માણસને હોશીઆરી આવે છે પછી જે તેનો ત્યાગ ભોગ કરે છે તેની વાત શું કહીએ મારે એનું કાંઈ પણ કારણ હોશે જેમ એક બ્રાહ્મણીએ વીણેલા તલ આપીને એને અણવીણેલા તલ માગતી હતી તેમાં જેમ કાચુ હતું તામરચુક પુછે છે તે કેમ બ્રેસપતી કહે છે સાંભળ.

વારતા ૨ — બ્રાહ્મણી ને વીણેલા તલ.

કોઇ નગરમાં હું ગયો હતો ત્યાં એક બ્રાહ્મણને ઘેર ગ્હો ત્યારે રાતે બ્રાહ્મણ પોતાની બ-ધરીને કહે છે રે કાલે તલસંકરાંત છે હું ખીજે ગામ જાયવા જમણ તો આપણે ઘેર શંતા-શી આવ્યો છે એને તું શુરજ દેવતાને નામે તલનું દાન આપીને જગાડજે બ્રાહ્મણી બોલી રે ત્યારે દરદીને એ શું હોંશે બ્રાહ્મણ બોલ્યો સાંભળ ધનવાન છે તે પણ દ્રવ્ય આપીને જે પુન મેળવે છે એટલું પુન જે ગરીબ છે એ પણ એક ગરાશમાંથી અડધો ગરાશ આપીને મેળવે છે.

માટે ગરીબે થોડામાંથી થોડું પણ આપવું એમ બાપડીને સમજાવીને સવારે બ્રાહ્મણ પરમામ ગયો પછી ધરમા તલ લેતા તે બ્રાહ્મણીએ વીણ્યા ને સુકાવા મુક્યા ને ઉપર કુતરા આપીને મુતયો તે જોઈ બ્રાહ્મણને કહી યઈ કે એનું દાન કેમ કરીએ પછી એ તલ લઈ જમ પડોશણને કહે છે બાપ તુ મન આ વીણેલા તલ લઈને અણ વીણેલા આપ તેણે કહ્યું સાહે એટલામાં તેનો છોકરો બહારથી આવ્યો તે બોલ્યો રે માતા અવું યાગ નહીં એમાં કાંઈ પણ કારણ છે તે વીના વીણેલા આપીને કાંઈ અણવીણેલા માગશે નહીં પણ પાડોશણે તે તલ લીધા નહીં માટે રે તામરચુક ઉદરગ આટલા ઉડેછે એમાં કાંઈ કારણ છે તો આપણુ તેકના પગલાને સુમારે તેમનું ખીલ સોંપતા જમણ ને ત્યાં ખોદીએ પાંચે સવારે તેસંચા શીઓએ તેમ ડરચુ તારે ધનની કાંઈ મળી તે લઈ ચાલતા થયા ધન જતાંજ હું નમજો પડ્યો ને ખીજે દહાડે શીકા ઉપર કહી શક્યા નહીં કહ્યું છે માણસ જે હોંશીઆરી રાખે છે અથવા લોડાને પીડા કરે છે તે સરવે પરજાના જોર ઉપર પરજાને લીધે લોક જગવાન કહેવાય છે પછશે કરી સમજવળા ને પછશે કરી મારા પછશા જતા રહ્યા એટલે તે પુરખ એક કોડાનો માત્ર પછી તે પરજા જે પેટીમાં શંખાશીએ રાખ્યા હતા તે પેટી હું કાતરવા લાગ્યો ત્યારે તામરચુકે મને લાકડી મારી તેથી હું તે દહાડેથી નીરાશ થઈ બેઠો માન શેવડા મને મુકી જતા રે । એ મારા વૈરાગ્યનું કારણ એમ હીરણ્ય પોતાની વાત પેલા કાચ્યાને અને કાગડાને કહી ત્યારે તેને કાચ્યો કહે છે, બાઈ મધ વાત આવતી નથી માટે તું તેનો શોક મુકી દે ને આ મારા તળાવ પાસે છુએ થી રહે માહારાથી તારું સાહે થશે જુલીશ નહીં. તારા પ્રાલખમાં હોશે તો વળી પણ તને ધન પ્રાપ્ત થશે પણ એટલું તારું બાગ્ય જે તને કાગડો મિત્ર મળ્યો કાંકે તુ કાગડાને બસ એમ છતાં પણ એનું ચીત તારે વિશે ચચળ નહીં થયું કહ્યું છે કે.

જે આપણા પ્રાણ પર, પ-શા પર અચવા બાપડી પર નજર નથી રાખતો તે જમણ મિત્ર જાણવો ને મીત્રતા પારખ પણ ત્યાંજ છે જેમ સોતાની પારખ અગતીમાં આપડો પડે તો કાળ આવ્યો છે ત સમે જે મીત્ર હોતો નથી તે ખરો મિત્ર કહ્યો છે જે આપણું

કારજ પીગાડે છે તે ચતર, કારજ સાથે છે તે મિત્ર, એમ જાણીએ મિત્રને શતરૂની ખીજ શી ઓળખાણ.

માટે ધનનો ભોગ દાણક ઉણીને હવે તું તેની ચીંતા છોડી દે ને મારા તળાવ પાસે સુખેથી રહે કદયું છે કે વાદળાની ડાયડી દુરજનની મીઠાઈ, રાંધેલું અંન, પામડી, જોખનને ધન, એ ઝાઝી વાર સુખ આપતાં નથી શંકે કરી મેળવીએ જીવ મરખુ રાખીએ પોતાના દોલ સરખી વસ્તુ પર પહોંરીએ તો પણ જ ખીજ દાયે જાય છે એવા ધનનો શોક શું કરવા કરીએ પદશાયાળા નાંધ રાખ વગર ગુને ગુના લાવે છે પદશા વાસ્તે જે મહેનત કરી એ તેનો સોમો હીસો ભગવાન મળવાને કાળે કરીએ તો ને મોઠા ને પરદેશની ચીંતા પણ તેને કરવી ન ધટે કદયું છે કે જે મોઠા વીધવાન જે પરાક્રમી હોય તેને હાયમાં આવેલું દ્રવ્ય પણ જાય છે જેમ એક શોમલી સાળવીને થયું જિદર પુછેછે તે કેમ કાચ્યો કહે છે સાંભળ.

કથા ૩ શોમલી સાળવીની.

કોઈ નગરે શોમલી સાળવી રહતા હતા તે જિયા લુગડાં વણી પેટ ભર્યા જેટલું પેદા કરે એ ક દહાડે પોતાની બઈરીને બોલો રે ખીજ સાળવીઓ જાડા જાડાં લુગડાં વણીને સંપતમાન થયા ને આપણું દળદ્રીજ રહ્યા માટે આ ગામ મુકીને બીજે ગામ જઈએ તે બોલી હે ભરથાર આ તમારી સમજ કાંઈ કામની નહી. જેના બાયેગમાં હોયછે તેને પોતાને ગામેજ મળેછે પરદેશ જવાનું કારણ નથી કદયું છે.

સઘળી પ્રથ્વી કરે અથવા સમુદ્રની પેલી તરફ જાય તોએ પણ પ્રાલખ્યમાં હોય એટલું મળે જેમ વાછડી પોતાની માને હજાર ગાયમાંથી ઓળખે છે તેમ આપણું કરમ જ્યાં ગયા ત્યાં આપણને શોધતું આપણી પાસે આવે છે જેમ છાયા પુરષને સાથ લાગી રહેછે તેમજ આપણું કરમ અને આપણુ એક ખીજને છોડતા નથી માટે આપણે જે આજસ મુકીને ધંધો કરીએ તો કામ થશે સાળવી બોલ્યો ખરી વાત છે. ક્યું છે કે લુખ છે ને રાંધેલું અંન આપણી પાસે છે. પણ જે હાય દલાવીએ નહીં તો તે આપોઆપ મોદામાં જતુ નથી ઉદ્યોગીને લક્ષ્મી મળે છે ઉદ્યોગ છોડી અદ્રષ્ટ ઉપર આધાર રાખે છે તે મુરખ જાણવો માટે ઉદ્યોગ કરતાં જે સીદી ન થાય તો પછી આપણો વાંક નહી.

હેતું છે તો ખરું પણ હું તે ઉદ્યોગ પરદેશ જઈ કરીશ એમ કહી તે સાળવી વરધ-માન નગર ગયો ત્યાં ત્રણ હજાર રૂપીઆ મેળવ્યા ને પાંજો પોતાને દેશ આવવા લાગ્યો મારગમાં એક અરણુ લાગ્યું ત્યાં સુને સમે બે પુરુષ વડ હેઠળ વાતો કરે છે એમાંથી એક બોલ્યો રે કરતાર તું જાણે છે આ સાળવીને વધતું મળતું ન જોઈએ ને તેને ત્રણ હજાર રૂપીઆ કેમ આપ્યા તે સાંભળી બીજે બોલ્યો રે કરમ એણે ઉદ્યોગ કર્યો એનું મારે આપવું ધટે તે મેં આપ્યું હવે તેનો પરીણામ જોવો તને કરવો ધટે તેવો તું કરજે એમ તે-ઓની વાતો સાંભળી સાળવી ઉડીને જીવે છે તો ગાંસડીમાં રૂપીઆ નથી તારે કહી થયો અ ને વળી બીજે નગરે ગયો ત્યાં પાંચ વરસ રહી પાંચ હજાર રૂપીઆ કમાયો ને ઘેર આવવા લાગ્યો ત્યારે વળી પણ મારે આવતા તેમજ થયું ત્યારે તેણે વિચાર્યું કે હવે પ્રાણુ રાખી શું કરવું છે પછી એક ફાંસો કરી ગળામાં ઘાલ્યો અને વડની ડાંગી લીધું ને આંચકા મારે છે એટલામાં એક પુરુષ ત્યાં આવી બોલ્યો રે સાળવી તું ફોમટ જીવ નહીં આપ અને વસ્તરથી વધતું તારા કરમમાં નથી માટે તું ઘેર જા, પણ હું તારા સાહસને

ને વરસન થયો તો કાંઈ વર માગ સાળવી બોલ્યો મને બીજાં વર જોઈએ નહીં ઘણું ધન આપશે તે પુરૂષ બોલ્યો રે અને વસ્તરથી વધતું ધનને શું કરીશ ને ધનનો ભોગ નથી થતો તે ધનને જોઈ શું કરીએ જોમ એક લોભી શીઆળે પંદર વરસ લગણુ બળદનો વશકશણુ જોયાં સાળવી બોલ્યો તે કેમ પુરૂષ કહે છે સાંભળ.

કથા ૪ થી લોભી શીઆળની.

કાંઈ લંબવશરણુ નામે બળદ પોતાનું ટેણુ મેલી વનમાં રહેતો તે એક વેળા નદી ઉપર પાણી પીવા આવ્યો ત્યાં શીઆળ ને શીઆળી દતાં ત્યારે તે બળદના લાખા વશકશણુ ને ઇ શીઆળી શીઆળને કહે છે હે ભરથાર એવાં વકરણુ કાંઈ સમે તુડીને પડશે તે આપણનેજ જરૂરો માટે એની પછવાડે કરતા રહીએ. શીઆળ બોલ્યો તે ક્યારે થશે તે શું પાણીએ માટે ઉંદર મળે છે તેને ખાઈ દહાડા દહાડીએ એમાં મને સાર દીસે છે કહ્યું છે.

જે નર હાથમાંનું મેલી ઓંગળ મળનારની પછવાડે લાગે છે તેને એક સાધતા નથી શી આળીએ તેને ધીકાર્યો અને બોલી માંશના ગોળા છોડી તું ઉપર ચાડે છે માટે તારા શર-ખો મુરખ બીજન નથી તે બાયડીનાં વચન સાંભળી શીઆળ બળદીઆને પુછવા લાગ્યો કે હયું છે કે પુરૂષ છે તેટલાં સુધી પોતાનો ધણી કહેવાય છે જેટલા સુધી બાયડીએ તેને પોતાના વચનથી અણી મારીને કહાલ્યો નહીં ને નહીં કર્યું તે કરે છે જ્યાં ન જઈએ ત્યાં જાય છે જે ન ખાઈએ તે ખાય છે માટે બાયડીના વચન પ્રમાણે જે ચાલે છે તે પુરૂષ શું નહીં કરશે સરવ કાંઈ કરશે.

પછી તે શીઆળ પંદર વરસ લગણુ બેઝાની પછવાડે ફર્યો પણ તેના વકરણુ પડ્યાં નહીં ત્યારે કંટાળીને પોતાને હામે ગયો. સાળવી બોલ્યોરે એવું છે તોય મને ધન આપ ત્યારે પુરૂષ બોલ્યો તો તું પાછો વરધમાન નગર જા અને ત્યાં બે પાણીઆ છે એકનું નામ ગુપતધન અને બીજાં દનગુપતધન તેમની રીત જોઈ પાછો આવ પછે બે-માંથી જે તને ગમશે તેના જેવો તને કરીશ સાળવીએ તેમ કહ્યું ને પહેલાં ગુપત ધનને ઘેર ગયો એવો દીડો કે દમડી ખરચે નહીં ને લાખો રૂપીઆ પેદા કરે એક દહાડો જમે તો અંત પચે નહીં એટલે ત્રણ દીવસ લગણુ અપવાસ કરે ખારણુ આગળ કાઢને ઉભો કરે નહીં. દમડીનો ધરમ કરે નહીં. એવો તેને જોઈ તે સાળવી દતગુપતધનને ઘેર ગયો ત્યાં જુવે છે તો જે આવે છે તે તેને સનગાન થાય છે દાન ભોગ સંધો સારી પેટું કરે છે પણ જેટલું પેદા કરે તેટલું ખરચે કાઢતું લેવું નહીં ને કાઢને દેવું નહીં. શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે તે પ્રમાણે થેડું ધન કુટુંબને ચારતે રાખી મેલે છે તે દમ્ભીને શોમલો સાળવી ઘણોજ રાગ થયો કહ્યું છે-

વદનું ફળ કે અગનીની શેવા થવી શાસ્ત્ર બાણુવાનું એજ ફળ સારી રીત લાગવી પર-ણાનું એજ ફળ કે બાયડીનું આપણું એક ચીત છે તે તેની પાસેથી શંતતી થાય છે ને ધનનું એજ ફળ કે દાનને ભોગ થાય છે ભોંયમાં દાટેલા ધને કરીને જે તે ધણીને ધનવાન દીએ તો તેજ ધને કરીને અમે પણ ધનવાન કેમ ન થઈએ જેમ મધમાંખીનું મધ કાંકે ધનની ગતી તરત દાન, ભોગ, નાસ માટે ભોગવીએ આપીએ તેટલુંજ આપણું જે પુરૂષ ધન રાખી મેલે છે તે ધન બીજાં લઈ જાય છે માટે પહેલાં બે ન થઇતો તક છતવી જો-છએ પછી તે સાળવી તે પુરૂષ પાસે પાછો ગયો ને વર માગી દત્તગુપતધન થયો.

ગંધર કાચબો હીરણુકને કહે છે ઉંદર જે મળ્યું તેમાં સંતોશ નથી થતો તો ધણું ધન મળેથી શું ફળ સંતોશ છે તે ધન વગર આપણે ધનવાન થઈએ કહ્યું છે કે શરમ વા પી-

નેજ રહે છે હાથી ઘાસ પાણી ખાઈને જળવાન થાય છે રૂપી કંદમુજ ખાઈનેજ દહાડા દહાડે છે તેમને મહેનત માત્ર થાય છે શખ તાદરે થાય છે જ્યારે આશાના પાસ છુટે ધનને આશરવા આશા વધે છે જેમ રંગીના આશરે ચીતરશા.

એવું કાચવાનું વચન સાંભળી કાગડો બોલ્યો બાઈ ઉંદર ગંધર વીના તને બીજો એવો કાચુ ઉપદેશ કરનાર મળશે એ પ્રગણે તે ત્રણ જણા વાતો કરે છે એટલામાં એક હરણ તે તળાવ પાસે આવી પુગ્યુ તેનું નામ ચીરંગ તેને જોઈ ગંધર કાગડા અને ઉંદરને કહે છે અરે આ હરણ છુટી આવ્યું એમ દેખાય છે તે સાંભળી હરણ બોલ્યો બાઈ કાચવા ને સાચી વાત કહી તો મને તમારી મીત્રાર્થમાં લેશો તો હું સુખી થઈશ મંથર બોલ્યો બાઈ રહે આ મારી પાસે તે ચાર મીત્ર એક ચીતે રહી સુખે કાળ દાડાડે એમ ક્રેટલા એક દહાડા ગયા એક સમે તે હરણ બચાર ગયું હતું તેને પશ્ચુ આવતાં ચાર લાગી ત્યારે તે ત્રણ જણાં તે સમે કાચ્યો ને ઉંદર કાગડાને બોલ્યો તું કહી જત ને ચીતરાગના સમાચાર લઈ આવ કાગડાએ તમ કશું ને જાય છે તો હરણ પાસનાં ચુંદાણું છે કાગડાને જોઈ હરણ બોલ્યું બાઈ હું મરું છું આ સમે તારી બેઠ થઈ એ મને મોટો લાભ થયો હવે મારી વીનંતી એ છે કે કોઈ સમે હું જાણનાં અજાણનાં તને વાંકુ ચુકું બોલ્યો હોઈશ તે મને ક્ષમા કરજો ને કાચ-ખાનેને ઉંદરને પણ મારી એજ વીનંતી કહેજો કાગડો બોલ્યો બાઈ તું બીદીશમાં કશું છે કે:-

શંપતમાં સુખી ને વીપતમાં દુખી જેથી થતો અને ને રણમાં ધીરજ રાખે છે તેની માતાને ધન છે અને જેવા મીત્રનું પછી શું કામ જો તને આ સંકટમાંથી નહીં છોડાવીએ તો પછી તે કાગડો હીરણુક ઉંદરને લઈ આવ્યો તેણે તે હરણના અંધન તોડી નાંખ્યા એટલામાં કાચ્યો પણ દળવે દળવે ત્યાં આવી પુગ્યો તે ચાર જણા એકઠા થયા એટલામાં પારધી આવ્યો તેને જોઈ કાગડો કહી ગયો ઉંદર બીજામાં બરાણો અને હરણ વનમાં નાહું કાચ્યો ટોડી ન લકડો નેથી હાથ લાગ્યો પછી પારધી કાચખાને પકડી વાંસા ઉપર લઈ પોતાના ઘર તરફ ગય છે તેને જોઈ હીરણુક બોલ્યો રે અંદરશટ એકનું દુઃખ નીવાર્યું એટલામાં બીજાનું આવી પડ્યું રે ભગવાનરે તું મારી પર એટલો કેમ દૂર થયો છે મારું ધન ગયું મને વનગસ થયો અને ત્યાં મીત્ર મળ્યા તેનો પણ વીજોગ થયો શાસ્ત્રમાં છે તે ખરું છે અમે મુરખ માટે શોક કરીએ છીએ.

આ શરીર સંધા પ્રકારના દુઃખનું કામ છે શંપત છે તે કેવળ વીપત છે શંજોગનો પણ કોઈ દીવસ વીયોગ થવાનો માટે આ વીનાશ વસ્તુનો શોક સા માટે કરવો પછી ઉંદરના આપ પાસે કાગડો ને હરણ આવ્યા તેમને રડતા જોઈને ઉંદર કહે છે રે રડીને શું કરશો નેટલે સુધી કાચખાને પારધી દુર નહીં લઈ ગયો તેટલે સુધી એને છોડાવવાનો કોઈ ઉપાય શોધી કાઢો કશું છે કે -

જે શંકટ પ્રાપ્ત થયું તેમાંથી છુટવાનો ઉપાય ન કરતાં જે શોક કરતો બેસે છે તેનું દુખ ઉમટું થયે છે શંકટનો શોક મુકવો ને તે ટાળવાનો ઉપાય કરવો આ જેવું બીજું તેના પરી-ક્ષરનું બોશડ નથી બીજું જે પાખ્યાં તે રાખવાનું જે ન પાખ્યાં તે મેળવવાનો શંકટમાં પ-આ છે તો તેમાંથી છુટવાનો કરવાનો એવા આ ત્રણનો વીચાર કરવો તેનું નામ વિચાર.

તે સાંભળી કાગડો ઉંદર સાથે બોલ્યો બાઈ મારું કશું કરશો હરણે પેલા તળાવ ઉપર બોલ્યો મધ સુપ રહેવું ત્યાં હું ઝાડ ઉપર બેસીશ તે મારને પારધી જશે ત્યારે હરણને તે દુ-રથી જોઈને ગાફલ જણી કાચખાને મુકી તે અક્ષવા દોડશે આવા અવસરમાં તું જમ કાચ-

જાના બંધન તોડી નાખજો તે તળાવમાં દોડે એટલે હું જાળ કરીશ તે વારે દરજે તરત નાશી જવું એ પ્રમાણે કરશે તો કાચખો છુટો એમ જાણજો કહ્યું છે કે કાચ થાય અથવા ન થાય પણ ગાંઠા પુરૂષ પેહેલાં ઉમેદ આપવી પછી તેમણે તેમ કાંધું ત્યાર કાચખાનો છુટકો થયો ને પારધીના હાથમાં હરણુ આવ્યું નહીં તે સમે નીરાશ થઈ પોતાને ઘેર ગયો પછી તે ચાર જણા એકઠા થયા. ને પોતાને તળાવે ગયા ત્યાં ધણા વરસ લગણુ મીત્રામનું મુળ ભોગવીને અતે સારી ગતીને પામ્યા. વીશનુંસરગા પંડીત કહે છે, હે રાજ પુત્રો તમે પણ કહેલી વાત પ્રમણે ચાલશે તો મીત્રના સુખને પામશો.

તંત્ર બીજું સમાપ્ત.

સંધી વીચરૂ તંત્ર ત્રીજું પ્રારંભ.

વીશનુંસરગા પંડીત રાજના છોકરાઓને કહેવા લાગ્યો દવે હું તમને સંધી વીચરૂ ના મે લીજી તંતર કહું છું જેના પેલા સ્ત્રોકનો અરથ થાય છે આગળ જે આપણો શતરૂ તે પછી મીત્રાઈ કરવા આવ્યો તેના ઉપર વીચાર નહીં રાખીએ ને રાખીએ તો જેમ કાગડાઓએ વાગલાઓના નાશ કર્યા તેમ થશે તે કયા આમ છે કિતર દેશ મધે વરધમાન નામે નગર તેની પાસે એક મોટું વડનું ઝાડ હતું તે ઉપર મેઘ વરણુ નામે કાગડાઓનો રાજા પોતાના પરિવાર સમેત રહેતો હતો તો વડથી લગીરેક એક ડુંગરની ગુફામાં અરીમરદનામેવાગલાઓનો રાજા ધણા એક વાગલા સાથે રહે હતો તેની તરાત થઈ એટલે વાગલાઓનો લખ તે વડ પર આવે ને કાગડાઓને મારી નાંખે એ પ્રમાણે તેણે ધણાએક કાગડા નહીં સરખા કર્યા તે વાર રાજા મેઘવરણુ પોતાના છ પ્રધાનોને તેડ્યા તેમના નામ ઉજીરી શંજીરી અનુજીવી, પ્રજીરી, શુજીવી, અને ચીરજીવી, ને વિચાર કરવા લાગ્યો કે રાજનીતીમાં શતરૂ આ યે ચાલવાના ઉપાય કહેલા છે એક સંધી (એટલે મીત્રાઈ) બીજો વીચરૂ (એટલે જીવ) ત્રીજો આન (એટલે હામ મુકી પાછી કાઢવી) ચોથો આશન (એટલે પોતાનો હામ મજબુત કરવો) પાંચમો આશર્ય (એટલે બીજા રાજની મદત લેવી) છઠો દંવશ (એટલે કપટ ભાવે કરીને શતરૂને જીતવો) એ છ પ્રકારમાંથી આપણે આ સમે કેવો ઉપાય કરવો તે કહેા આપણે તો રાતનુ દીસતુ નથી ને વાગલાઓનું ઠેકાણું પણ ક્યાં છે તે જાણતા નથી. એવા રાજનાં વચન સાંભળી પહેલાં ઉજીવી બોલ્યો હે રાજાજગવાન સાથે જગાડ નહીં કરીએ આ મારો મત છે.

જે સારો ગભીર જેને શહાય ધણા એક જીવમાં જીત કરી છે. તેની સાથે શક્તાજ રાખીએ શાંમાન જળ સાથે જીવ કરવું જળવાન સાથે કરીએ તે માટીનો થોડો પથર સાથે તો જેમ ડુટે છે તેમ નાશ પામીએ તે સાંભળી શંજીવ બોલ્યો ઝંઝડો કરવો એ મારો મત છે. કહ્યું છે કે જીડા શતરૂ સાથે મીત્રાઈ કરીએ તો અતે પોતાનું જીડાપણું કરવા જુલે નહીં જે ફર લાલચથી જીડો અહંદારી, ચંચળ, મુરખ, અને સરદારોને માન આપતો નથી. એકે શતરૂ જીતવો કહ્યું નથી જેમ જીતવાની ઉમેદ હીંગત રાખે છે તે ધણી કાન્યાળા શતરૂને પણ જીતશે જેમ સીંદ લાથીની જીતે છે. મારે એણે આપણને માર્યા છે. ને આવા સમે આપણે મીત્રાઈ કરવા જઈશુ તો તે આપણને બીહીના સગજીને વધતી વેદના કરશે તો તેની

સાથે લડવું જોઈએ.

પછી અનુજવા બોલ્યો રાજા તે દુઃખ છે બળવાન છે નીમરગદ છે માટે તેની સાથે સલાહ અથવા ક્ષમા નહીં જોઈએ હામ છોડી આજે આપણે પાછી કાઢીએ એમ મન ગમે છે કાંકે સમો જોઈને પાછુ છતવા હલકુ પડશે કહ્યું છે કે શતરૂના દેશમાં જોતાં શું શું અડચણ છે અંત પાણીની વેતરણ કેમ થશે એ બળવા વિના જે ત્યાં જઈએ તો પાછા પોતાને દેશ નહીં આવીએ. હાથીપર તુડી પડવા સાર શીલ પણ લગીરેક પાછો હડે છે તેમ મનમાં વેર રાખીને બુદ્ધિ માન છે તે પાછો હડે છે અદંકાર કરતો નથી.

હવે પ્રજાની બોલે છે રાજા હું એ ત્રણ ઉપાય પ્રસન્ન કરતો નથી મારું મન એ છે જે આપણો હામ મજબુત કરીએ કહ્યું છે કે મગર પોતાને હામે હાથીને જામે છે તેજ અદાર પડ્યો તો તેને કુતરા પણ મારે છે. પોતાના કીલામાંથી એટલો માણુન શતરૂના દેશ માણસને મારે છે માટે પયરા તોપો અને બીજા ત્રણ રાખીને કીલો મજબુત કરવો તે બીજું દેવ પણ એક જથ્થે રાખવી કહ્યું છે. નાના નાના કાંડો છે પણ જે તે એક બીજાના આસરે કરીને છે તો તેને વા ઉભેડી શકતો નથી ને મોટો વરણ છે પણ એકલો છે તો તે હલકા વાએ પડી જાય છે.

પછી સુજીવી બોલવા લાગ્યો રાજા છ પ્રકાર મધે આપણે અહીં બેશી બીજા રાજાનો આસરે કરીએ એ મને સાડું દીસે છે. સદાય વીના મોટો છે તો પણ છતવા ભારી છે જેમ ધણાં તરાણાનો વણેલા દોર તોડવો કઠણ. એવા એવા પાંચ પ્રધાનના મત લીધા પછી રાજા મેઘવરણે નમસ્કાર કરી પોતાના આપના વખતનો ધરડો મહા બુદ્ધિવંત એવો જે ચીરણજીવી પ્રધાન એને પુછ્યું પીતાજી આ વાત ઉપર તમારું શું મત છે એ કહ્યો પછી એ બોલ્યો રાજા આ અવસરે પ્રધાન જે બોલ્યા એ નીતિશસ્ત્રના આધારેજ બોલ્યા ને તેમાં કાંઈ વાંકું નથી પણ સમો જોઈને તે કરવું જોઈએ એ આજને મમે આપણે આ ધટે છે કે કપટ કરવું કાંકે આપણો શતરૂ પાપી છે તેની. સાથે બીજા ઉપાય કાંઈ કમના નથી કહ્યું છે.

પાપી શતરૂ, મોટા મિત્ર, ને વેશીઆ એમની સાથે શીધું ચાલીએ તો બચીએ નહીં. ને દેવ સાધુ અને ગુરુ તેઓની સાથે કપટ રાખીએ તો નરકે જઈએ. માટે શતરૂના મનમાં વીશ્વાસ ઉત્પન્ન કરી એના ધરનો ભેદ જાણીએ તો પછી તે સુખેથી માર્યો જાય. રાજા પુછે છે પીતાજી તેનું કેકાણું જાણીએ નહીં તો આપણે તેનો ધરનો ભેદ કેમ સમજાશે ચીરણજીવી બોલ્યો ગુપ્ત જશસ્ત્રના હાથથી તે જાણવું સહેલ છે વળી રાજા પુછે છે આપણને તેના જાતનું વેર પાડવા શું કારણ તે મને સંભળાવો ચીરણજીવી બોલ્યો તેનું કારણ એક આપણી જીભલીલા જીભલીને લીધે એક ગધેડા ગયા માંસે ગયો.

મેઘવરણ પુછે છે એ કેમ ચીરણજીવી કહે છે સાંજળ.

કથા ૧ લી ગધેડા જે જીભ હલાવેથી મરણ પામ્યો.

કાંઈ એક ધોખીનો ગધેડા હતો તેને ખાવા મળતું નહોતું ને કાપડાનો ભાર ઉપાડતાં તુડી મર્યો ત્યારે તે ધોખી વિચાર કરવા લાગ્યો હું કાંઈ વાધનું ચામડું મેળવી આ ગધેડાના અંત ઉપર વીંટું પછી એ કાંઈના ખેતરમાં જાય તો એનું નામ કાંઈ લેશે નહીં. અને એમ બોલ્યા હજીજમાં પુષ્પ થશે પછી તે ધોખી નીત રાતે ગધેડા પર વાધનું ચામડું નાંચે ને એને મોઢાના ખેતરમાં મરવા મુકે એક સમે એક ખેતરનો રાખનાર છુપતો છુપતો ગધેડા પાસે ગયો અને તેને જણાવે છે એઠલામાં તે ગધેડાએ એક ગધેડી દીઠી ત્યારે તે પર એનું મન મડું

ને તેની પછવાડે લાગ્યો પણ તે ગધેડીએ એને વાધ નહીંને નારાવા માંડ્યુ ત્યારે તેની આંત કહાંડવા સાર પોતે મુર કહાડીને કહેવા લાગ્યો રે હું ગધેડો છું નાશીશ નહીં એ વારે તે ખેતરનો રાખનાર પાછળ હતોજ તેણે તે ગધેડો નહીંને ખાણ માર્યું તેથી તે મગ્ગ પામ્યો.

તે સાંભળી વળી મેઘવરણ પુછવા લાગ્યો ઘરગણ વાગલાઓ સાથે આપણું વેર પડવા આપણી જીમલી કેમ કાગ્યુ થઇ તે કહો ચીરણજીવી બોલ્યો એક સમે એમ થયું કે સધળ પખીઓ એકઠાં થયાં ને વિચાર કરવા લાગ્યાં કે આપણો રાજ ગરૂડ તે વીજનુંતી ચાકરીમાં છે આપણું કલ્યાણ કાંઈજ નેનો મથી તો કામ ખીન્ને રાજ કરીને તે વારે તેહએ એ વાગ લાને શીંહાસન ઉપર બેસાડીને રાજ્યાભીશેક કરવા માંડ્યો એટલામાં કંઈનાગ નામે કાગડો ત્યાં આવી પુગ્યો તે વારે પંખીઓએ વિચાર્યું કે પંખીઓમાં કાગડા મુરત માટે આપણે એનું મત લેવું કહ્યું છે

જલ્લા છે તે પોતાની ધારેલી ચાત ખીન્નને સંભળાવે છે ને તેનું મત લે છે કાંકે નેટલો વિચાર કરીએ નેટલું વધતું સુજે છે પછી તેમણે કાગડાને પુછ્યું ત્યારે તે કહેવા લાગ્યો કે તમે એને રાજમાં કંઈ. એક રૂપ, દહાડાના આંધળો અને કંઠોર મુર કરનાર તમને આપણાં નાંખશે આપણા માંથા ઉપર ગરૂડ રાજ છે તે જાને મોગ અને વળી મગરથનો આશરો કરે છે માટે તેના નામ પર આપણે કોઈની કાર્યા નહીં જઈએ કહ્યું છે કે મોટાના નામ ઉપરજ કામ થાય છે સસલાં ચાંદનત ઉપર લાથીની પીડાથી છુટયાં. પંખીઓ પુછે છે તે કેમ કાગડે કહે છે સાંભળો.

કથા ૨ સસલાં જેહએ હાથીએને નસાડયા.

કોઈ રાનમાં ચતુરદંત નામે લાથી રહેનો હતો, એક વગ્શ તે રાન માંહેના ગંધા તળાવો મુકાર્ધ ગયાં, ત્યારે તે પોતાનો પરીવાર લઇને ખીન્ન રાનમાં ગયો તાંદાં એક તળાવ વરેનું હતુ કે જેમા પાતાલના ઝરે કોઈ સમે ખુટે નહીં. પછી તે પેલા તળાવમાં લાથી શમેત આપ્યો દીવશ કીડ કરે ને સાજે રાનમાં જાય તે તળાવની આશપાસ સમલા ગહેતા હતા તેઓના ખીલ શુચાળી જગાનાં હતા તે ઉપરથી લાથી ગાયે તારે ખીલ માંહેના શશલા ચપાઈ જાય, એમ કેટલાએક શશલા જખમી થયા ને કેટલાએક મરી ગયા એક સમે બધા સસલા એટલા થઈ વીચાર કરવા લાગ્યા કે એનો ઉપાય ન કરીએ તો અહીંયાં આપણાથી રહેવાશે નહીં. કહ્યું છે

હાથી અડકતા મારેછે શાપ કુકાજ. રાજ દશનાંજ ને દુરજન માત આપનાંજ મારેછે. ત્યાર નેમાંથી એક સસલો બોલ્યો આપણુ લાથીએને યગડી આપીએ કાંકે કેટલાંએક કામ થમ કાઢીજ બ ? આવે છે તે ગદજ બોલ્યાથી થતા નથી પછી તે સસલો માછીપર જઈ બેઠો ને લાથી આવતા બેઠ નેઓના રાગને કહે છે રે, ક્યાં જાય છે, કોમો રહેવાત સાંભળ હું ચ દ્રમાનો દુતધું ચદ્રમાએ તમને કહેવાવ્યુંછે કે તમો અહી આવી તેના આવમાં અસલા રહે છે તેના મગાવલાલાએને ગાર્યા તેની દરિયાદ ચંદ્રમા પાશે ગર્ભ ત્યારે ચંદ્રમાએ કહ્યું કે થયું તે અમળ્યુતામાં થયું હશે પણ અત્યાર પછી જો એ લાથીઓ તળાવમાં આવશે તો તેઓને એક પલકમાં મારી નાખીશ એમ બોલી મારી પાસે તમને કહેવાવ્યું છે. ને ચંદ્રમા શશલા-એનો શોક દુર કરવા સાર પોતે તલાવમાં આગ્યો છે લાથીના રાગએ તે શંકુ અચરત માંખી સાંભળ્યુ ને કહેવા લાગ્યો રે ? મને તું ચંદ્રમાને દેખાડશે તો સાચુ માનીશ સસલો બોલ્યો પ-દાર મન પછી આપીશ તો દરશન થશે. પછે પટેરરાત ગર્ભ ત્યારે લાથીનો રાગ તળાવમાં

ગયો તેણે સરેલાએ પાટીમાં સંદ્રમાં પ્રતીર્ષિત પડ્યું હતું તે દેખાડ્યું ને બોલ્યો હવે સ્વા-
ગાને નીંદ લાગી છે અહીંથીજ નમસ્કાર કરી તું તારો મારગધર નહીં તો તે તને જર્જરિત ક-
રશે તે કહેવાય નહીં. તેવારે હાથી બય પામ્યો ને પોતાનો પરિવાર બીજા ડેકાણે લેઈ ગયો ને
સસલા સુખી થયા માટે તમે વાગલાને રાગ નહીં કરો એ જાતે પાપી છે તમને વિશ્વાસ
આપી તમારો નાશ કરશે. જેમ એક બીલાડાએ સસલા અને કપીલ સસલાએ કરે. પખીઓ
પુછે છે તે કેમ કાગડાઓ કહે છે સાંભળો

કથા. ૩ બીલાડાને સસલા કપીલ શશલાઓની.

કાગડો બોલ્યો એક વડના ઝાડ ઉપર હું રહેતો હતો તેની હેઠળ દરમાં એક સસનામે
કરી શશલો રહેતો હતો એક સમે તે સસલો ચારો ચરવા ગયો ને કેટલાક દહાડા સુધી બ-
હાર રહ્યો નેટલામાં એક બીજા સસલો કપીલ નામે કરી ત્યાં આવી સસના ધરમાં રહ્યા શશ
પાછો આવ્યો ત્યારે જુએછે છે તો કપીલ ધરમાં મગલો. ને કેકાણું મુકતો નથી ને ઉલટો
વઢવા લાગ્યો. ત્યારે શશ કહ્યું આપણે કાંઈ તરાહીન પાશે જઈએ તે કહેશે તે કંઈ ને ધર-
નો ધણી પછી તે એક નીકળ્યા ને મારગમાં તેડએ જોયું કે નદીને કાંઠે ધરડો બલાડો ખેડો
છે તે મોઢેથી રામરામ કહી બોલે છે.

આ સંસારમાં કાંઈ સાર નથી વસ્તુ માત્ર બધી અનીત છે ધરમ કરીશ તેજ સ્થાયે આ-
વશે બીજા ઉપર ઉપકાર જેવું પુન્ય નથી. બીજાને પીડ્યા કર્યા જેવું પાપ નથી. એવો ભેને
જોઈ તે સસલા તેની પાસે ગયા ને દુર ઉભા રહી પોત પોતાની હકીકત કહેવા લાગ્યા તે
બોલ્યો હુ કાને બહાર છું માટે પાસે આવી મારા કાનમાં કહેશે તો જે ધરમ હશે તે કહી-
શ. જે હીંશામયી પાપ જાણી મેં ઘણા દહાડા થયાં તે મુકી દઈ અહીંયાં ખેડો છું માટે તમે
મારી પાસેથી બીહીશો માં પછી તે સસલા તે પર વીશ્વાસ રાખી તેની પાસે ગયા ને કાન-
માં વાત કહેવા લાગ્યા તેમને ઝાલી બીલાડાએ તત્કાળ મારી નાખ્યા તમને પણ આ વાધલા
તેમ કરશે. એ સાંભળી સંધા પંખીઓ કહેવા લાગ્યા કે કાગડો ખર કહે છે. તો આપણે
બીજા વેળા મળીશું ને પછી રાગ કરવાનો કરશે તે કરીશું એમ કરી બધા ઉડી ગયા તે
દહાડાથી કાગડાનું ન વાગલાનું વેર પડ્યું તે આજ સુધી થતું આવે છે. માટે આવા શત્રુને તો
કપટ કરી ઠગવો જોઈએ જેમ એક બ્રાહ્મણને ત્રણ ઠગોએ ઠગ્યો મેઘવરણ પુછે છે તે કેમ
ચીરંબુજીવી કહે છે સાંભળો.

કથા. ૪ બ્રાહ્મણને ત્રણ ઠગ.

કાંઈ સમે બ્રાહ્મણે જગન સાર એક પશુ મેળવ્યો હતો તે વાંસા ઉપર લઈ ઘેર આવતાં
મારગમાં એક જણા જુએ મરતો હતો તેણે તેની પાસે માગ્યો ને કહેવા લાગ્યો કે આવે મમે
તું માહારો પ્રાણ રાખશે તો તને સૌ જગતનું પુન્ય લાગશે તે બ્રાહ્મણે તેને ધીકાર કર્યો ને
ચાલ્યો થયો તે સમે ત્યાં ત્રણ ઠગ હતા તેમણે જોયું તે પણ જુખ્યા હતા ને વીચાર કરવા
લાગ્યા કે આ નીરહયને ટગાડી આપણે એટલો પશુ પડાવીએ તો આપણુ કામ થશે પછી તે
માથી એક ઠગ સામે થયો ને બ્રાહ્મણને કહેછે મહારાજ તમે બ્રાહ્મણ થઈને આ અપવીત્ર
કુતરાનું પ્રેત લઈશુ ચાલો છો બ્રાહ્મણ બોલ્યો રે શું તું લાંબજો છે રે જે આ મેંઠાને કુતર
કહેછે એમ કહી કેટલેક દૂર ગયો એટલામાં તેમાંથી બીજા ઠગ વેગળે રસ્તે જઈ બ્રાહ્મણની
સામે આવ્યો ને તેને કહે હે બ્રાહ્મણ દેવ તમે ઘેલાનો નહીં થયા રે મુએલી વાછરડી ક્યાં
સાંભળજો તેને પણ ધીકારી બ્રાહ્મણ આગળ ચાલ્યો તે વારે બીજા ઠગ રસ્તામાં ઉભો રહીને

કહે છે હે દેવતા આ શુ? રે! ગવેશને અડીએ નહીં તે મુએયું તમે ખાધે ચઢાવેલું છે આ તમારું બ્રાહ્મણ પણું કીવા ગામનું માટે એને મુકી દો. ત્યારે બ્રાહ્મણે વિચાર્યું કે આ પશુને ત્રણ જણાએ ત્રણરૂપે દીડો તો આ કાંઈ બ્રમ રાક્ષસ તો નહીં હોય કે નાના પ્રકારના વેસ દેખાડે છે. એમ મનમાં લાવી તે હેઠળ નાંખી દીધો ને દોડતોજ પોતાને ઘેર ગયો પછી તે ઠગોએ તે મશુને લઈ પોતાનું કામ કર્યું.

માટે હે મધવરણ કહું છું તે કર હું તારી સાથે ખોટુંજ વઢવા માંડીશ ત્યારે તું સંધા કાગડાઓને કહું કે હું શનર સાથે ગળેસો છું માટે શીક્ષા કરવી જોઈએ એમ કહી તું મારી જાતી પર ચઢી બેશ ને ચાંચ માંડીને મારું લોહી કાઢી કેટલાએક પર પણુ ઉખેડ જોને મને વડ હેઠળ અસ્થ મુએસો નાંખી દેજે પછી તું હામ છોડી પરિવાર સમેત પાસેના પરવત પર જજે આગળ જરૂર કરવું તે સધુ હું કીક કરીશ. પછી મેધવરણે તે કર્યું ને સંધા કાગડાઓને લઈ પેલા પરવત પર ગયો. રાતે રાત્ર અરીમરદન પોતાની ફોજ લઈ આવ્યો તેને કાગડા મળ્યા નહીં ત્યારે વિચાર કરે છે એટલામાં ચીરણજીવી હળવે હળવે ખોતવા લાગ્યો વડ હેઠળથી રે બાધ્યો કાગડા અહોઆંથી જતા રજા તે આજ તમારા પર હક્કો કરવા નીકળ્યા હતા તે મેં વાંચો ને તેની સાથે ઝગડો કર્યો ત્યારે મને તમારી તરફનો માની તેલેએ મારી આ દશ કહી હવે જો મારો પ્રતીપાલ કરશે તો તમારી હાથે તે સંધાઓને મરાપીશ તે સાંભળી અરીમરદન વીરમે થયા લાગ્યો ને તેજ વડ હેઠળ પોતાના પાંચ પ્રધાન કરતાખશ કરાખશ, પ્રકારકરણ, દીપતાખશ, અને વકરનાશ એકને તેડી કહેવા લાગ્યા રે આ આપણા શનરનો પ્રધાન આપણા હાથમાં ગળ્યો છે. એને શું કરીએ ને હવે આપણે શનર સાથે શામ, ભેદ, ને દંડ આ ચાર ઉપાયમાંથી કેવો જિપાય કરવો તે કહો એ વારે કરતાખશ બોલ્યો રચમી શામ કરીએ. કરાખશે કહ્યું ભેદ કરવો ને દીપતાખશનું મત પડ્યું કે લાલચ અપાય કહ્યું છે.

જે લોભમાં પડ્યો તે આપણા જોનો નથી બીજાડી જેમ દુધ જીરે છે પણ લાકડી જોતી નથી. પછી કર રાખશ કહે એમ સુએ છે કે લલાઈ કરી શનરને દંડ કરવો કહ્યું છે કે પરાક્રમ કર્યો વીના જે રાજ લક્ષ્મી મેળવી એને રાજ લક્ષ્મી નહીં કહીએ પછી પ્રાકારણ નામે ધરડો પ્રધાન હતો એ બોલ્યો રે આ ચીરણજીવી આપણે શરણાંગત એને રાખવો ઘટે છે જેમ એક કપોતાએ કર્યું.

અરીમરદન પુછે છે તે કેમ પ્રાકાર કહે છે સાંભળ.

કથા. ૫ કપોતા કે જેણે શરણાંગતને કાળે જીવ આપ્યો.

કાંઈ વનમાં એક પારથી ફરતો હતો, તેણે એક કપોતી પકડી, તે પાંજરામાં રાખીને જાય છે, એટલામાં સાંજ પડીને મેહ વરસ્યો તેણે કરીને અંધાર ઘેર થયું ત્યારે તે પારથી એક મોટા ઝાડ હેઠળ ઉભો રહ્યો. ટાહાડે કરી કપે છે, ને પેટમાં જીખ લાગી છે. પછી મેહ રહ્યો ત્યારે પારથી જીવ્યું જોઈએ બોલ્યો રે જે કાંઈ આ ઝાડ ઉપર હાથે તેને હું શરણાંગત છઉં. તે મને આ ટાહાડ પાસેથી રાખે ને મારા પેટમાંની અગ્ની શાંત કરે તે સાંભળી ઝાડ ઉપર કપોતો હતો તે દુઃખ કરવા લાગ્યો હે ભગવાન મહારી કપોતી પણ આજ આવી નહીં તે હોત તો અમે આ અતીતની શેવા કરત ને વચન કાને પડતાંજ કપોતી પાંજરામાંથી બોલે છે રે હું આ પારથીના પાંજરામાં પડી છું. પણ તું તે કાંઈ મનમાં લાવીશ નહીં તારાથી યામ તે એની શેવા કર કાંકે શરણાંગતનું દુઃખ દુર કરવા સરખું બીજું શુકૃત નથી પછી તે

કપોતાએ પોતાની ચાંચે કરીને જલજળી એક અંગારો આણ્યો તે શુદ્ધ પાતરાં ઉપર મુક્યો તે તાપે કરીને પાંચ્વીંથી દાહાડ ગમ. પછી તે પાંચ્વીં તેની ગમે ભોજનની જયના કરવા લાગ્યો. તે વારે કપોતો વીચાર કરે છે કે કેવલાક પ્રાણી છે તે દશનું પેટ ભરે છે કામ સોનું કામ હજારનું અને અમામીયા પંખી પોતાનું પણ પેટ ભરતા નથી તો મહારી પાશે આ શરીર છે આ કામ દહાડે પણ જવાનું તો તે જાજ એને કાજે લગાડીશ. પણ હું જયકને મોઢામાંથી ના નહીં કહીશ. પછી તે પારધીને બોલ્યો તું મને જાને તારો પ્રાણ રાખ, એમ કહી તે અગ્નીમાં પડ્યો તે જોઈ પારધીને મોટી દલગીરી થઈ તે વારે તેણે કપોતીને પાંજરામાંથી છોડી દીધી તેણે જલાર નીકળતાજ અગ્નિમાં પ્રવેશ કર્યો. તે શતી થઈ ગઈ મુઠ્ઠ. પારધીને તે દુઃખ શરૂ થયું નહીં. સારે તેણે મોટો અગ્નિ કરી તે તેમાં પોતાના શરીરનું વહન કર્યું એ ત્રણે જણાં મરતાંજ વાર દીવ્ય શરીર પામીને સર્વો ગયાં તે અક્ષય સુખી થયાં. માટે રે અરીમરદન શરનાંગતને મારતાં થયું પાપ છે તો એને આપણા કીલામાં માન આપી ગઈએ તે એને લાથે શતરતો નાશ કરીએ કર્યું છે.

ધરતો બેદ મલ્યા વીના ઘર લાથ આવવું કર્યું છે માટેજ રામચંદ્રજીએ વીભીષણને હાથમાં રાખી લંકાપર છૂટ કરી એવા પ્રાકરણનાં વચન સાંભળી દીપતાબજા બોલવા લાગ્યો રાજા આ ચીરણુજીવી આપણો શત્રુ એને મારવો જોઈએ. કાંદે આપણે એક બીજને દુઃખ આપ્યું એ કાંઈ દહાડે પણ સંભારણું ને એક બીજનો ઘાત કર્યું એક સાપનું આહ્વાનને વચન છે મેં તારા છોકરાને મારો એ તું કાંઈ દહાડે સંભાળશે ને તારા છોકરાએ માદારી ફેંજા દુખવી તે હું સંભારીશ માટે રે આહ્વાન એક વાર જે પ્રીત ટુટી એ ફરીથી સંઘાતી નથી અરીમરદન પુછે છે એ કેમ દીપતાબજા કહે છે સાંભળ.

કથા ૬ હી હરીદત આહ્વાન અને સાપ.

કાંઈ એક હરીદત આહ્વાન ખતી કરીને પેટ ભરતો હતો તેણે એક દહાડે પોતાના ખેતરમાં એક મોટો સાર નીકળેલો દોડો તેની આગળ એક વાડકામાં દુધ લાવી મુક્યું સાપે તે પાને બીજાગાથી પાચ રૂપીયા લાવી વાડકામાં મુક્યા એ લઈ આમણુ સંતોષ પામ્યો ને તે દહાડેથી પછી નીત સાપને કાજે દુધ લાવતો જાય ને પાંચ પાંચ રૂપીયા ઘેર લાવતો જાય એક સમે એ આહ્વાનને બીજે ગામ જવું પડ્યું ત્યારે સાપને દુધ મુકવા સાર તેણે પોતાના છોકરાને કહ્યું છોકરાએ જગરે રૂપીયા જોયા ત્યારે તેની ખુદી ફરીને એણે મનમાં જાણ્યું કે આ સાપને મારીને તેની હેઠળ ધન છે એ ખોદી લઈએ પછી બીજે દહાડે એણે એક સોટો કાખમાં સંતાડીને સાપને દુધ મૂકવા ગયો. સાપ આવી દુધ પીવા લાગીયો ત્યારે એણે એના ગાથાપર સોટો માર્યો એ મુક્યો પણ એની ફેંજ લગીર દુખવી ત્યારે કરોધથી એણે એ છોકરાને દસ કીચો એટલામાંજ એનો પ્રાણ ગયો પછી એના સગા સંબંધી આવીને એનું દહન કર્યું બીજે ત્રીજે દીવસે એનો પીતા આવ્યો ને એ વરતમાન સાંભળી ધણું દુખી થયો ને દુધ લઈ પોને સાપના બીજ પાસે ગયો ત્યારે સાપ તેને ગાંઠથી કહે છે ભાઈ મેં તારા પુત્રને માર્યો તે તું સંભારશે ને તેણે મારી ફેંજા દુખવી તે હું સંભારીશ માટે એક વાર પ્રીત ટુટી તે ફરીથી સંઘાતી નથી. વકરનાશે કહ્યું. રે અરીમરદન તું દીપતા બજનું સાંભળીશ માટે ચીરણુજીવીને મારવો નહીં તેનું ને કાગડાઓનું વેર પડ્યું છે તો તે એક બીજના મરમ બોલશે તેથી આપણું કામ ધરી જેમ એક રાંજકન્યાનું કામ થયું અરી મરદન પુછે છે તે કેમ વકરનાસ કહે છે સાંભળ.

કથા-૭ મી—રાજકન્યાને બે સરપ.

કોઈ રાજની કન્યા હતી, એ બાપને કાંઈ અમરજીવ વચન બોલી માટે એણે એ કન્યાને એક જલંદર રોગી સાથે પરણાવી એ રોગી એક રાજનો પુત્ર હતો રાજથી કંટાળ્યા માટે પોતાનું જીવન મૂકી દેશાંતર કરવા લાગ્યો હતો કાંઈ સમયે એ રોગી બરથારને લઈ રાજકન્યા દેશો ફરે છે એ મારગમાં એક ઠેકાણે કતયા ત્યાં રોગીને નીંદ આવી એ વારે એના મોઢામાંથી એક સાપ નીકળ્યો એ ઠેકાણે કાંઈ ખીજે સાપ હોય તે પણ ઓચીતો ખીજમાંથી બહાર નીકળ્યો ત્યારે એ બેકની એક દ્રષ્ટી ચતાંજ વઢવા લાગ્યા ને એક ખીજના મરમ કાઢવા લાગ્યા ખીજમાંનો સરપ મોઢા માંહેલા સરપને કહું છે રે તું આ રાજ પુત્રના પેટમાં રહીને એને દુઃખ આપે છે તો તાહારો નાશ કરવા શહેલ છે. એણે બેંશની છાશમાં મુઠં બેંશીને માર્છે તો તું મરી જશે પેશે બોલ્યો તારા ખીજમાં તપેલું તેલ રેડ્યું તો તું માર્યો જશે ને તારા આસન હેઠળ ધન છે એ તારા મારનારને લાય લાગશે એવી બોલાચાલીથી એ રાજકન્યાએ પાછળ રહીને માંબળ્યું ને પહેલાં એ એશડ કથું એથી માંટી સારો થયો પછી ખીજના સરપના ખીજમાં તપેલું તેલ રેડ્યું ને બોદી બેંચ તો ધન પણ મળ્યું માટે આ ચીરણુજીને રાખવોજ ધટે છે. પછી એ વાગલા તેને પોતાના કીલામાં લઈ ગયા ને કથું અંગે તને જીવતદાન આપ્યું ને આશરો પણ આપ્યો છે તો હવે તારી અસન્નાહ જે હોશે એ દેખાડજે ચીરણુજીની બોલ્યો કારણને અંતે દીવસે હું અગસનો મોઢેની બોલું નહીં પછી એ ચીરણુજીએ તેઓનો કીલો બેંચો. આવવા જવાનો મારગ હતો એ ધ્યાનમાં રાખી ખીજે દહાડે મેઘવરણુ રાજ પાશે આવ્યો ને સંધુ વરતમાન કહી વિનતી કરી કે સ્વામી હવે તમે ફાજનો હુંકમ કરો કે સંધા એક એક લાકડી ચાંચમાં લઈ ચાલોને શતરતી ગુફાનો દુવાર છે તેમાં દગલો કરો હું અગ્નિ લાવીને શગગાવી દેઈ છું એટલે સંધા વાગલા એક કાળે બળી મરશે. તેઓએ તેમ કરતાંજ વાગલા નાશ પામ્યા.

વીશણુશરમા પંડીત રાજ પુત્રને કહું છે રે તમને પણ શતર વીશે ધણું સાવધાન રહેવું જોઈએ નહીં તો વાગલાની પેઠે નાશ પામશે.

તંત્ર ત્રીજું સમાપ્ત.

તંત્ર ચોથું લખ્યું પ્રનામ.

વીશણુશરમા રાજ પુત્રને કહું છે હવે હું તમને લખ્યું પ્રનામ નામે ચોથું તંત્ર હું કહુંજે જેના પહેલા રસોડનો આ અરથ છે, જે આવી પડ્યું તેના ઉપાય કરે છે ને ગમરાતો નથી તે સંકટમાંથી પાર પડે છે જેમ એક વાંતર જળમાં ગયેશે ગદાર આવ્યો.

એ કથા એમ છે કે એક ઠેકાણે સમૂદ્રને કાંઠે એક જાંબુનું ઝાડ હતું જે સદા ફળતુર હોતે ઉપર એક રક્ત મુખ નામે વાંદરા કુટુંબ સાથે રહેતો હતો કાંઈ સમયે તે ઝાડ હેઠળ પાણીમાંથી એકકરમ મૂળ નામે મગર આવ્યો તે વાર વાંદરાએ તેને પરોણા જણીને જાંબુનાં ફળ આપ્યાં તે અમૃત સરખાં ફળ ખાઈ મગરે ઘેર જઈ બાવડીને કહું પછી તે મગર દહાડી આવે તે વાંદરા સાથે સુમાશીત વાતો કરે વાંદરા પણ નીત તેને જાંબુના ફળ આપે તે ખાઈ બાવડીનાં તે પોતાને ઘેર લઈ જાય ને બાવડીને આપે. એક સમયે બાવડીએ પુછ્યું રે

બરથાર ને અમૃત સરખા ફળ નીત ખાતા હશે તેનું કાળજી પશુ અમૃત સરખું જ હશે તો જો હું તોહારી વાંદાલી હોઈશ તો કંઈ પણ કરીને વાંદરાનું કાળજી પશુ મને અખાડજો તે ખાંધ્યા આપણુ એક અમર થઈશું ને વળા વરસ લગણુ જીવી સંસાર ભોગ ભોગવીશું મગર તેને ઘણી સમજવી કે તું આ ઘેલી વાત છાંડી દે. પણ ખાયડીની જાત જે હોતી તે છાંડે નહીં કહ્યું છે કે.

મુરખ પુરુષ, ખાયડી, કરચલાં, માછલાં, અને દારૂમાજ પુરુષ એકઠાં જ એક વાર લી-
ધું તે છોડતાં નથી પછી એ તેને કહે છે કે મેં તારું સંધુ મળ્યું તું તે વાંદરાની ખાયડી
સાથે લાગે છે. માટે તેને ત્યાં આખો દીવસ જઈ ખેસે છે હવે તને મારું શું કામ તો હું
પણ મારો પ્રાણ આપુ છું. મગર જીયારાં એને પગે પણ પડ્યો તોએ એ સમજે નહીં ને
અપવાસ કરતી બેઠી એટલે લાચાર થઈ ચીંતાતુર એવો તે પેલા વાંદરા પાસે ગયો તેણે પુ-
છ્યું કે મારા ગીત આજ તું કાંઈ શીકરમાં છે. મગર બોલ્યો બાઈ ખાયડીએ મારો ધીક્કાર
ક્યો કે આટલા દલડા તારાં જાણુ ખાઈને મેં તને એક વાર પણ જમવા તેડ્યો નહીં તો
હવે તારે મારા ગરીબને ઘેર આવ્યું જોઈએ વાંદરો બોલ્યો તે સાચુ કહ્યું પણ પાણીમાં મા-
રાથી કેમ અવાશે તું તારી ખાયડીને જઈ વાં લાવ મગર બોલ્યો કે તેની શી ચીંતા હું તને
મારા વાસા પર લઈ જઈશ મારું ઘર સમુદ્રમાં સુકા ઠેકાણા પર છે માટે તને કાંઈ અડચ-
ણુ પડશે નહીં. વાંદરે કહ્યું સાહે પછી તે વાંદરાને વાંસાપર લઈ મગર મોટા પાણીમાં ગયો.
તે વારે એણે વિચાર્યું કે હવે મારા હાથમાંથી જઈ શકશે નહીં તો એને ખરી વાત કહું
કે દેવતાનું ચમરણુ કરી પોતાનું સારથક કરશે એમ વિચારી પછી મગરે યથારતી વારતા
વાંદરા આગળ કહી.

તે સાંભળી વાંદરો ધાબરો ન થયો ને ધીરજ રાખી. મગરને કહે છે કે ઘેસા તેં મને
આ વાત ત્યાંજ કેમ નહીં કરીદે અમે વાંદરાં પોતાનું કાળજી સાથે રાખતા નથી તે તો પે-
લા જાડપર એવું યુક્ત રાખ્યું છે કે કોઈને ખજાર પડે નહીં. ને એતો શું પણ હું તને દશ
કેસેન જોઈએ તો આપું તું તારી ખાયડી અને પારકી નથી. મગર બોલ્યો બાઈ એમ છેતો
આજો પાછા પણ મને તેટલું આપજો હો નહીં તો મારી ખાયડી જીવ આપશે વાંદરો બો-
લ્યા ને તારે કહેવું નહીં પડશે. તે તારી ખાયડી મારી ભોજન પછી તે મગર વાંદરાને પા-
છો જાડ પાસે લાવી મુક્તાંજ વાંદર જાડપર ચડી બેઠો ને પોતાના કુટુંબને મળે છે. તેને હે
જાણી મગર બોલવા લાગ્યો બાઈ વેસો થા નહીં તો તારી ભોજન મરી જશે વાંદરે કહ્યું કે
મુરખ કે વિશ્વાસ ધાતકા તુને ધીક્કાર હેરે કમેજી વળી કોઈ જાડપર રાખતો હશે જ મુરખ
વળી તારું માહોડું મને નહીં દેખાડજો તે વારે હાથમાંથી વાત મધ જાણીને પાછો મગર
તેને કહે છે કે મિત્ર મેં તારી ઠેકડી કરી એવું વળી કાંદાં થશે કે તારા ઉપકારને હું તારો
આવડો અપરાધ કરીશ. વાંદરો બોલ્યો હાહા હું ઘેસો નહીં કે તારો વિશ્વાસ કે ગંગદત
દેડકાનું મરોહાને વચન છે સાંભળ.

જુઓ જે જીવે તે પાપ કરશે, ટરને દયા નહીં આવશે માટે કે મરોહી પ્રીય દરસનને
કહે છે કે ગંગદત વળી કુવામાં આવશે નહીં મગર બોલ્યો આ કેવી કથા છે તે મને કહે
પછી વાંદરો કહે છે.

કથા. ૧ પ્રીયદરશન સાપને ગંગદત દેડકો.

કાંઈ એક કુવામાં ગંગદત નામે કરીને દેડકાએનો રાજ ધણા એક દેડકા સમેત રહેતો

હતો કોઇ સમે તેનીને તેના બાળપંથની વદવાડ થઈ તેમણે તેને કુવામાંથી બાહાર કાઢી મેલ્યો તે મારગે જતો હતો તે વારે તેને એક કાળો સાપ બીલમાં જતો દીડો અને લાંક મારી કહે. રે પ્રીય દરશન રે પ્રીયદરશન પલક મારી વાત સાંભળ હું તને શરણ છું તુ મારી સાથે પેલા કુવામાં ચાલ ને મારા શતરૂએને માર એમાં માર ને તાર પણ કામ મશે. પ્રીય દરશને કહ્યું સારું એ વારે તે ગંગદત્ત રાહડના ગાડમાં બેસારીને પ્રીય દરશનને વાવડી માં લઈ ગયો પછી જોને તેને ગંગદત્તે દેખાડ્યા તેને તે સગે ખાધા ગંગા કૃતબાએક દસ ડામાં એણે ગંગદત્તના બધા શતરૂ ખાધ નાખ્યા પછી ગંગદત્ત એને કહેવા લાગ્યો બાધ તે મીત્રતુ કામ કીધું હું તારો ઘણો આભારી થયો હવે તું તારે ઠેકાણે જ.

સરપ બોલ્યો હવે હું ક્યાં જવું મારા બીલમાં બીજા સાપ બેઠો હશે ને મને પણ આ ઠેકાણું છોડવા ગમતું નથી ગંગદત્ત બોલ્યો તો ઇલા રહીને શું ખાઈશ. તે બોલ્યો શું ખાઈશ તારું સઘળું કુટુંબ ખાઈશ નહીંતો મને નીત એક દેડકો આપતો જ તેમાં હું માંડું ગુજરાન કરીશ. તે વખતે ગંગદત્ત લાચાર થયો ને તે વાત કબુલ કરી થોડું જઈને શંકુ રેહતું હોય તો રાખીએ સઘળાનો નાશ કરતાં ચડવાનો નાશ બેહેતર છે.

પછી ગંગદત્ત તે સાપને નીત એક દેડકો આપે તે ખાઈ પેલા નગર ચુકાવીને બીજાગો ને પણ ખાતો જાય એમ કરતાં તેણે એક દેડકો ગંગદત્તના છોકરાને ખાધો પછી બાળને ખાધો ને સરવે સગાં વહાલાં પણ ખાઈ નાખ્યા પછી તે ગંગદત્તને કહ્યું બાઈ તું મને જ્યાં લાવી દસાવે છે તો કોઈ બીજા કુવામાં જતો લાંચી દેડકાએને ફોરજાતીને અહીંયા લાવ ગંગદત્તે કહ્યું સારું ને તલાંચી પોતાના જીવ લઈ નીસર્યો તે બીજા કુવામાં જઈ ગેઠો તે પાછો આવ્યો નહીં તે વારે પ્રીય દરશને લાંચ એક ગંગેળી રહેતી હતી એને કહ્યું બાઈ તું જઈ ગંગદત્તને કહે જો હું તેની રાહ જાઉં મરેણી બહાર આવીને ગંગદત્તને શોધી કહાડી એને કહેવા લાગી રે ગંગદત્ત ચાલ તને પ્રીયદરશન તેડે છે બીજા દેડકા નહીં આવતા હશે તો તું એકલોજ ચાલ તારા મગરે એને મુખ પડતું નથી. માટે તું બીહીરાગાં તેણે ધરમના સોગન લીધા છે. તને મારશે નહીં ગંગદત્ત તેને બોલ્યો.

બૂખ્યો પાપ શું નહીં કરે કુરને દયા નહીં આવે માટે રે મરેણી તુ જા હું આવતો નથી માટે રે ધાતકા મગર તું તારે મારગે જા હું નથી આવતો મગર બેલ્યો રે તો શું તું મારા ઉપર મિત્રધાતનો દોષ નાખે છે હું ને તાર નહીં સામળીશ ને જા તું મહારી સાથે નહીં આવ્યો તો તારા પર મારો પ્રાણ આપીશ વાદરો દશીને બોલ્યા રે તે શું મને લાંબકુણ મધેડો દીડો કે જેણે એક વેળા અપાય જોઈ વળી પણ લાંબકુ મરણ પામ્યો મગર પુછે છે તે કેમ થયું વાદરો કહે છે સાંભળ.

કથા ૨. લંબકરણ ગધેડાની-

એક વનમાં કરાલકેસર અવ નામે સાંદ રહેતો હતો તેનો શેવક હુસર નામે કરી એક શીઆળ હતો. કોઇ સમે સીંદ ન દીને કરાર નહોતો ત્યારે તેની આજ્ઞા પરથી તે શીઆળ વનમાં પશ્ચને જોતો બમે છે લાં તેણે એક ગધેડો દીડો તેને કહે છે હું ગામાજી નગરકાર ક રૂપું તમે એમ દુખગા કેમ દીસોછો તે બોલ્યો રે બાણેજ મારો ધણી ધોખી મને ધણું દુખ છે અને પેટ ભરીને ખાવાનું પણ આપતો નથી શીઆળ બોલ્યો તો ચાલો મારી સાથે તે જા વનમાં નદીને કાંઠે કુમળું કુમળું ખડકે તે ખાઈ સુખેથી રહો ગધેડે કહ્યું રે મને એકલા ને લાં ચેન કેમ પડશે શીઆળ બોલ્યો તારા સરખી દુખની મારેલી ત્રણ મધેડીઓ ત્યાં મઈ

ઓ છે તેને જોઈએ છીએ તો તે તને વરશે ગધેડાએ મધુ સાચુ માન્યું ને શીઆળની સાથે ગયો તે. જોઈતાં સીંદને ઉતારવા થઈ ને તેણે છલગ મારી તે થોડીક ચુકા એટલામાં ગધેડો નાશી ગયો પછી સીંદએ પસ્તાવવા માંડ્યું તે વારે શીઆળ બોલ્યો હું તેને વળી એક વાર લાવીશ પણ જો તમે નહીં મારશો તો તમે જાણો એ મ કહી ફરીથી શીઆળ ગધેડા પાસે ગયો તેને ગધેડા બોલ્યો રે બાણેજ તેં મને મરાવવાનો ઉપાય કર્યો હતો શીઆળ દશીને બોલ્યો મામા તમે મારું કામ નહીં કર્યું રે તે ગધેડી તમને હેતથી આજ્ઞાન કરવા આવી એટલામાંજ તમે નાશી ગયા હવે તે અપવાસ કરતી બેઠી છે. તે જો મરશે તો તે હસા તમારી કપર તમને તેના હાથ કહણ લાગ્યા હશે તે પેલા ખડના પાણીનો ગુણ તમે પણ એકવાર ને પાણી પીજો તો એવા થજો પછી તમારું બા-અ કાણ વખાણશે માટે ઘેઝા ન થાઓ ને ત્યાં ચાલો ગધેડો બાયડીના લોભથી વળી ત્યાં ગયો એ જોતાંજ સીંદ તેવાર હતો એણે ઝપાટે મારી નાખો પછે સીંદ નદી કપર સ્નાન કરવા ગયો એટલામાં શીઆળે તેનું હૈયું ખાધું ને સીંદ પુછવા લાગ્યો, ત્યારે એમ બોલ્યો મા-હારાજ એને હૈયું નહોતું એ હોતનો એ તમારા સપાટામાં વળી આવત નહીં માટે રે મગર હું એ ગધેડા સરખો મુરખ નથી બીજા તે મૂઝા તે પહેલાં મારી સાથે કપટ કર્યું ને પછી ખરું બોલ્યો તોએ તારે હાથે તારો સ્વાસ્થ બગડ્યો જેમ એક જુદીસ્ટર કુશારે કહ્યું મ-ગર પુછે છેએ કેમ વાંદરો કહે છે સાંભળ..

કથા ૩ — જુદીસ્ટર કુંભારની.

કાંઈ જુદીસ્ટર નામે કુંભાર હતો તે એક વાર દાડની મસ્તીમાં છતાં કાચનું વાસણ કુટણું હતું તે પર ધડીને જખમી થયો તે જખમ મારું ગયો પણ તત્કાલના ધા શરખી તેની નીશાની રહી કાંઈ સમે તે પરદેશ ગયો હતો ત્યાં તેને રાજાના શેવકાએ જોયો ને પુછ્યું કે તારા લલાટ પર આ ધા શાનો છે તેણે કહ્યું મને લડાઈમાં જખમ થઈ છે તે વારે રાજા શેવકાએ રાજા પાસે તેની તારીફ કરતાંજ રાજાએ તેને મોટો સરદાર કર્યો એક સમે તે દારપાન કરવા લાગ્યો તેમાં બેઠી ગયો કે રે માદારા જેવો શાણો કાણ છે કે કાચનો જખમ પડ્યો તેને મેં તત્કાલરતો કહીને રાજાને પણ હજ્યો તે સાંભળી રાજા શેવકાએ તે રાજાને કહ્યું ત્યારે રાજા શરમાયો ને ધકકા મરાવી તેને બદલ કાહાડી દીધી કુંભાર રાજાને બોલ્યો માદારાજ જખમ કાચનો થયો એ વાત ખરી છે પણ તમારે મારું પારખુ લેવું હોય તો મને શતરૂ પર મોકલો રાજાએ કહ્યું કે તું મોટો થુરો છે તો આપણ અહીંઆથી જ એક શંદીની અસ્તીનું વચન છે રે છોકરા તું શાણો છે, વિદ્વાન છે ને મુરો પણ છે પણ જે કુંળમાં તું પેદા થયો તે કુંળમાં કાંઈએ હાથી માર્યો નથી કુંભાર પૂછે છે તે કેમ થયું રાજા કહે છે સાંભળ.

કથા ૪ થી — શીઆળનો છોકરો જેને સહીએ છોકરો કરી પાલવે.

એક વનમાં શંદીનું બેડું રહેતું હતું કાંઈ સમે તે શંદી વનમાં ફરે છે તેણે એક શીઆળનું બચ્ચું દીડું તેને ઘેર લાવી પોતાની બાયડીને આપ્યું તે બેઠી રે મરથાર જેને તે માર્યો નહીં તેને હું નહીં મારીશ મારાં બે છોકરાં છે હેમ એ ત્રીજો હતો હું પ્રતીપક્ષ કરીશ પછી તે શંદીની બાયડીએ તેને વધાર્યો એક સમે તે પણ છોકરા વનમાં ગયા હતા ત્યાં તેણે એ એક હાથી દીડો તો શંદીના છોકરાઓએ તે પર આલ કરવા માંડી તે સમે શીઆળનો છોકરો તેલેને કહે છે રે મામા ફરો. આ શતરૂના હાથમાં લાગશે તો તે તમારા કટકા કટકા કરશે એમ કહેતાંજ શંદીના છોકરા કચવાણા કહ્યું છે.

સેનામાં જે એક શુરો હોય તો તેને લીધે બધી સેનાને હીમત થાય છે એક જે નાગ-
રહ હોય તો શધી શેના નશાડે છે પછી બાઈનાં વચન સાંભળી શીહીના છોકરા તેની સાથે
નાસતા ઘેર આવ્યા ને તેકએ બાપ આગળ તે વાત કહી તેણે શીઆળના છોકરાને ધીકાર
ક્યો માટે તે કપ્પી ધણોજ થયો તે સમે માએ તેને એકાંત કાઢાડ્યો ને બોલી તુ કપ્પી ન-
થા તે બોલ્યો બાઈઆએ મારી ચાડી કરી તો હું તેકને મારીશ ત્યારે અન લઈશ તે બો-
લી રે એમ માં કહે મેં તને પાળી રાખ્યો પણ તું જન શીઆળનો છોકરો છે માટે જોડે
સુધી મહારા છોકરાઓએ તારો મરમ જાણ્યો નથી તેટલે સુધી તું જાણી નાશી જન. નહીં
તો મારો જશે તે સાંભળી શીઆળ નાહાશી ગયો માટે રે કુંબાર મારા છોકરાએ તને કું-
બાર નથી જાણ્યો ત્યાં સુધી તું જાણી નાશી જન. પછી તે કુંબાર નાશી ગયો.

વાદરો મગરને કહે છે તે પોતાને હાથે તારો સ્વાસ્થ્ય જગાડ્યો તે હવે શાપવા માગે છે
પણ તેની આશા મુકજે મેં તને એટલું કહ્યું તો એ તું આતે તારી જાતપર ગયો કહ્યું છે
સમડી જેને પરણી નહીં. મેઘને ને પરવતને પણ ઉંદરને પરણી ત્યારેજ સુખી થઈ. મગર
પુછે છે તે કેમ વાનર કહે છે સાંભળ.

કથા ૫ મી—ઉંદરડી.

કાઈ આહાણુ જનમાં તપ કરતાં રહેતો હતો એ સમે એક સમડી ઉંદરડીને લઈ દોડતી
હતી એ એણે જોઈ ત્યારે એણે પથરા મારી એના હાથથી એ ઉંદરડી છોડાવી એ વારે શ-
મડી આહાણુને કહે છે રે તું ધરમને નથી જાણતો આહાણુને જેનો એને આદાર લગાડી આ-
પ્યો છે જેમ તમારે અન પર એમ આમારે પણ ઉંદરડીને બીજા જીવજાત પર પેટ ભરવું
ને જે હું પાપ કરતી હતી તોય પણ જે તું સાધુ હોત તો મને મારત નહીં શતરૂને મીત્ર
પર જે સગાન. સોનું ને માટી સરખી જે સારાં ગાંધા માણસ પર સરખી કીરપા રાખે
છે એ સાધુ જાણવો માટે તને મારી વાતમાં પડવું થટવું નહોતું હવે એ ઉંદરડી મને પા-
છી આપ કે એને ખાઈ મારો જીવ રાખું આહાણુ બોલ્યો રે પાળી જન નહીં તો તને શરાપ
આપી ભરમ કરીશ, ધરમ, સધરમ, હું તારાથી વધતો જાણું છું. પછી તે સમડી જતી
રહી આહાણુ ઉંદરડીને પોતાના તપને બળે કરીને મતીશનું સ્વરૂપ આપી પાળે છે તે જયારે
વર જોગ થઈ ત્યારે આહાણુ વીચાર્યું કે હવે હું એને મનમતીનો વર કરી આપું. કહ્યું.
કન્યા વર સ્વરૂપને જુએ છે. માતા ઘરેજાને પીતા વીધા ને બાઈજાંધ કુલ જાતને ને બીજા
લોકો મીઠા ભોજનને માટે એને જે સુરજનો રાય ગમશે તો એને આહીયાં તેડીને એની સાથે
પરણાવીશ. પછી આહાણુ સ્મરણ કરતાંજ સુરજ, પુરપતો વેશ ધરી આવ્યો એને જોઈ ઉં-
દરડી કહેવા લાગી. એનું તેજ મારાથી જમાતુ નથી. એ વારે આહાણુ મને તેડ્યો તાકાડો
માટે ઉંદરડીએ પ્રસન નહીં ક્યો. ત્યાર પછી વાયુને તેડ્યો તે ઉંદરડીને અચળ પડ્યો પછી
પરવતને બોલાવ્યો ને કહેવા માટે તજ્યો ત્યારે આહાણુ પુછ્યું બાઈ પરવત તારા કરતાં પણ
મોટો કાઈ હોશે તો કહે તે બોલ્યો માગ કરતાં ઉંદર જે મારા સરખા કહેણને પણ મોઢે
છે પછી આહાણુ એને તેડ્યો ત્યારે એને જોઈ ઉંદરડીનું મોઢું પ્રસન થયું ને કહેવા લાગી
પીતાજી એનું સ્વરૂપ ને સગાવ મને ગમ્યું તે જોઈ આહાણુ મનમાં ખટુ થયો ને છોકરીને
પછી ઉંદરડી કરી ઉંદર સાથે પરણાવી કહ્યું છે.

આમડી છે તે પોતાના મન ગમતા વરને જુએ છે સોનાને. અથવા રતનને અથવા શાહે
બીને જોતી નથી માટે રે મગર જેમ આ ઉંદરડીએ દેવપણું છાંડી પાછી પોતાની જાતમાં
ગઈ, તેમ તું પણ તારી જાતના સ્વભાવ પર ગયો એ તું બાપડીના કહ્યા પર આ માહી
દોષ કરવા ચાહે છે, તો તને મુરખને ધીકાર છે એમ એક આહાણુનું વચન છે, જેને કાળે
મેં પોતાનું કુળ છોડ્યું અરજું આયુષ્ય પણ આપ્યું ને બાપડી મને છાંડીને પારકા પાસે
મઈ, માટે બાપડીની જાતનો વિશ્વાસ કાણે કરવો. મગર પુછે છે તે કેવી કથા છે. ત્યારે વાદર
રે બોલ્યો સાંભળ.

કથા ૬ આહ્વાણી જેણે પોતાના ભરથારને કુવામાં નાંખ્યો.

કાંઈ નગરમાં એક આહ્વાણ હતો એ બાયડી ઉપર ઘણા પ્રીતીવાળો હતો અને બાયડી કંઈ આખોરી પ્રતીદીન કુટુંબના માથુસ સાથે લડે એ આહ્વાણને સહયુ નહીં. ત્યારે તે બાયડીને લઈ કુટુંબ કોડી દેશાંતર ચાલ્યો મારગે જતાં એક માઠા વનમાં બાયડીને તરસ લાગી માટે તેને મુકાને પાણી લેવા ગયો ને પાછો આવે છે એટલામાં બાયડી મરણ પામી તે જોઈને ઘણું દુઃખ કરવા લાગ્યો ત્યારે આકાશ વાચા મધ્ય કે જે તું એને તારા અડધા આયુશન પાણી છોડશે તો એ જીવતી થશે આહ્વાણ તે પ્રભાણે કરતાં જીવી તેણે આયુશ સરખી વસ્તુ પાણુ અડી આપી ત્યારે આહ્વાણી ઉડી એડી ખાધું પીધું તે વળી એ જાણું મારગે ચાલવા લાગ્યા તે એક શહેર પાસે આવ્યાં ત્યાં એક બાગ જોયો તેમાં કિત્યો ને આહ્વાણ સીધું લેવા ગયો તેટલામાં એ બાગમાં કાંઈ પાંગળો હતો તેણે સુસ્વર ગાયન કર્યું તે આહ્વાણીએ સાંભળ્યું ને તેના ઉપર મોહીત થઈ પછી પાંગળા પાસે જઈને કહેતા લાગી રે આજથી તું મારો ધણી આપણુ આહ્વાણને મારી નાંખશું પાંગળો ધણો રાજ થયો આહ્વાણ પાછો આવ્યો ત્યારે તે આહ્વાણીએ કહ્યું તમે બહાર જાવજો ત્યારે મારી પાસે વાતો કરનાર નહીં એ માટે આ પાંગળાને આપણુ સાથે લઈશું આહ્વાણ બાયડીને વશ હતો તેણે કહ્યું સારું પછી તે પાંગળાને પેટીમાં નાંખી આહ્વાણી માથા પર લઈ ગયો છે. મારગમાં તેમણે એક કુવો દીઠો ત્યારે બાયડીએ આહ્વાણને કહ્યું મને તરસ લાગી છે કુવામાંથી પાણી કઢાડો તે વારે આહ્વાણ પાણી કઢાડવા વાવડી ઉપર ઉભો રહ્યો તેને તે આહ્વાણીએ માંહે ધકેલ્યો ને મોતે પાંગળાને લઈ ચાલતી થઈ તે એક ગામ પાસે આવી ત્યાં ચોકીવાળાઓએ તેની પેટીનો કાંડો લીધો ત્યારે પેટીમાં પાંગળાને જોયો ને તેની પુછપાછ કરીને એ આહ્વાણીને રાજ પાસે લઈ ગયો આહ્વાણીએ કહ્યું રાજ આ મારો ભરથાર વારશાના દુઃખથી હું એને લઈ પરદેશ કરું છું તે સાંભળી રાજને દયા આવી ને એને એ ગામ આપી કહ્યું તું મારી બેન મારા રાજમાં સુખથી રહેજે એણી ગમે તેવો ભરથાર કુવામાં પડ્યો હતો એને કાંઈ મારગમાં જનારે બહાર કાઢાડ્યો ને ફરતો ફરતો એ ગામ આવ્યો ત્યાં બેરીને જોઈ એની સાથે વડવા લાગ્યો આહ્વાણીએ જઈ રાજ આગળ કહ્યું કે મારા ભરથારનો તારસ પરદેશમાં પણ અગને દુઃખ દેવા આવ્યો છે ને મને ભરથાર પાસેથી લઈ જવા ચાહે છે. રાજએ એ ખરું માની આહ્વાણને મારવાની આજ્ઞા કરી ત્યારે આહ્વાણ એણે રાજ આ અસ્ત્રી મારે જોઈતી નથી પણ એને મેં મારું અડધ આયુષ આપ્યું છે એ પાણું માણું છું તે તું અપાવ પછી મને માર પેલીએ જા સરખું કહ્યું રે તારું આયુષ પાણું લે એમ બોલતાં જ વાર એ પ્રેત થઈ પડી ત્યારે આહ્વાણને મોઢેથી સંધુ વર્તમાન સાંભળી રાજ વીરમય થવા લાગ્યો.

માટે રે મગર તું પણ બાયડીપર લુપ્ત છે એમ એ જણ વાતો કરે છે એટલામાં કાંઈ જળાચર સગાચર લાગ્યો કે મગરી અપવાસ કરતી એડી હતી એ મરણ પામી.

એ સાંભળી મગર હાથે કુટવા લાગ્યો ને વાંદરાને કહે છે. બાઈ ધણી ધણીઆણી છે તો ધર છે ધણી ધણીઆણી વગર ધરને વન સરખું જાણુ જે પુરુષને ધરમાં માતા નથી અથવા પતીવ્રતા બધી નથી એણે અરણમાં જવું તો તું મારો અપરાધ ક્ષમા કરજે હું તેના ત્રિજોગથી હવે અગનીમાં પ્રવેશ કરું છું વાનર બોલ્યો જે તારો પસ્તાવો ખરો હોત તો તું બાયડી મુઠ સાંભળીને હરખ માનત કહ્યું છે—

અકરમી બાયડી મુઠતી તો સારી દુષ્ટ બાયડી છે એને લાકડાથી મારી અથવા ચઢાથી તોડી અથવા સોનાથી મઢી તોય પણ એ આપણને વશ નહીં થશે મગર બોલ્યો તો બાઈ હવે શું કરું મારી બાયડી મધ્ય અને તું મીઠા પણ વેગળો થયો જેમ એક કણુની બાયડીને થયું વાનર પુછે છે તે કેમ મગર કહે છે.

કથા ૭ મી—કણ્ણીની આયડી.

કોઇ કણ્ણીની આયડી પારકા પુરુષ પર મોહીત થઇ અને એને કહેવા લાગી અને મારો ઘરડો વર મળતો નથી. કણ્ણું છે.

ઘનડાપણું આવ્યું એટલું હાથ પગ રહી જાય છે. કાંત પડે છે. દીશતું નથી સ્તરૂપની કુરૂપ ગઇ જાય છે. મોઢામાંથી લાર પડે છે. પાશે કાંઈ આવી લેખું રહેતું નથી. આયડી પ્રીત કરતી નથી માટે ઘરડાપણા જેવી બીજી આપદા નથી. પછી તે આયડી ધણીને સુનો મેલીને બધું વીત લઇ ચાર સાથે નીશરી જે વળ દીશ મારગ ચાલતાં કોઇ નદી આડી આવી ત્યારે ચાર કહેવા લાગ્યો હું પેહેલાં આ વીતનો ડગો લઇ પેઢે પાર સુકા આવું છું પછી નવે લઇ જઈશ આયડીએ ડગો તેની પાશે આપ્યો તે લઇ ચાર નદી ઉતરી ને ચાલતો થયો. એ પ્રકારે તે આયડીએ બરખાર ખોલ્યો વીત ખોલાં ને ચાર પળ ખોલ્યો તેમ રે વાનર મને પણ થયું. એમ કહી મગર ઘરમાં પેડો છે તે ઘર છાડતો નથી તે સમે રૂદ્ધ કરવા લાગ્યો ને કહે છે.

ડાયા હોય તે પરજ દોકરો લાગે છે. આવતું ન હોય તારે ભુખ વધે છે. દુરખળ થયા તારે શત્રુ પેદા થાય છે. માટે કરાજ કરું એટલે દાવી દાવી વીપતી આવી પડે નહીં પછે તે મગર વળી વાનર પામે વીચાર પુછવા આગ્યો તેને વાનર ખોલ્યો રે વને નળગળ એ સરખાને પણ મગર ક્યામાં સુખ થયું નહીંતો આપણે કેમ થશે કણ્ણું છે જે રાજના લોભથી લોક પોતાના ભાર્તિ અનંદાતને મારે છે એવું જે રાજ તે ઈચ્છીએ નહીં.

તું રાજનું એક લગડું વળે છે તેની પાશ આપણે બેશ થતી નથી માટે તું બીજો બે હાથને એક મસ્તકમાગ એટલે કહારી તું બે લુંગટાં વળશે તેમાં આપણને આનંદ થશે તે સાંભળી શાળવીએ કહ્યું ખરી વાત ને દોડતો દોડતો વળી એ અન્નગદાર પાશે ગયો ને આ યડીના કદયા પ્રમાણે વર માગતાંજ તેને બે માયાં ને ચાર હથ થયા પછી ગામમાં આવવા લાગ્યો ત્યારે લોકોએ બોલ્યું કે કોઇ રાખશ ચાલ્યો આવે છે એપર તેઓએ પછી પથરાતો માર ક્યો તેણી એ તત્કાળ મરણ પામ્યો.

માટે રે સુવર્ણ શીધી લોકોને સ્વભાવજ પડ્યો છે કે અણવટતી વાતો મનમાં લાવવી કે જે બની આવવા કહ્યું પછી મારા જેવું શંકટમા પડ્યું આ પર શોભ શરમા આઠાણતી કયા સાંભળ.

કથા ૮ શોમશરમા આઠાણ.

કોઇ નગરમાં ઘણાજ કન્યાજુ એવો શોમશરમા નામે એક આઠાણ રહેતો હતો એણે બી ક્ષા માગીને કેટલુંક ધી એકઠું કરી તે માટીના વાસણમાં શીંદા બિપર ટાંગી મેલ્યું એક રા તે ખાટલા પર બેઠો છે ને તે વાસણ સામે બેતો વિચાર કર છે કે આ એક મણુ ધી હું મોઘુ થશે એટલે વેચીશ એના આના પચીશ આવશે તેની બકરી લઈશ તે વરસમાં બે વાર જવ્યું એના અચ્ચાં વેચીને બેંશ લઇશ બેંશો વેચીને ઘોડી લઇશ તેના ઘોડા વેચ્યા થી મને ઘણું દ્રવ્ય મળશે એથી એક મોટું ઘર લઈશ પછી તે મારી સંપત્તી બેઈ મોહોલે આઠાણ આવીને પોતાની કન્યા આવશે તે પરણીશ તેને પેટ છોકરો થશે તેનું નામ હું ર-શરમાં રાખીશ તે છોકરાએ ઘુટણે ચાલવા માંડ્યું અટલે હું દૂર જઈ બેસીશ તે વારે છોક-રો મને બેઈ ઘુટણે ચાલતો ચાલતો મારી પાશે આવશે એટલે હું આયડી ઉપર રીશે બ-ળીશ ને એને જીવી તો એક લાત મારીશ કે એ વખત બોંય ઉપર પડી જશે આવા ધ્યાન માં એ શોમશરમાએ ખરીજ લાત મારી એ ધીના વાશણ ઉપર લાગી ને તે કુટીને ધી બોંયપર પડીને સંધુ ફાકટ થયું એ કયા સાંભળી સુવર્ણ શીધી બોલ્યો રે ચક્રધર ખરી વા ત કહ્યું છે કે જે લોભી એકાદ કામ કરવા જાય છે ને આગળ પાછળ બેતા નથી એ મરણ પામે છે ચક્રધર પુછે છે તે કેમ શુવરણુશીધી કહે છે સાંભળ.

કથા ૯ મી વાંદરાઓની.

કોઈ નગરનો ચંદ્ર એવે નામે રાજા હતો એણે પોતાના છોકરાને રમાડવાને કાળે ધણી

એક વાંદરા પાણી હતા. તેમાં એક ઘરડો વાંદરો હતો; તે સઘળા શાસ્ત્રમાં પ્રવીણ થયો. ચતુર હતો એ રાજાને ઘેર જો મેંદાના છોકરાઓ ને જોસવાને કાજે પાલા હતા તેમાંથી એક મેંદા રસોઈના ઘરમાં જઈ રાંધેલા પકવણના વાસણમાં તને મેં એટલું કદયું તોય પણ તું મારી પીઠ છોડતો નથી એ થું છે હું તને મુરખને ઉપદેશ નહી કરીશ ને કરીશ તો મ ને ચટક પાળીના જેવું થશે.

મગર પુછે છે તે કેમ થયું હશે વાતર કહે છે સાંભળ.

કથા ૧૦ મી ચટક પાળી.

કોઈ ચરણમાં એક ઝાડ ઉપર ચટક પાળી ઘર કરીને રહેતો હતો એક સમે વરસાદ થયો તેથી એક વાનરો પાણીમાં બીજોયો છે ને ટાલાડે કરી દાંત કઢાવે છે. તેને તે પાળી બોલ્યો રે મુરખ તું મનીશ જવો દીસે છે ને ટાલાડમાં કેમ મરે છે. રે એક ઘર નથી બાંધતો વાનરાએ તેને કદયું રે અબોલો જોસેછે કે તારા ઘરના સમાચાર લેકે એમ કહ્યું તો પણ વળી ઉપદેશ કરવા લાગ્યો ત્યારે વાંદરો ઝાડ ઉપર ચડ્યો ને તે ચટકાના ઘરના કટકા કટકા કરી નાંખ્યા મગર બોલ્યો બાઈ તું ગમે એમ કહે પણ હું તારે શરણ છું મને કાંઈ મારગ જતાવ ત્યારે વાંદરો બોલ્યો રે ને તારા સરખોજ છે માટે જ ને હોંમતથી તેની સાથે જુદ્ધ કર મુલો તો બને સ્વરગ મળશે ને જશ્યો તો ઘરને કાંત કહ્યું છે —

મોટો છે તેને પત્રે પડી વશ કરી લેવો શુરાને કપટે લેવો નીચને કંઈ આપીને આપણા બચાવર છે તેને જુદ્ધ કરીને લેવો જેમ એક શીયાળે કરયું મગર પુછે છે તે કેમ વાંદરો કહે છે સાંભળ.

કથા ૧૧ મી—શાંધક શીઆળની.

કોઈ વનમાં સાધક એવ નામે શીઆળ હતો, તેણે એક દહાડે મુઝેલો હાથી જોયો. પણ તેની ચામડી જાડી એનાથી કરડાય નહીં; માટે એનો ઉપાય ચીંતવતો બેઠો છે. એટલામાં ત્યાં એક સીંદ આવી પુજ્યો, ત્યારે તે શીઆળ નમતો નમતો એની પાસે ગયો; ને કહે છે, મહારાજ, આ તમારો શત્રુ કોઈ બીજાએ મારી નાખ્યો છે. અને હું તમારે સાથે હાથમાં લાકડી લઈ રાખતો બેઠો છું, તો એને ખાવો તમારા કુળની આવી રીત છે ખરી! કે હાથે મારીને ખાવું પણ હાં તમને ત્રીજું કોણ બેનાર છે સીંદ બોલ્યો રે અમે હાથે મારેલું જ ખાઈએ કહ્યું છે ભુખે મરવા લાગ્યો તોય પણ સીંદનો છોકરો તરણા ખાવાનું મન નહીં કરશે, તેમ જ કુળવત પુરુષ છે એ પોતાનો માર્ગ છોડીને નીચા માર્ગે નહીં જશે.

માટે શીઆળ આ હાથી મેં તનેજ આપ્યો, એમ કહી સીંદ ગયો. એટલામાં એક વાઘ આવ્યો, ત્યારે શીઆળ મનમાં વિચારે છે જો એક પીડા ટાળી તો બીજી આવી, તો હવે એની સાથે કપટ કરવું. પછી એ વાઘ કહે છે, મારાશું! થું ભોગ લાગ્યા કે હાં આવી કાળના મોઢે પડો છો, રે! હાથીને મારીને સીંદ હવડે નદી ઉપર સ્નાન કરવા ગયા છે; ને એને મને ત્યાં રાખવા બેસાડ્યો છે. તો તે આવ્યો નહીં એટલે સુધી તમે નાહાશી જશો તો સાથે; એ સાંભળી વાઘ નાહાશી ગયો. પછી એક ભુંડ ત્યાં આવ્યો, એને શીઆળ કહે છે: રે! આને સીંદએ માર્યો છે ખરો. પણ તું ભુખ્યો છે, પેલી ગમથી થોડુંક ખાઈને જજો; હું શીંદને જોતો, એમ છું. તે વારે ભુંડે પોતાની દાઢે કરીને હાથીની ચામડી ફાડી, તે જોઈ શીઆળ બોલ્યો. રે! એનો આવ્યો રે! આવ્યોરે અંપત થા. નહીં તો માર્યો જશે; પછી ભુંડ પણ નાહાશી ગયો. એ પછી તે શીઆળ, ભુંડે ફોડેલા ઠેકાણેથી ખાવા માંડ્યું. એટલામાં

એક બીજો શીઆળ ત્યાં આવ્યો એ કહ્યો કરવા લાગ્યા. ત્યારે તેની આપણી બરોળરી બાણી, ને શીઆળ તેની સાથે લડાઈ કરી, ને તેને મારી નીચાંને દાથીનો બક્ષ કર્યો.

માટે રે? મગર તું મારું સાંભળશે તો જીવ કર તારા શતરને માર પછી તે મગરે તેમ કર્યું. ને શતરને જીતી સુખી થયો. વીરજીંશરમા પડીત રાજાઓને કહે છે, રે? દાથે આવેલી ગઈ તે ફરીથી આવવી બાણી કહ્યું છે. માટે ડાહ્યા છે, ને પવંત હોડાને અપ્રાપ્ત વસ્તુ પર બરેશો રાખતા નથી.

તંત્ર ૪ થું સમાપ્ત.

તંત્ર ૫ થું સપરેખ સકારીત.

વીરજીંશરમા પડીત રાજાના હોડરાઓને કહે છે, હું? મારા મિત્રો હવે હું તમને પાંચમું તંત્ર કહું છું જેના પેહેલા સ્સોકનો અર્થ આ છે એ જોડું તે વિચાર કરતાં અથવા જે સાંભળ્યું એ ચોક્કસ ન કરતા; જે તેમ કરતા જઈએ. તો ફર્યા જઈએ. જેમ એક વાલંદ ફરી ગયો. રાજા પુત્રો પૂછવા લાગ્યા, એ કેવા કેવા છે. તે કહે. વીરજીંશરમાં કહે છે સાંભળો.

પશ્ચીમ દેશ મધે પાટલપૂર નામે નગર ત્યાં ધનવાનને, ધરમી, એવો કોઈ વાણીઆનો શેઠ રહેતો હતો. તે પ્રાલખ્યે કરીને દક્ષી થયો. પછી તે જ્યાં જાય ત્યાં લોક તેનું અપમાન કરે છે કહ્યું છે.

ધરમીપણું શકનતા, કુશળતા, મીઠો સ્વભાવ, સારા કુળમાં જન્મ એ સંધા વાનાં પૈસા વીના શોભા આપતાં નથી. માથાપર કુટુંબનો ભાર, ને ગાંઠે પૈસા નહીં. એટલે મોટો ડાહ્યો પુરુષ પશુ ઘેરો થાય છે એવી પોતાની અવસ્થા જોઈને નીત ચીંતા કરતો હતો એક રાત તેણે સ્વપ્નું દીઠું કે કેમ જોરજી આવીને બોલ્યોએ કે રે શેઠ તું કદી માં મા હું ધનનો નીધી છું. સવારે આજ સવારે હું ઘેર આવીશ તે વારે મારા માથા પર તું ડોહારા મારજે એટલે મારા શરીરનું સોનું ચર્મને ઢગલો પડશે તે લઈ સુખી થાજે પછી તે શેઠ સવારમાં જીવે છે તો તેજ જોરજી ઘેર આવ્યો ત્યારે શેઠ એના માથા ઉપર શોટો માર્યો એટલે તે સોનાનો ઢગલો થઈ પડ્યો તે કડતક એક વાળાંદે જોયું ને મનમાં ધાર્યું કે આ કામ હીક છે તો હું પણ એમ કરીશ તો મને ધન મળશે પછી એક ડોહારો તૈયાર કરીને અપાશરામાં ગયો ને જોરજીની સ્તુતી કરવા લાગ્યો જોરજીએ તેને કોઈ મોટો ભગત જાણીને પુછ્યું બાપ તું શું ઇછેછે તેણે વીનંતી કરી મહારાજ ગજ રાતે મને પારશનાથે સ્વપ્નામાં આજ્ઞા કરી છે કે મારા ભગત જે જોરજી તેડને ઘેર તેડીને જમાડજે ને એક એક પુસ્તક દાન કરી સારી પેઠે દક્ષણા આપજે એટલે હું તારી મનકામના પુરી કરીશ માટે તમોએ મારે ઘેર પ્રસાદની કીરપા થવી જોઈએ જોરજી બોલ્યો તું વાળાંદ તારે ઘેર જમવા આવવું અમને ના ઘટે પણ જે તું દક્ષણાનું નામ પાડીશ ને વાત કોઈને નહીં કરીશ તો તારું કહેલું કરીએ વાળાંદ બોલ્યો મહારાજ પચાસ પચાસ રૂપીયા આપીશ ત્યારે જોરજીએ કબુલ કર્યું પછી તે જોરજી પોતાના શીશ સાથે લઈ રાતે વાળાંદને ઘેર ગયો તેણે તેડને ધરમાં લઈ બારણું દીધું કહ્યું છે.

જે પુરુષે ઘર છોડ્યું ખાયડી છોડી જેને લાચેળી શીવાય બીજું વાસણ મળે નહીં આકાશ જેને લુગડું તેને પણ આજ્ઞા છુટતી નથી આ શું અચરત છે. વાળ, દાંત, આંખ, કાન એ

સંધાં મરજી આન છે પણ આ એક આશા માત્ર દહાડી દહાડી જવાન થતી જાય છે, પછી તે વાળાદે તેમને સોંપી માંધા પર મારવા માંડ્યું ત્યારે ફેટલાએક મરી ગયા ફેટલાએક ધાએ-લ ગયા ને મોટો પોદાર થયો તે વારે રાજના માણસ દોડી આવ્યાં ને જુવે છે તો વાળાંદ-નું ઘર ચોરજીના લોહીની બરેલું દીઠું પછી તેલએ તે વાળાંદને આંધ્યો ને રાજ આગળ લઈ ગયા તેણે ત્યાં વાંળીઆની વાત કહી પછી રાજને વાંળીઆને તેડ્યો તેણે સંધી પોતાની ક-કીકત કહી પછી રાજને વાળાંદને સૂળી પર દેવા દુકમ કર્યો તે સમે રાજનો પ્રધાન બોલ્યો.

પાકો વિચાર કર્યો વિના કોઈ કામ કરવા માડીએ નહીં. વિચાર પીના જે કરે છે તે પ-છી પશ્ચાતાપ પામે છે નોકીઆને મારી એક બ્રાહ્મણીને જેમ પસાવેો થયો રાજ પુછે છે તે કેમ પ્રધાન કહે છે સાંભળો.

કથા ૧ લી—બ્રાહ્મણીને નોળીઆ.

કોઇ નગરમાં દેવસણા નામે બ્રાહ્મણ રહેતો હતો તેની આપડીએ દીકરો જણ્યો તેજ દ-હાડે ત્યાં એક નોળીઆણ રતી તેણે પણ જણ્યું તેનું અમ્યું બટાણીએ પોતાના કોકરાની પેઠે પાળ્યું કેઇ સમે તે બટાણીએ તે નોળીઆના અમ્યને પોતાના આળક સાથે યુવાડું ને પો-તે તળાવ પર પાણી ભરવા ગઈ બ્રાહ્મણ ઘરમાં હતો તે પણ આરણા ઉવાડા મુકી કોઇ જ-જમાનને ઘેર ગયો એટલામાં એક કાળો માપ આવી પોડ્યો તેને જોઈ નોળીઆ તેની સાથે લઈયો ને તેના કટકે કટકા કરી નાખ્યા પછી તેના લોહીએ કરી મોહોડું ખરેડેડું એવો દોડતો દોડતો તળાવપર આવ્યો માતાને સમાચાર કહીએ તેણે બરામખીએ જ્યું ને સમજી કે મા-રા આળકને આ નોળીઆ કરેડો હશે. તે વારે કરેલ ચઢાડીને તેણે તે નોળીઆપર પાણી ભરેલો ઘડો નાંખ્યો તેથી તે મૃત્યું પામ્યો પછી બ્રાહ્મણી ઘેર આવીને જુવે છે તો છોકરું જ-મનું તેમ મનેલું છે ને તેની પાસે માપના કટકા પડેલા છે. તે જોઈ એણે હથું કુટવા માં-ડ્યું ને સરાપ આપીને રડે છે. એટલામાં તેનો ધણી આદારથી આવ્યો તેને ધીક્કારીને કહે છે રે લોભી તું ધર મુકીને આદાર ગયાથી એ શું કામ થયું હવે આ પાપ કાણ ભોગવશે આ શરીરમાં કામ હોય અને લોભ એ ત્રણ દગો છે માટે એકને એમ જણી જે કરવું હોય તે કરીએ નહીં તો ચકરધરની પેઠે કુશર્ત જન્મએ બ્રહ્મણ પુછે છે તે કેમ બ્રાહ્મણી કહે છે સાંભળ.

કથા ૨ ચકરધર જેના માથાપર ચકર બેઠું.

કોઈ નગરમાં ચાર બ્રાહ્મણ મિત્ર યજ્ઞાજ્ઞ દળદ્રી હતા કોઇ સમે એ વિચાર કરવા લા-ગ્યા કે આપણ જન્મતા દળદ્રીને વિહાર છે. રે. દળદ્રી રજાથી મરવું સારું, તો આપણે ધ-ન કમાવવા કાળે મહેનત કરીએ, ત્યારે તેમથી એક બોલ્યો. બાઈ ધન કમાવવાના એટલા રસ્તા છે. બીજા. રાજની સેવા, ખેતી, વિદ્યા, વ્યાજ વગે, અને વેપારમાં જે લાભ થાય છે તેવો ખીજા કોઈમાં થતો નથી કહ્યું છે.

બીજાનો ધધો તો કાગડાઓએ ગમાડ્યો રાજની કીરપાનો બડોશો નહીં. ખેતીમાં મહે-નત થણી. ને લાભ થોડો, વિદ્યામાં ગુરુ શિવાનું દુખ વા. તટામાં પોતાની પુછી પારકે લા-થ પડે છે માટે વાણીઆ વેપારીના ધધો સરખો ખીજો ધન કમાવના ધધો નથી વેપારમાં જે ડાહ્યા હોય છે તે દેસાંતર માલ લઈ જઈ એકના દસ કમાવે છે. માટે આપણે દેસાંતર જઈ વેપાર ધધો કરીએ એમ વિચારી તે ચારે પોત પોતીકા કુટુંબ મુકી ચાલ્યા મારમે જ-તાં સામે તેકને ખેરવાનું જોગી મળ્યો. તેણે પુછ્યું, તમે ક્યાંથી આવ્યા ક્યાં જાઓ છો તે જાને કહો જાઓ છો. તેઓએ તેને સંધુ વર્તમાન કહ્યું, ને બોલ્યા ક્રમ મળ્યું તો અમીએ

નિશ્ચય કર્યો છે કે હવે આપીએ. માટે હું જોગી કરવા કરી એવો કાંઈ વિષય કહો કે જે થી ખન પ્રાપ્ત થાય, તેવારે ભવિનદે ચારને ચાર દીવટ કરી આપી ને કહ્યું કે તમે હીમા ચળુપર્વત પર જાઓ ત્યાં આ દીવટો સળગાવી ચાલવો. જ્યાં જંગી દીવેટ એકલાશે ત્યાં તેણે ખોદ્યું ને જે મળશે તે લેવું પછી એ ચાર જણા હીમાલય પર્વત પાસે ગયા ને દીવટો સળગાવી ચાલ્યા તેવારે એમાંથી એક દીવેટ એકલાષ તેણે ત્યાં ખોદી જોયું. તો તાગા ની ખાણ લાગી તે સમે તે ખીજાઓને કહે છે. રે આપણે આ તાંબુ લઈને પાછા જઈશું તે ખોલ્યા ભાઈ તાંબામાં વળી દોલત થઈ છે, અમે તો આગળ જઈશું. તું ત્યાં સુખે રહે જો એમ કહી તેને મૂકીને ત્રણ જણ આગળ ચાલ્યા છે એટલામાં ખીજા એકની દીવેટ એકલાષ એણે ત્યાં ખોદ્યું તો કપું દીડું. તે વારે એ ખીજા જેને કહે છે. આપણે આ કપું લઈ પાછા જઈશું તેડએ કહ્યું ભાઈ તું રૂપા પર મોહીત ન થા. આગળ જતાં આપણને સોનું મળશે. માટે તું અગારી સાથે ચાલ. તેણે એ ન સાંભળ્યું ત્યારે તેને મૂકીને એ જણા આગળ ગયાં ત્યાં ત્રીજાની દીવેટ એકલાષ એણે ખોદ્યું ત્યાં સોનું દીડું. એ વારે તે ચોથાને ખોલ્યો ભાઈ હવે થઈ વધતી આશા નહીં કરીએ તે ખોલ્યો ત્યાં સોનું જડ્યું તો આગળ નિસચે રત્ન જડશે. તો શેતાનો ભાર કાણ વેડે માટે આપણે આગળ જઈએ. ત્રીજાને ખોલ્યો ભાઈ હું તો નથી આવતો) તારે જેમણે તો જા એ વારે ચોથો આગળ ચાલ્યો. સુખ ને તર ક્ષત્રી ગભરાણો છે તે ઉપરથી ધુપ લાગે છે એવો ચાલે છે પણ દાયમાંની દીવેટ એકલાષી નથી ત્યાં તે ભગવા લાગ્યો એટલામાં તેણે એક પુરૂષ દીડો, જેલનું સર્વ અંગ લોહીથી બરે લું છે ને જેના માથા પર આ ચક્ર ફરે છે તેની પાસે જઈ પૂછવા લાગ્યો ભાઈ તું કાણ છે ને તારા માથા પર આ ચક્ર ફરે છે, એ શું છે અરે ત્યાં ક્યાં તું મને જળા દેખાડસે એમ કહે છે એટલામાં તેના માથા પરનું ચક્ર એના માથા પર આવી બેઠું ને કરવા લાગ્યું તે વેદ નાથી ધણુંજ દુખ પામવા લાગ્યો ત્યારે પેલા ચક્રધરને પુછેછે. રે આ શું અચત્યતે ખોલ્યો ભાઈ મારા માથા પર એ એમજ બેઠું હતું માટે હવે ખીજા કોઈ તારા જેવો લોભી દાય માં દીવટ લઈને ત્યાં આવશે તે તારી સાથે ખોલશે ત્યારે તારો છુટકો થશે. આગળ પૂછ્યું આ ચક્ર તારા માથા પર કે દલાટે બેઠું તે ખોલ્યો, આ શમે પ્રથમીને રાત્ર કાણ છે તે કહે ખામણ ખોલ્યો, વિશ્વાસુ ચક્રધરે કહ્યું ભાઈ હું વરસ ગણવા જાણતો નથી પણ જ્યારે અયોધ્યામાં રામચંદ્રજી રાજ કરતા હતા ત્યારે હું તારા જેવો લાલચનો માર્યો દાયમાં દીવટ લઈ ત્યાં આવ્યો ને ચાકવાળો પુરૂષ દીડો તેની સાથે ખોલતાંજવાર ઝકર મારા માથા પર આ વ્યું ને તે છુટો થયો ખામણ પૂછ્યું રે તને અત પાણી ત્યાં ક્યાંથી મળતું તે ખોલ્યો તુ તેની કાંઈ શીકર નહીં કર તને જુખ તરશ ને નીંદ નહીં લાગશે રાત દલાડો આ ચક્રની વેદનામાંને વેદનામાંજ રહે છે એમ કહી આજા લઈને ચાલતો થયો. આણી ગમે સુવણસા ધી જેને સોનાની ખાણ જડી હતી તેણે જોયું કે આપણા મીત્રને તાર લાગી ત્યારે તેથી ઉચકાય એટલું સોનું લઈ તેની સોધે નીકળ્યો ત્યારે એની તેને બેઠ થઈ તે સગાચાર સાંભળ્યા તે વારે સુવણસીધા તેને ધીકારી બોલે છે વીધા નહીં હોય ને જે જુદી હોય તો સાદે જે તે નાશ પામે છે જેમ થઈ કરનાર નાશ પામ્યા ચક્રધર પુછે છે તે કેમ શુભર્ષ શીધી કહે છે સાંભળ.

કથા ૩ શહી કરનારની.

કોઈ નગરમાં ચાર ખામણનાંદોહરો વચ્ચે ધણી મીત્રાઈ પડી તેમાંથી ત્રણ જણ વીધા

વાળા હતા તે એક ખુદીવાળો માત્ર હતો તેને વીધવા આવડે નહીં કાર્ણ સમે ધન કમાવા સારું તે ચાર જણાં દેશાંતર ગયા મારગમાં એક ખીજને પુછવા લાગ્યો કે કોને કોની વીધવા આવડે કે તે કહેા હાં કે વીધવા વીના ધન મળશે નહીં તે વારે એક બોલ્યો મારગમાં એક વીધવા છે મુએલા હવનું એક હાડકું મારે હાથ લાગે તો તે પર હું આપો પાંચગ હોમો કરીશ ખીજને બોલ્યો મને પાંચરો જરૂરે તેં તે પર હું મંડવને લોહી કલ્પન કરીશ ત્રીજે બોલ્યો હાડકાને માફસ હોય તો હું હવતો કરીશ ચોથો બોલ્યો મારી પાસે વીધા તો નથી પણ ખુદા છે પછી તે ચાર જણાં મારગે ચાલ્યા તે માર્ગમાં કેટલાએક દુર ગયા તે વારે પેહેલા બોલ્યો કે આ ચોથાને વીધા તો નથી ત્યારે એને દ્રષ્ય તો મળ્યો નહીં તે એનું પેટ આપણે ભરવું પડશે મારે એ આપણી સાથે નહીં જોઈએ. ખીજે ચોથાને બોલ્યો મારે માર્થ મુરખ તું પાછો ઘેર જા તે વારે ત્રીજે એ એને કહે છે કે એ ન ઘટે કે એને છાંડીએ આપણામાંથી ચોડા ઘોડા બાગ એને આપી ચલાવશું.

આ આપણો ને પારકો હેવી વાત જે દલકા છે તે ધયાનમાં લાવે છે મોટો છે તેને સંધુ જગત પોતાના કુટુંબ સરખું છે પારકું કાંઈ નથી પછી તે ચાર જણાંએ મારગમાં કાંઈ શંકીતુ હાડકું જોયું તે વારે પોત પોતાની વીધવાની પારખ જોવા લાગ્યા પેલાએ તે હાડકા ઉપરથી પાંચરો હોમો કર્યો ખીજાએ માફમને લોહી પેદા કર્યું ત્રીજે તેને હવતો કરવા લાગ્યો એટલામાં પેલા ખુદીવાળાએ તેનો હાથ પરી વાંચો ને બાલ્યો રે આ શંકી છે એ હવતો થયા તો આપણુ સંધાઓને ખારો બોલ્યો રે અમે જોને હવતદાન આપીએ છીએ તેજ અમને કેમ મારશે ચોથો બોલ્યો તો માર્થ લગારેક સમુર કરો. તે જાડ પર ચડ્યો ત્યારે પેલાએ શંકીને હવતો કર્યો તેણે કહતાંજ ત્રણે વીધવાવાળાઓને ખાધા ને ખુદીવાળો અગ્યો મારે રે ચક્રધરે કહ્યું છે જે શાસ્ત્ર જાણે છે પણ વેહેપારમાં શાણો નથી ને મુરખ પડીતની પેડે પોતાનો સ્વાસ્થ્ય ખુએ છે, ચક્રધર પુછે છે તે કેમ શુવરસીધી કહે છે સાંભળ.

કથા ૪ મુરખ પંડીત.

કાંઈ માગમાં ત્રણ બ્રાહ્મણના છોકરા હતા તે દેશાંતર ગયા ને વીધા શીખી પંડીત થઈ પાછા પોતાને મામ આવતા હતા તે મારગમાં કાર્ણ બ્રાહ્મણને ઘેર નાત જગતી હતી ત્યાં જમવા સારું રહ્યા ને પાત્ર ઉપર બેઠા તે વારે ધરધણીએ શેષ શીસવા માંડી એ સમે તેમાંથી એક બોલ્યો કે શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે દીર્ઘ શુતરી વીનાશતી જોડે આ પદારથ લાંબા શુતર શરખો છે એને આપણે ખાવો ન ઘટે એટલામાં ઘણ પીરસવા આવ્યા તે વારે ખીજે કહેવા લાગ્યો, જે ધણું તાણ્યું તે ફાટવનું મારે આ આપણે કામ નહીં આવે તેટલામાં વડાં આવ્યાં તે વારે ત્રીજે કહેવા લાગ્યો કે ત્યાં છીદ્ર પડ્યું ત્યાં ધણા અનરથ છે એમ કહીને ત્રણે જણાં ભુખ્યા ફડી ગયા ને તેમને સંધા લોક દસવા લાગ્યા.

એ વાત સાંભળી ચક્રધર કહેવા લાગ્યો ખુદીવાળાને દહાડા પાધરા જોઈએ નહીંતો વીપત સુકશે નહીં જેમ શતખુદીને સદસ્ત્ર ખુદિ વિચાર કરતે કરતેજ નાશ પામ્યા શુવરસુસીધી પુછે છે તે કેમ ચક્રધર કહે છે સાંભળ.

કથા. ૫ શતખુદીને સહસ્ત્રખુદી માંછલાઓ.

કાંઈ નદીના ડોહમાં બે માંછલા રહેતા હતા એકનું નામ શતખુદી ને ખીજે સહસ્ત્ર તેમનો મીત્ર એક ખુદી નામે એક દેડકો લાંબ રહેતો હતો કાર્ણ સમે માંછલાંમાર ચાર

ને આપણ આપણમાં જોલે છે કે આ ડાહ્યામાં કાલે જળુ પાલીને માંછલાં પકડીએ એ વચન પેલા ત્રણ જણાને કાને પડ્યું તે વારે દેડકા માંછલાઓને જોલ્યો આપણે અહીંઆંથી નાશી જઈએ એ સમે સદસ્યમુદ્ધી જોલ્યો કે બીજીશમાં કહ્યું છે.

વાપ શરપને માણુમ એકનું મન માનતું નથી માટેજ આ જગત રહ્યું છે આપણાં આ-પણાં હાથાં મુકી એકાએક અહીંઆંથી ન જઈયે મવારે માંછલામાર આવ્યાજ તો હજાર જાતના ઉપાય કાઢીને હું તમને બચાવી લઉંશ સતમુદ્ધી કહેવા લાગ્યો ખરી વાત છે કહ્યું છે જ્યાં સુરજની ગતી નથી થતી જ્યાં પાન જઈ શકતો નથી ત્યાં મુદ્ધીવાળાની મુદ્ધી પાંહેએ છે એ સાંભળી દેડકા રે તમારો મનસુળો શું કામનો હું એટલું નીચે જાણું છું કાલે અથવા પરમ દાહાડે માંછલામાર આવશે તે વખત તમે ગમરાજો ને તે તમને પકડી લઈ જશે માટે હું તો મારો મારગ ખરું છું એમ કહી દેડકા બીજા પાણીમાં ગયો સવારમાં માંછલામાર આવ્યા તેકએ સતમુદ્ધી ને સદસ્યમુદ્ધીને પકડી સતમુદ્ધીને માથાપર લઇને સદસ્યમુદ્ધીને લાકડી-પર લટકાવ્યા ને રસ્તામાથી ચાલે છે તે દેડકાએ જોયું ને આપડોને કહે છે રે જો સતમુદ્ધી માથાપર લીધો છે ને સદસ્યમુદ્ધી લાકડી પર લટકે છે બોલો હું એક મુદ્ધી કે તેથી મેં આ-જ માહરો જીવ બચાવ્યો માટે રે શુવરજીસીધી બનીશ આગળ કાઢનું ચાલતું નથી. તેં મને સારા ઉપદેશ કર્યા પણ તે મેં ન સાંભળ્યા તો ફરી ગયો જંગ એક ગધેડો ફર્યો ગયો. શુ-વરજીસીધી પુછે છે તે કેમ ચક્રવર્ત કહે છે સાંભળ.

કથા. ૬ ગધેડો જે ગાયન કરી ફરી ગએલો.

કાઠ નગરમાં ક્ષત્ર એવે નામે ગધેડો હતો તે દીવસનો ધોખીને ઘેર જાય અને કાગ કરે રાતે લોકોના ખેતરમાં ચારો કરે ત્યાં તેને એક શીયાળાને મીત્રાઈ થઈ પછી જ્યાં જાય ત્યાં ખેજણા સાથે જાય એક પુત્રગની રાત્રે ગધેડો આનંદમાં આવ્યોછે ને શીયાળાને કહે છે. રે મીત્ર જો આજ ચાંદરજી શું સાફ પડ્યું છે આવે સમે મને ગાયન કરવું ગમે છે તું કહે એવો રંગ માડું તે જોલ્યો નામાજ એ શું ઘેઝા સરખુ જોલ્યો છે આપણે ચોરી કરવા આવ્યા છીએ ને અહીંયા રાગ ગાઈશુ તો ખેતરવાળાના દાયમાં પડીશું બીજું તમારૂં ગાયન કોર શંખના સરખુ ને એક કોરાપરથી સંભળાય છે તો તેથી ખેતર માંહેલા લોક કેમ જામત નહોં થશે. ગધેડા જોલ્યો તું ગાયનના રસથી આનંદયો છે માટે એમ કહે છે શી આળ જોલ્યો તે હોશે ને તેમને ગાતાં આવડતું નથી એ પણ કાંઈ ખેડું નથી એ વારે ગ-ધેડો રીસે બરાથો ને કહેવા લાગ્યો રે મુરખ તને જાત છે તો હવે સાંભળ મારી પાસેથી સંધા રાગનાં સ્વરૂપ એમ કહી ગધેડો ગાયન કરવા લાગ્યો તે સાંભળી ખેતરવાળા દોડી આવ્યા તે સમે શીયાળા નાશી ગયો ને ગધેડો પકડાઈ ગયો. તેના માળામાં ખેતરવાળાએ મોહું લાકડું બાંધ્યું ને વળી મુઠા ગયા ગધેડો ઘડી એ ઘડી એથી પછી હજારે વડીને લાકડા શમેત નાળી ચાલ્યો તેને મારગમાં શીયાળા મળ્યો ને કહે છે વડવા મામાજ વાઢવા તમારૂં ગાયનની શું તારીફ કહું કે તે સાંભળી ખેતરવાળાએ પણ આ મજાતું શુભળ આવ્યું તે વારે ગધેડો બોલીવાળો થયો માટે હે શુવરજીસીધી તેં મને વાંચો ખરો પણ મેં તારું સાંભળું નહોં માટે આ હાલમાં પડ્યો. કહ્યું છે.

જેને પેતાનું જ્ઞાન નથી. તે મીત્રનું પણ સાંભળતો નથી. તે ગરજ મામે છે જેમ મ-સાળવી મરજ પામે શુવરજીસીધી પુછે છે તે કેમ ચક્રવર્ત કહે છે સાંભળ.

કથા ૭ મંથર સાળવી

એક ગામમાં મંથર નામે સાળવી રહેતા હતા. કોઈ સમે તેનું લુગડાં વળવાનું કાચ ગા-
મું ત્યારે તે કુદાડી લઈને રાતમાં લાકડું નોડવા ગયા ત્યાં સમુદના કાનારા પર એક મોટા
શેવણના ઝાડ પર કોઈ બ્રહ્મ નક્ષત્ર હશે તે કહેવા લાગ્યા રે સાળવી મારે ઘર તુ બાગશે
તો તને હું આખો ખાઇશ સાળવી બોલ્યો બા, રે હું તારાથી બીડતો નથી. એવી એની
હીંમત બ્રેઈ નક્ષત્ર પ્રસન્ન થયો. ને તેને કહે છે રે માગ તારે શું વેંછએ તે હું આપીશ
સાળવી બોલ્યો હુ ઘેર જઈ મારા મીત્રને બાવડાને અને છોકરાને પુછી આવીશ પછી તે
સાળવી પાછો ગામમાં આવ્યો ને એક વાળદ તેનો મીત્ર હતો વર્તમાન કથુ. વાળદ બોલ્યો
તું રાજ માગજે હું તારે પ્રમાનપણું કરીશ ને આપણે એ જગ્યા સુધી ધઈશું. સાળવી બો-
લ્યો વારે હું બાવડાને પચ્ચ પુછીશ વાળદ બોલ્યો બાવડી જન મુરખ તેનો વિચાર લેતો નહીં
સાળવી બોલ્યો ર તેવી મારી બાવડી નથી મારી બામડી તો પ્રતીવૃત્તા અને કાઢી પચ્ચ ખરી
એમ કહી તે બાવડી પાસે ગયો ને એને વાળદનું મત કથુ. ને બોલી સાંભળ.

નટવા, બાટ, હલકામાણસ, વાળદ, છોકરા ને બીજા માગનાર એકબી સાથે વિચાર કરી-
એ નહીં ને બીજું રાજ કરનારને કથું દુઃખ છે રાગ, વાડવ, બદલીરખા મોહુ ધાદ્યું
તે રસોઈયાના હાથનો સારી પેઠે માર ખાયા વીના બદાર આવે નહીં તે પેટા ધગડા વાંદરા-
ઓએ વંચું ને પોતાની મંડળીન કહેવા લાગ્યો રે રસોઈયાના ને મેંદાના ટંટામાં આપણે મા-
યાં જઈશું કાંકે કોઈ સમે રસોઈયાને બીજું કાંઈ જડ્યું નહીં એટલે એ મેંદાને જળતા લા-
કડા સાથે મારશે તે તેવી એના અંગ ઉપર ઉત છે તે સગમશે ત્યારે એ મેંદો ધાબશે થ-
ઈને પોતાના સ્થાનક પર જશે ત્યાં પ્રાસ હશે તે સગમશે તેથી માવનો કોઠો સગમશે ને તે
થી ઘોડશાળા સગમશે ને વારે કેટલાએક ઘોડા જળી જશે ને કેટલાએક દાઝશે તે સારું રા-
જ ઘોડાના વેદને ઓશડ પુછશે ને સમે શાસ્ત્રમાં લખ્યું છે તે પ્રમાણે વેદ વાંદરાનાં નેલનું
ઓશડ અતસાવશે તે વારે આપણે માર્યા જઈશું મારે આપણુ આ ઠેકાણું સુકી આજમ દુર
જઈએ કથું છે

ને પોતાના જીવની આશા હોય તો જે ઘેર નીત કજીઓ થાય છે તે પર છોડી દઈએ
જે કુટુંબમાં કજીઓ લાગ્યા તે કુટુંબ જે ગીતાર્થમાં કડવાં વચન નીકળયા લાગ્યાં તે મી-
ત્રાઈ જે રાજમાં પ્રજા પીડા પામયા લાગી તે રાજ ને જે હારતીને કરમનો ડાવ લાગ્યો તે
હારતી એ સંધા નાશ પામ્યાં એમ જણવું એવું ધરડા વાંદરાનું વચન સાંભળી બીજા વાં-
દરા કહેવા લાગ્યા બાવાજી આ વાત પર અમને એમ દીસે છે કે અમે અમરન સરખા પદા-
રથ ખાઈ અહીયાં મેળ કરીએ છીએ ને અંગ ઉપર લુગડાં ધરણું પહેરીએ છીએ તે તમને
અમતું નથી. ને અમને રાતમાં લઈ જઈ કડવાં ખાટાં ફળ ખરાડવા ચાહોએ ધરડો તે સાં-
ભળી કહી થયો અને બોલ્યો રે મુરખો તમને મારા વચન બી ઈલાક આવશે, ને પછી પ-
સારીશું હું જા રહીને મહારી નજરે કુટુંબનો ઘાત નહીં જોઈશ, એમ કહી ધરડો વાંદરા
રાતમાં ગયો. કેટલાએક કહાડા મયા. તે વારે ધરડાએ કહ્યું હતું તેમજ સંધુ બની બાવ્યું
ને તે વાંદરા નાશ પામ્યા.

માટે રે અકથર લાલચ એ ધણી ખોટી વસ્તુ છે. જેને એ રૂપીઆ મળ્યા તે હનર
આજી કરે છે. ને હનરવાળો લાખની અને લાખવોળો કરોડની.

અકથર કહેવા લાગ્યો, બાધ એવું અને ધણુ તે ખરું હવે એનો સો ઉપાય સુવ

ધી બોલ્યો બંધ જે બગવાન કર્યા કરે તો વાંકાનું સીધું કલ્પદાને સુઝતું થાય છે. જેમ એ ક આંધળો કુખડો અને તર્છણ થાનની આયડીને થયું તો તાર શંકટ કેટલું છે.

ચક્રવર્તી પુછેછે ત કયા કેવી તે કહે શુવરણશીખી કહે છે સાંભળ.

કથા ૧૦ આંધળો, કુખડો અને ત્રણ થાનની કથા

હત્તર દેશ મધે મધુપુર એવે નામે નગર તાં મધુચેન નામે રાજ્ય હતો. તે ને એક કન્યા યઈ તે કન્યાને તર્છણ થાન તેનો જનમ સાંભળીને રાજ્યએ શેવકાને આજ્ઞા કરી કે તે અશ્વમ લખણી કન્યાને અધેર રાતમાં મુકી આજ્ઞા શેવકાએ વિનતી કરી નામએ જીવર ગાહ્યા જામણુ શું કહે છે તે સાંભળી પછી જે કરવું હોય તે કરો કહ્યું છે, જે પુરૂષ ખીનનો વિચાર પુછે છે ખીનનો વીચાર સાંભળે છે પોતે તે વાતનો વિચાર કરે છે, તેની પુદ્ધી વધે છે પછે તે રાજ્યએ જાણતા જાગણેનો બોલાવીને પુછ્યું મહારાજ આવી કન્યાને શું કરીએ તે કહ્યું તે બોલ્યો રાજ સાંભળ શાસ્ત્રની વાત કન્યાના ત્રણ થાન જે પીતાને નગરે પડે છે તેનો નાશ વહેલોજ થાય છે.

માટે તમારે એનું દરશન કરી થવું જોઈએ ને જો કાઈ એને પરણશે તો એને આપીને આપણા દેશમાંથી કઢાડી મૂકવો. તે સાંભળી રાજ્યએ ઢંઢેરો ફેરવ્યો કે જે કોઈ ત્રણ થાનની રાજ કન્યાને પરણશે તેને લાખ સેનાની મોહોર ગણશે. ને દેશ મુકવો પડશે તે નગરમાં બે મિત્ર હતા એકઆંધળો ને બીજો કુખડો તે ઢંઢેરો સાંભળી આંધળો કુખડોને કહે છે. રે આપણા ખાવાના વાધા ત્યાં લાખ મોહોર મળે છે તો આ કામ કેમ નહીં કરીએ કહ્યું છે. બીડ, મીઠાઈ, દયાળપણું, બજાપણું, સૂખ મોજ, આચાર પુદ્ધી, શાસ્ત્ર, ગાહ્યાપણું, નિર્મળતા, એ સઘા ગુણ જ્યાં અનવચ્છ સારી પેઠે છે ત્યાં આવે છે, એમ વિચાર કરી આંધળો તે કન્યા પરણવા તૈયાર થયો રાજ્યએ તેને આપીને લાખ મોહોર પણ આપી ને દેશમાંથી કાઢી મુક્યો આંધળાએ કુખડોને સાથે લીધો તે ત્રણ જણા કોઈ શહેરમાં રહ્યા ત્યાં રાજકન્યા મોટી યઈ ત્યારે કુખડો સાથે લાગીને બેઠાએ મનમુખો કર્યો કે આંધળાને વીખ પાછ મારી નાંખીએ. પછી કુખડોએ કોઈ મુએતો સાપ પેદા કર્યો ને રાજ કન્યાએ તેના કટકા કરી હાંડીમાં નાંખ્યા ને તે હાંડી યુક્તાપર ચઢાવીને આંધળાને કહ્યું તમારે સારું સારું નાંખ્યાં પેદા કર્યા છે, તો લગારે યુક્તા પાશે રાંધવા બેસો. હું બીજો કામે જઈ છું આંધળો રાંધવા બેસો. તે વારે તે સાપના વીખની જાદુ લાગી તેથી આંખે પડ્યો આવ્યો હતો તે સાદુ થયો ને દેખાવવા લાગ્યું ત્યારે હાંડીમાં જુએછે તો સાપના કટકા જોયા ને મનમાં સમજે કે આ આયડીનું ને કુખડાનું કામ ને વારે કાંઈ નીમત કરી તેણે તે હાંડી ફાડી નાંખી ને પછી પોતે આંધળાને વેશજ રહ્યો એક સમે રાજકન્યા કુખડો પાસે મુતીછે ને તેણે જાણીને તેને કરોષ ચડ્યો તે વારે આંધળો જઈ આયડીને કુખડાની છાતી પર ચઢાવી તેથી તેનું ત્રીજું થાન હતું તે દેશમાં પેશી થયું તેને તે ધક્રવી કુખડો પણ શરલ થયો. એ પ્રમાણે બગવાને કૃપા કરી ત્યારે જે વાતો નહીં થયાની તે યઈ ગઈ. માટે રે ચક્રવર્તી જે બગવાન કર્યા કરશે તો તું પણ છુટો થાશે એમ કહી શુવરણશીખી પોતાને ગેર ગએ.

વિશલ્પશરમા રાજપુત્રોને કહે છે જે કાળે લોભ રાખતો નથી જે ચોક્કસ કર્યા વીના કાંઈ વાતમાં હાથ ધાવતો નથી, તે શુભેથી રહે છે.

